150/F
A.xxi Hae

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30528185_0005

55350

ANTONII DE HAEN

OPUSCULA OMNIA MEDICO-PHYSICA IN UNUM NUNC PRIMUM COLLECTA.

TOMUS V.

IN QUO CONTINENTUR

Theses Pathologicæ de Hemerrhoidibus.

Ejuſdem

Theses sistentes Febrium diviſiones.

Item

D. Soleilhet Epistola ad Cl. Roux circa adnotationes novæ pulsuum doctrinæ utiles.

ANTONII DE HAEN

Conſiliarii Aulici, ac Medicinæ practicæ, in antiquiſſima & celeberrima Univerſitate Viennenſi Profeſſoris Primarii.

THESES PATHOLOGICÆ
DE
HÆMORRHOIDIBUS,

A MEDICINÆ STUDIOSIS

Ordine defendendæ, & oppugnandæ, die 9. Martii 1759. ſingulis poſtmodum diebus Veneris, hora tertia Pomeridiana, in Palatio Univerſitatis, in Auditorio Medico.

NEAPOLI MDCCLXXVIII.

Typis JOSEPH MARIÆ PORCELLI Bibliopolæ
Superiorum Permiſſu.

D. Luigi Langrandi

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

THESES PATHOLOGICÆ
DE
HÆMORRHOIDIBVS,

CAPUT I.

De anatomica & phyſiologica Hæmorrhoidum conſideratione.

§. I.

HÆmorroides, præterquam quod olim evacuationem ſanguinis quamcunque, uteri ſolius hæmorrhagiam, fluorem album, mucoſum ex extremi inteſtini Recti vaſis prodeundem humorem, denique ipſa etiam vaſa in fine Recti locata ſignificarent; uſitatiore nunc ſignificatione illam rubri ſanguinis evacuationem deſignant, quæ de apertis Recto in inteſtino vaſis, altius profundiuſve hærentibus, profluere ſolet.

II.

Vaſa hæc vel a ſyſtemate *Venæ Portarum* oriuntur, vel a ſyſtemate *hypogaſtrico*.

III.

Ita quidem, ut ſi ex *hiſce* ſanguis fluat, illico tota cruoris maſſa, copioſeque, minuatur; lentius vero, minuſque, evacuetur ſyſtema venæ portarum: ex *illis* autem & citius, & copioſius, & directius, ſyſtema venæ portarum evacuetur; lentius vero parciuſque reliquorum vaſorum ſyſtema.

IV.

Attamen quandam hic affert varietatem communicatio mirabilis, quam rami Arteriæ hypogaſtricæ habent, cum arteriis a Meſenterica Arteria inferiore oriundis: quam ipſiſſimam communicationem venæ utriuſque ſyſtematis quoque obſervant. Hac quippe lege ex venis, hypogaſtricarum ramis, fluente ſanguine hypogaſtrico, aufertur quoque reſiſtentia ſanguini ſyſtematis venæ portarum: & vice verſa aufertur reſiſtentia ſanguini venarum hypogaſtricarum, dum cruor ex ſyſtematis venæ portarum ramulis effluit. Videatur circa hæc omnia *Winslovv*.

V.

Qui vero, ſi fiat evacuatio ex ultima propagine venæ meſentericæ, aut lienalis, impetus columnæ ſanguinis, directius gravitat in illum, qui eſt ad vaſis aperturam, veroſimile fit hinc magis depleri ſyſtema venæ portarum, quam ſyſtema hypogaſtricum, lateraliter duntaxat communicans.

VI.

VI.

Verumtamen eſſe in cauſa ſpiſſitudo atrabiliarii cruoris poteſt, ut lente is motus, vix apertura transfluat; intereaque ſanguis ſyſtematis hypogaſtrici, natura fluidior, qua data porta ruat: quam eandem ob rem atrabiliarius homo conſueto evacuationis hæmorrhoidalis effectu penitus caret.

VII.

Quin & ſanguis ex propria arteria impetuoſius ruens, venamque propriam ſubiens, ſuperare nonnunquam poteſt tardiorem vim retrogradi ſanguinis venoſi, præ ſpiſſitudine vix extillantis; adeoque tunc arterioſus idem ſanguis ex apertura affluet, vix venoſo admiſtus.

VIII.

Verbo, quævis communicationes Arteriarum, venarumque, utriuſque hujus ſyſtematis, efficere poſſunt, ut nunc potius proſiliat floridus, immediate *fere* ex arteria profluens ſanguis, alio tempore ex venis exeat pene niger; & vice verſa ex venis floridior, ex arteriis obſcurior: prout eſt major in uno, quam altero in vaſe reſiſtentia.

IX.

Imo nonnunquam fluit directe ex ipſis arteriis ſanguis hæmorrhoidalis.

α. Ultimæ arteriolæ, rorem, mucum ſmegma, hic exhalantes, ut in utero, pulmone, & paſſim alibi, ita & hic poſſunt anaſtomoſin

 pati,

pati, ut ipſos globulos rubros transmittant.

β. Poſſunt ipſæ arteriolæ rubræ Diapedeſin, ac Diæreſin pati, quando ſanguis a corde veniens, nimiam offendit in venis hæmorroidalibus reſiſtentiam.

γ. Hirudines ipſæ, dum venis minime turgentibus, ad evacuandas hæmorroidas adplicantur, æque ſauciare arterias, quam venas, poſſunt.

X.

Lienoſos citius, magisque immediate, hæmorrhoidum fluxus juvat, ſi melancholicus humor ex iis vaſis effluat, quæ ex ipſa vena lienari ſanguinem, retrogrado motu, immediate evacuant, quam ſi hæ venæ modo ex meſenterica vena originem ducunt: alterutro porro contigit modo; utrumque invenit, depinxit, *Euſtachius* Tab. XXVII. Fig. 2. & 4. Imo ex ipſo liene hæmorrhoidales venas ortas *Weslingius* vidit, *pag.* 31. Unde hoc tertio modo omnium maxime juvat.

XI.

Accuratiſſimum *Winslovv* in diſſecandis cadaveribus ſecuti, convincimur facile inanitatis illius diſtinctionis, qua ab externis hæmorrhoidalibus vaſis tam ſcrupuloſe interna ſejungamus, & hinc varium ſcopum practicum veluti dirigere annitamur. Quippe & internæ arteriæ hæmorrhoidales, ab hypogaſtricis ortæ, & externæ dictæ a Meſenterica inferiore oriundæ, ita

ita uſque ad Recti finem pergunt, ut fluente in Recti margine hemorrhoide, nemo affirmet, utrum ab Hypogaſtricis ſanguis proſiliat, an a Meſentericis ramis; Præterquam quod præter omnia hæc vaſa quæpiam arteria alia hæmorrhoidalis interna formetur, a Ramo iliaco Natium dicto, quæ licet interna ſit, tamen non Recti modo finem, ſed & muſculos ani perreptat. *Vid. eund. Tom.* 3.

CAPUT II.

De Cauſis Hæmorrhodium.

§. I.

HAbent haſce Hæmorrhoides cauſas. 1. Salutare naturæ molimen, quo illa ſuperfluo ſe ſuo exoneret, ut ſæpe & naribus, & aliis variis viis affectat; vel ut ſeſe expurget a melancholico ſanguine, qui in ſyſtemate venæ portarum moratus, varia corpori incommoda creat. Eſtque ſæpius uterque hic fluxus periodicus.

II.

2. Eſt ejuſdem naturæ ſalutaris acutis in morbis nixus, ut coctam morbi materiam hac via eliminet.

III.

3. Acrimonia quæcunque ſanguinis, quæ, ut vaſa rodendo pulmonis hæmoptoen creat, ut

 eadem

eadem profuſis menſibus fœminis ſæpe eſt perniocioſa ; ita & in aliis corporibus vel ſtimulo continuo , vel facta diabroſi , fluxum hæmorrhoidalem producet , vix integre ceſſantem , aut enormiter ſaltem notabili tempore ſcaturientem.

IV.

4. Omnis hæmorrhoidalium venarum compreſſio interna , externa ; qua efficitur demum id, ut corde pulſus ſanguis per arterias , ut fortiores , minuſque comprimendas , afferatur quidem , per debiliores vero compreſſaſque venas ſurſum remeare nequeat ut.

α. Gravidus uterus , ultimis Graviditatis menſibus , inteſtinum Rectum , vaſaque proin hæmorrhoidalia venoſa , maxime comprimens.

β. Partus difficilis , ita ut perlongo tempore infans has partes valde comprimat.

γ. Fæces duræ in ſegniore ventre pluribus accumulatæ diebus , inteſtinum Rectum in ſaccum extendentes , venaſque prementes.

δ. Diæta ſicca , indigeſtilis , corpora maxime dura , ut nuclei Ceraſorum , Meſpilorum , Prunorum , Oſſicula animalium , copioſa Farinacea non fermentata.

ε. Conſuetudo latrinis diutius inſidenti , qua fit , ut extrema Recti putrido vapori expoſita , laxentur admodum tumeantque.

η. Prava conſuetudo ſocordium , aut occupatarum Matrum , atque Nutricum , in quibuſdam

Re-

Regionibus, qua infantes, ne conſpurcent ſeſe, magnam diei partem cogant ſellis inſidere perforatis; quod nocet tam ob cauſam ad Lit. ε. dictam, tam ob totius Recti relaxationem. Quippe inteſtino utcunque laxato & propendente, conſtrigens ſe ani ſphincter, portionem inteſtini penduli intercipit, vaſaque comprimit, unde lapſu temporis diatheſis hæmorroidas naſci poteſt.

θ. Conſuetudo fœces diutius retinendi; qua ii præprimis laborant, qui vel nimia occupatione, vel deſidia, quamdiu poſſint, ſuas morentur alvos. Fœces hinc in colo, & præprimis in Recto colliguntur, accumulantur, Redilatant, premuntque ita; ut poſtmodum alvus nequeat, niſi ſummo cum niſu, reddi. Hac porro de cauſa venæ hæmorrhoidales utriuſque generis preſſæ neceſſario intumeſcunt.

ι. Inteſtini Recti frequens, & aliquantiſper perdurans, prolapſus, ita quidem, ut ſæpius a contracto ſphinctere ſtranguletur, unde venæ, arteriis facilius comprimendæ, hic ſenſim turgent.

V.

5. Cauſa, a Medicamentis, alimentiſque nonnullis, vi quaſi propria, atque ſpecifica, ad generandas hæmorrhoidas aptis. Talis omnibus Authoribus *Aloe* audit. Talis eſt *Allium* apud *Foreſtum*, Lib. 23. Cap. 3. in ſcholio &c. & apud alios alia.

VI.

6. Cauſa Equitationi crebriori ac diuturniori debetur. An quod Equitantibus Oſſis Coxygis extremitas ſic introrſum premitur, ut poſtica Inteſtini portio inde comprimatur? An quod ipſi ſæpe ſua excrementa, quantumvis prementia, retinere cogantur? An quod valide tranſpirantes, neceſſario ex *Sanctorianis* ſiccam habere alvum debeant? An etiam quod equo ſuccuſſore pluries vecti, toius trunci perpendicularis pondere podicem violente condundant?

VII.

7. A ſupreſſis menſibus, hæmorrhagiiſve narium, aliave quacumque evacuatione, ſive naturali, ſive præternaturali, impedita, imminuta. Ulcera ipſa, cachochymiam olim eliminare ſolita, ſi eadem minui, ſupprimique contingat, huc referuntur.

VIII.

8. A cauſa quacumque acri, irritante, in Recto trahente moram, illudque debilitante, vaſa rodendo infirmante, teneſmos creante; qualem præ cæteris Dyſenteria diuturnior generare ſolet.

IX.

9. A morbis vaginæ, ac veſicæ urinariæ, maxime circa ejus collum, principiumque urethræ. Veſicæ quippe ſcirrhi, abſceſſus, calculi, id quotidie demonſtrant. Unde demum has non-

nonnulli veſicæ hæmorrhoidas appellant. Contingitque idem fæminæ a tumoribus occupantibus poſtica vaginæ.

X.

10. A Crimine omnium flagitioſſimo, contranaturali, vindictam in cælum clamante, inter homines ne nominando quidem: de quo qui medice noſſe quidquam opus habent, adeant doctiſſimi *Aſtruc* egregium de L. V. tractatum.

XI.

11. A frequentiore Hirudinum ſuctu, inductaque conſuetudine huc verſus derivandi cruorem.

CAPUT III.

De Hæmorrhoidum utilitate ac damno.

§. I.

HÆmorrhoides duas potiſſimum tollunt plurimorum morborum cauſas, quarum alteram Plethoram vocant, alteram Cacochymiam.

II.

Ita *Hipp. Libr. VI. Epid. ſect.* 3. *tex.* 28. & *Libro de Humoribus pag.* 51. edit. *Foeſ.* ipſiſſimis fere utrobique verbis: „ Qui hæmorrhoidibus laborant, inquit, neque Pleuritide, neque Peripneumonia, neque ulcere „ Pha-

„ Phagedenico, neque Furunculis, neque Ther-
„ mintis, fortaſſe neque Lepra, fortaſſis neque
„ aliis (ſive potius, fortaſſis neque alphis,
„ Vitiliginis genere) corripiuntur. Intempe-
„ ſtive autem curati multi, hujuſmodi morbis
„ non longe poſtea tentati ſunt, pernicioſe ſic
„ habentes. Quemadmodum enim in aliis ab-
„ ſceſſibus, quales verbi cauſa ſunt Fiſtulæ, id
„ obſervatur, ut aliorum morborum medela
„ exiſtant, ita quoque eodem modo, quo hos
„ morbos ſanant, etiam, ſi antea fluunt, eos-
„ dem prævertunt.

III.

In Aphoriſmis ſimilia habet. *Aph.* 3-30. Hæmorroidas proprias iis deſcribit, qui jam adulti, morbis inflammatoriis maxime obonoxii hærent.

IV.

Aph. 4-25. „ Sanguis ſurſum quidem, qua-
„ liſcumque ſit, malum: (nempe vomitu cum frebre, *Aph.* 7-37. vel tuſſi ejectus; exicipitur ergo ſaluberrima ſæpe narium hæmorrhagia, quam pluribus in locis nedum condemnat, ſed ſummopere laudat) „ deorſum vero bonum,
„ niger nempe ſubtus ſecedens. „ In quem *Aph.* pulcre *Galenus*: „ Poſſumus quoque ni-
„ gra ſic accipere, quemadmodum ipſe in Epi-
„ demiis, cum de hæmorrhoidibus ageret,
„ uſurpavit, prout Melancholicis affectibus me-
„ dentur. Nam revera, Melancholiæ jam fa-
„ ctæ,

„ ctæ , maximum remedium eſt Hæmorrhois
„ aperta ; & ſimul eſt impedimentum ne ac-
„ cidat quæ futura fuiſſet.

V.

Aph. 6-11. „ Melancholicis & Nephriticis
„ Hæmorroides ſupervenientes, bonum . „ Et
„ 6-21. „ Inſanientibus (Maniacis) ſi Va-
„ rices , aut Hæmorrhoides , ſupervenerint ,
„ inſania ſolvitur . „ Ex *Galeni* in hos *Aph.* Commentariis patet , Sanguinem Melancholicum olim univerſum, jam conſiderari ut nunc, ſive ad Hypocondria ſtagnentem , eademque infarcientem, ſive Renes obſtruentem, ſive demum opplentem Encephalum. Quas omnes ob cauſas Hæmorrhois proficua cenſetur, tum iis, qui melancholicos humorestoto corpore circumeuntes gerant, tum quibus ii ad Syſtema venæ portarum deponantur, tum etiam his, quos Nephritis ab hac cauſa infeſtet , tum denique quorum hinc orta inſania . „ Quare nihil mi-
„ rum, ait *Galenus*, & Nephritim curari per
„ hæmorroidas , utpote quæ Sanguinis veluti
„ fæcem vacuare ſoleant. „ Imo ipſos Calculos a fæce hac atrabiliaria, in renibus ſtagnante, baſim poſſe nanciſci , ad quam Urinæ ſecretæ terreſtes particulæ adponant ſeſe, certum adparet.

VI.

Coac. tex. 333. dejeſtiones alvi nigras in caſu quodam condemnans *Hippocrates* , ſalutem ex

ex Hæmorrhoïdibus ſuccedentibus præſagit. „ Quibus ex crebra & profuſa Hæmorrhagia „ frequens nigrorum dejectio eſt, indeque ſup- „ preſſio. Hæmorrhoici fiunt hi cum alvi dolo- „ re : ſed tamen cum flatibus patientes dolo- „ ris. „ Vide *Duret.* in hunc locum pag. 196.

VII.

Coac. *N°.* 346. ab Hæmorroide non ſatis diu, nec ſatis copioſe, fluente, Vertigines oriri ait, quæ paraplectici quiddam ominentur. Ob quam cauſam tunc Phlebotomia vult parcioris hæmorrhoidis defectum reſarciri. N°. 336. de hæmorrhagia narium deficiente, & per V. S. curanda, idem dicit.

VIII.

Coac. *N°.* 478. „ Quæ Apoplecticis veniunt „ Hæmorrhoides, ſalutares.

IX.

Quid quod ipſis Phthiſicis nonnunquam prodeſſe eas dicat.? *Coac.* *N°.* 437. „ Quæ Phthi- „ ſicis accidit ſputorum ſuppreſſio, demen- „ tiam nugacem infert : His ſpes eſt appari- „ turam Hæmorroidem.

X.

Quamvis porro plerique laudati hic textus etiam de quavis hæmorrhagia intelligi queant, ut patebit, cap. V. n. XII. cum tamen tanti ſit uſus Hæmorrhois, merito ſcripſit *Hippocrates*. *Aphor.* 6-12. „ Hæmorrhoidas curanti

„ diu-

„ diuturnas, niſi una ſervata fuerit, periculum „ eſt ne Hydrops ſuperveniat aut Phthiſis.

Rationem quippe dederat textu laudato *Epid.* dicendo: „ Quemadmodum enim in aliis ab- „ ſceſſibus, cujuſmodi v. g. ſunt Fiſtulæ, id „ obſervatur, quod aliorum morborum medela „ exiſtant, ita quoque Hæmorrhoides „. In quæ verba egregie *Galenus*: „ Intempeſtive ſa- „ ne Hæmorrhoidas curant, qui neque Venam „ periodice tundunt, neque purgantibus alior- „ ſum ducunt (*δι υπηλατων*: Vid. *Libr. de* „ *Ration. vict. acut.* pag. 387.) neque per „ exercitationes corporeas diſſipant, neque unam „ ſaltem ex illis relinquunt, ſed omnes ſimul „ tollunt. „ An ergo *Galeni* mens fuit, non peccare eum omnes auferendo, ſi & V. S. purgantibuſque, materiem aliorſum duceret, & exercitio corporeo hominem ita diſponeret, ut tranſpirando plethoram præveniret? Eſt certe in regula generali exceptio, ut mox liquidius adparebit.

XI.

Nam ipſe *Hipp. Libr. de Hæmorroid.* „ Ure- „ re, inquit, ita oportet, ut hæmorrhoidum „ nulla inuſta relinquatur *αλλα πασας αποκαυσεις*, ſed ut ad unam „ omnes utendo auferas „. Triplicem deinde methodum omnes auferendi tradit, igne, ferro, erodentibus. Sequiturque illum *Ætius Tetrabib.* 4. *ſerm.* 2. *cap.* 5.

Videtur omnino *Hippocrates* diſtinxiſſe inter Hæmorrhoidum genera. In *Aph.* locutus diſerte fuerat de χρονιαις, *Antiquis*, Hæmorrhoidibus, quæ deſignarent inveteratam jam Naturæ Conſuetudinem, ſeſe hac via aut ſuperfluis, aut noxiis, exonerandi. In his igitur unam ſervandam eſſe jubet. Ubi vero recentes erant, moleſtæque eædem, & numeroſæ, conſiderabat topicum vitium occaſione natum, minime vero ſalutare molimen Naturæ: unde eaſdem cunctas eradicandas cenſet.

XII.

Ipſaque *Galeni* eſt eadem mens, clare percipienda in *Comment. ad Aph.* 4-25. *Chart. Tom IX.* & *Comm. Libr. de humor. Text.* 26. *Chart. Tom. VIII. pag.* 576. Ubi namque ultimo loco longe lateque de omnium ablatarum nocumentis diſſeruerat, aperte id de antiquis intelligere ſe oſtendit, de recentibus vero minime. Unde ait: „ Scire tamen convenit, non „ ſemper boni conſulendum, eſſe, ut Sanguis „ per infernas partes ex Hæmorrhoidibus ef„ fluat, ſed tum denique, cum nigra excer„ nuntur, & cum hominis natura multum hu„ moris hujuſmodi accumulat. *Alioqui* Natura „ non eſt tali evacuationi aſſueſacienda; quip„ pe quæ utrumque exceſſum periculoſum ha„ beat: tum quando ſanguis ultra modum ex„ cernitur, tum quando ex toto cohibetur. Nam „ in immodica vacuatione veremur, ne homo

„ de

„ de repente moriatur, aut fiat Hydropicus, „ aut Cachecticus; contra vero iis, qui ex co„ hibitis nunc hæmorrhoidibus Sanguinem coa„ cervant, ſecare venam oportet, ne in ma„ gnum aliquem morbum cadant. „ Patet igitur quo in homine omnes liceat auferre, in quo vero unam oporteat ſervare apertam.

XIII.

Hinc facile comprehendimus hiſtoriam *Alcippi Epid.* 4. *pag.* 1139. „ *Alcippus* hæmor„ rhoidas habens ab iiſdem curari vetabatur. „ Curatus tamen fuit, ſed ſimul inſanivit. Fe„ bris acuta ſuccedens, Maniam ſolvit. „ Patet utique hæmorrhoidas repertas moleſtaſque habuiſſe *Alcippum*, nec ferre voluiſſe: oehortamento, ne auferri ſibi curaret, non auſcultaſſe, curatum autem in Maniam incidiſſe; a qua, non niſi fortunata admodum febre, liber evaſerit. *Alcippus* igitur ex iis non fuit, quibus *Hipp.* integram hæmorrhoidum curationem ſuaſiſſet, ſed eorum eſt ad claſſem referendus, quibus una aperta eſſet ſervanda.

XIV.

Intelligimus quoque quinam illi fuerint, de quibus *Galenus comm. in text.* 26. *Lib. de humor.* „ Quis tandem ignorat, inquit, ple„ roſque in Melancholiam Inſaniamque incidiſ„ ſe, hiſce excretionibus inſcitia Medicorum „ ſuppreſſis? Alii dolore lateris, alii renum „ vitiis correpti ſunt; aliis accidit, ut ſangui-

„ nem e ventriculo vomerent, aut ex pectore „ tuſſi ejicerent, aut paraplegia, aut hydrope „ oppreſſi, interirent „. Antiquos profecto hæmorrhoidarios *Galenum* hic præ oculis habuiſſe, ex iis liquet, quæ mox huic textui ſubdiderit, quæque jam ſupra laudaverim: „ Scire tamen convenit, non ſemper boni conſu- „ lendum eſſe, ut ſanguis per internas partes &c. *Vid. Theſ. XII. cap.* III.

XV.

Cæterum qui conſiderat quod, quantoſque, tum acutos, tum chronicos morbos, ſive Plethora ſana, morboſave, ſive Cacochymia peculiaris, olim evacuari ſolitæ, jam retineri cœptæ, neceſſario debeant generare; ille minime mirabitur tot morbos, ab hac cauſa genitos, tum textibus enarratis enumerari, tum longe numeroſiores adhuc poſſe recenſeri. Nam,

1. Pleuritis, Peripneumonia, Phrenitis, Paraphrenitis, Splenitis, Hepatitis, Gaſtritis, Enteritis, Nephritis, Hyſteritis, Apoplexia, Convulſio, Tetanus, Febris ardens, Febris quæcumque, a ſola Plethora ſuppreſſa ducere originem poſſunt.

2. Phthiſis a retento hæmorrhoidon fluxu naſci poteſt; ſive quod Peripneumoniam, Pleuritidemve, ſequatur illa, ſive quod ex nutritione nimia, exercito non diſſipata, nata fuerit; quam ultimam ſpeciem frequentem oſtendimus

Rat.

Rat. Med. Part. 2. *&* 3. quamque ſan Hæmorrhois levare poſſet, ut *Theſ. IX. cap.* 2. habetur.

3. Hydrops oritur, quando Stagnans Plethora Cacochymiam induit; cujuſmodi exempla cachecticæ & hydropicæ fœminæ nobis exhibent, poſt ſuppreſſam evacuationem Menſtruam.

4. Maniam, Paralyſin, ſimileſque morbos, atrabiliaria ſpiſſitudo generat, prout ad Encephalon, Nervorumque ſive origines, ſive decurſus, accubuerit

XVI.

Hi ergo homines, qui quopiam horum morborum, ratione Plethoræ, aut Cacochymiæ, laboraſſent, jam largo Hæmorrhoidum fluore ab iiſdem morbis degunt immunes; in quantum ſcilicet hi morbi ab hac cauſa oriundi eſſent.

Equidem homines poſſe tamen in eoſdem incidere morbos, vel inde manifeſtum fit, quod cauſæ ſufficientes dentur, quæ in medio Catameniorum, Hæmorrhoidumve, fluxu, morbis acutis chronicisque producendis aptæ natæ ſint.

Sane Hæmorrhoidum fluor nunquam impediet: quo minus homo in Pleuritidem incidat, quem curſu agitatum, rarefacto, eoque moto proinde cruore turgidum, copioſus Gelidæ refecerit hauſtus, aut quieſcenti gelida afflaverit aura. Prætereaque exempla quotidiana ſunt

 cau-

cauſarum, acutos quæ generent morbos, in Puerperis, in Virginibus, in Hæmorrhoidariis, ipſo rite quamvis pergente fluxu. Quod ſi demum tunc fluxus ſiſtatur, ſiſtitur quidem ille a morbo, non vero ille ſubſiſtendo morbum creavit. Ecquis Practicorum pluries non viderit, quod aut fluxus tempore, aut eo brevi prægreſſo, morbos hujuſmodi gignant motus, iracundia, vindicta, mœſtitia, vina, venus?

XVII.

Collatis igitur, interque ſeſe comparatis, Antiquiſſimorum Medicinæ parentum tum ſententiis, tum obſervatis, adparet,

1. Hæmorrhoidas vetuſtiores, conſervatæ eo uſque ſanitatis teſtes, nunquam inculpate auferri univerſas.

2. Hæmorrhoidas recentes & licere, & oportere, aliorſum ducere, niſi earum conſervationem Natura aperte clamitet; ut v. g. eſſet obſervata prima vice Hæmorrhois, quæ hominem illico a diuturniore mania ſublevaret: cæterum propter periculum ſive ſuppreſſi, ſive retardati, ſive imminuti, ſive nimium aucti, hujus fluxus, hæmorrhoidas impediendas, & curandas eſſe.

3. Hinc ſapientiſſimorum horum virorum ſententiam neutiquam eandem eſſe cum ea Modernorum, qui audacter aſſeverent, hunc fluxum viris æque neceſſarium eſſe, quam fœminis menſes.

4. Adeo-

4. Adeoque antiquos hos Patres non injunxiſſe Medicis ut quemvis morbum, ſeu Plethora, ſeu Cacochymia genitum, hæmorrhoidum provocatione curare ſatagerent, ſed iis tantummodo, quas Natura indicaſſet, viis hæmorrhoidales hæ fuerint, an aliæ quævis.

XVIII.

Nec aliter cenſuere celebres in arte Viri, per varias Medicinæ ætates. Quamvis enim omnes ærumnas a cohibitis hæmorrhoidibus pathetice recenſeant, haud tamen eas ita neceſſarias credidere, ut natura eaſdem non producente, arte tamen excitandas eſſe docuerint, utque cauſam difficilium morborum harum tantummodo defectui tribuerint. Totum id, quod ex horum monumentis colligitur, unice eo tendit, ut demonſtretur, ſæpiſſime ſalutari molimine naturæ hunc fluxum excitari, periodiceque reverti; ejuſque ſive retardatione ſive ceſſatione, quam aut ars medica, aut abuſus ſex rerum non naturalium effeciſſet, morbos gigni omnis generis, quamdiu cauſa, ob quam ſemel natæ hæmorrhoides eſſent, perſeveraret. Quo certe in argumento omnes totius orbis medicos ſecum conſentientes habent. Videri hic poſſunt *Sennertus*, *Sorbait*, *Riverius*, *Wepferus*, *Funcken*, *Sanctorini*, &c.

Ex his omnibus *Sennertus* audiatur, Germanorum Medicorum, 150. abhinc annis, facile princeps, *Tomo IV. pag.* 473: „ Hæmorrhoides

„ des autem, inquit, quatenus tument, per-
„ tinent ad Morbos magnitudinis præter natu-
„ ram auctæ: ſi vero ſanguinem præter natu-
„ ram fundunt, pertinent, ut *Galenus* ſcribit
„ 3. *de ſympt. cauſ. Cap. 6.* ad ſymptomata
„ in genere Excretorum, toto genere præter
„ naturam. Neque enim omnium hominum eſt
„ ſaguinem his venis effundere, ſed quorun-
„ dam - - - Etenim quamquam, cum mode-
„ rate fluunt, utiles ſunt, & a multis morbis
„ præſervant; tamen humor, qui ad excretio-
„ nem naturam ſtimulat, naturali modo ſe non
„ habet; neque ſanguis unquam, niſi in fœmi-
„ nis, ſecundum naturam excernitur. Et *Et-
mullerus* Tom. 2. p. 1. p. 144. „ Quocumque
„ modo accidunt hæmorrhoidalia pathemata,
„ omnia ſunt præter naturam, cum hæmor-
„ rhoidales affectus *naturaliter* nemini contin-
„ gant, adeoque ſemper eorum affectus præ-
„ ſupponunt ſtatum præternaturalem & morbi-
„ dum. Hinc ſicuti mulieribus *vitio menſium*
„ ſupervenire ſolent, &c.

XIX.

Quid, quod pravi ſucceſſus abunde nos de quorundam Medicorum temeritate convincant, qua ad cogendum hunc fluxum naturam perpetuo laceſſitant!

1. Namque male ſæpius videmus eorum ſuccedere conatus, dum otiante plane natura, illi non piceum illum qui forſan tota morbi cau-

ſa,

ſa, ſanguinem educunt, ſed cum, qui ex iliacorum vaſorum propaginibus floridior, vegetiorque, & quo homo miſer maxime indiguiſſet, profluit. Unde efficitur ut ille longe debilior, mœſtior, magiſque atrabiliarius reddatur. Quippe ex *Theſ. VI. & IX. Cap.* 1. patuit incertum 1. eſſe utram venam feriant Hirudines, 2. an non etiam vulnerent arteriam.

2. Summo ægrorum damno fit ut hypochondriaca Paſſio cum materie haud ſatis ab illa, quæ citra materiem fit, diſtinguatur. Qua diſtinctionis ignoratione Hypochondriaci ſine materie coactis hæmorrhoidibus peſſime multantur, ut poſthac ab aliis, qui rectius ſapiunt, vix queant emendari.

3. Scatent Practicorum obſervata infortuniis, quæ oborta his, qui, Medico cogente, hæmorrhoidarii redditi, demum hunc fluxum aut minus ſufficientem, aut penitus habuerint ſuppreſſum.

4. Ut omnes nimiæ hæmorrhagiæ vitam labefactare, Hydropem creare, mortemque poſſunt, ita etiam Hæmorrhoides. Unde ſecundum *Galenum* celeberrimus Venetorum Anatomicus & Practicus *Sactorini*, *Tract. de Hæmorrhoid.* „ Si modum, ait, excedat, ita ut nimia ſit ex-„ cretio, quod Morborum funebres apparatus, „ quantum cruciatuum armamentarium!

5. Aliam calamitatum claſſem conſtituunt Fu-

rores dicti hæmorrhoidum, Uvæ, Mariſci, Rhagades, Ficus, Diabroſis, Inteſtini Recti elatio, & prolapſus, Teneſmi ad urinas, Stranguriæ, Dyſuriæ, &c. a quibus omnibus dolores ſæpe intolerabiles, aut demum inflammationes, ſuppurationes, gangrenæ, ani fiſtulæ, hydrops, &c. Unde laudatus mox *Sanctorini* addit „ Hinc „ & Hydropes, & Cachexiæ, & Tabes, & „ Fiſtulæ, & Ulcera.

6. Tandem præconcepta opinio ubique hæmorrhoidas quærendi, id damni praxi intulit, ut vera cauſa dolorum in lumbis, in ano, in veſica urinaria, prætervideatur, hominesque, neglecta vera ærumnarum cauſa, fruſtra ad hæmorrhoidas torqueantur. Contigit videre in praxi ſic diſpoſitiones calculoſas, ſic Recti inteſtini inflammationes, relaxationeſque eſſe neglectas, neglectu fere deſperatas eſſe redditas.

XX.

Cum ergo ſecundum omnes artis Principes natura hunc fluxum in plurimis haud excitet; cum ſecundum eoſdem, univerſa ſana Praxis prohibeat homines, Natura viam non monſtrante eidem aſſuefacere; cum denique multa incommoda & calamitates ejus occaſione contingant; id apparet evidentiſſimum, quod Modernorum Praxis longe numeroſiores morbos creet, multoque plures Mortalium reddat ægrotantes, quam ex conſueto naturæ ordine ægrotare debuiſſent.

XXI.

XXI.

Quare etiam ſecundum optimos Medicinæ Antiſtites, hæmorrhoidibus orituris, ortiſque crebro eſt reluctandum, quo diſpareant demum. Quum enim aut Fæces duræ, aut Conſuetudines pravæ, aut Recti prolapſus, Reſve indigeſtiles, Equitatio, Graviditas, aut alia quæcumque occaſionalis cauſa, hæmoroidum tumores, dolores, fluores, progenuerint, nec evacuatio hæc aliunde indicetur, ſtrenue allaborandum eſt, ut evaneſcant.

XXII.

Adde quod natæ dicto mox modo hæmorrhoides haud raro vehementer nocere queant, ſi obſtructa & inflammata viſcerum, partiumque ab aorta deſcendente ramos accipientium, miſſionem ſanguinis potius ex adſcendentibus e corde ramis ſibi poſcerent. Quæ fortaſſis ratio fuit, quæ magnum *Wepferum* promoverit, ut ſcriberet *Lib. de morb. Cap. pag.* 416. *obſ.* 104.
„ Certe hæmorrrhoidum apertio, utcunque ab
„ Italis ſumme extollatur, in praxi non illam
„ opem fert, quam præſtare multi pollicentur;
„ quia ſæpe alibi vena ſecta, laudabilior ſuc-
„ ceſſus conſequitur.

CA-

CAPUT IV.

De origine Hæreſeos circa Hæmorrhoidas natæ.

§. I.

Quum ſtabilita hucuſque Doctrina per omnia notæ Medicinæ ſæcula, uſque ad proxime præcedentis finem, receptiſſima fuerit; quæ demum tantæ in ſchola medica mutationis origo?

Alterum neceſſario verum eſt: aut corpora humana legibus fuere mutata ſuis; aut Medici, citra naturæ immutationem, Doctrinam medicam, æternæ experientiæ innixam, turpiter mutaverint neceſſe eſt. Quum nunc corpora iſdem prorſus, quibus olim, legibus regantur, neceſſario ſequitur damnoſam in Medicina Hæreſin obtinuiſſe.

II.

Clariſſimus *Stahlius*, Vir ſi quis alius in Chemicis verſatiſſimus, ſpeculationibus autem in Medicina ſupra modum deditus, mutatæ hac in parte Medicinæ, non experiundo, ſed ſpeculando, extitit faber; quem mox ſchola ejus tota, in eaque Principes *Funcker*, *Alberti*, &c. ſecuti ſunt.

III.

Suſpectum vel ideo dogma, quod Cl. *Stahlius*, ut alibi paſſim, ita diſertis, repetitisque

que ſæpius verbis, in Epiſtola ad Cl. *Alberti*, Albertiniano *de hæmorrhoidibus tractatui* in quarto præfixo, palam fateatur, omneſque palam fateantur *Stahliani* novum plane, inſolitum, inauditumque dogma eſſe.

Equidem ſtat laus ſua, honoſque, novis in Medicina obſervatis, quæ ejuſdem pomeria extendant, illuſtrent obſcura, dubia firment: ſed ea jure vituperes, quæ nedum experientia nata, ſed eidem penitus adverſa reperiuntur.

IV.

Quid ergo reſpondendum ad innumera experimenta, quibus clariſſimus novitii dogmatis Author, ſchola ejus univerſà, ex eaque prodeuntes numeroſiſſimi tum aliarum Regionum, tum præprimis Germaniæ Medici, hæmorrhoidalem ſuam doctrinam ſartam tectam eſſe arbitrantur? Et inprimis quid de famoſa illa *Colica hæmorrhoidali*, quam *Stahlianis* imbuti principiis millies obſervent, curentque, interea dum alii, quibus haud licet adeo perſpicacibus eſſe, eandem vix animadvertant?

V.

Reſp. Eſt Colica quædam vere hæmorrhoidalis, a niſu ſanguinis verſus vaſa hæmorrhoidalia, orta; qualem etiam aliquoties fœminæ ad ventura patiuntur catamenia. Quem igitur in modum fœminæ aptis ad menſes provocandos auxiliis ab hac colica liberantur, ita & apta ad provocandas hæmorrhoidas remedia

hanc

hanc dictam colicam tollunt. De hac re omnes hucuſque conſentiunt Practici.

Verum ideo quamcumque fœminarum colicam velle menſtruam adpellare, eamque, ut talem curare, eſt fane fœminas peſſumdare millenas.

VI.

Eſt igitur colica menſtrua, ſuis internoſcenda ſignis, cauſiſque, nonnullis per annos ad quoſque menſes ſolemnis, pleriſque rarior, multis ignota. At vero præter hanc colicam, mulieres frequenter colicam patiuntur a variis VI. non naturalibus rebus dictis, a ſpaſmo, a temperie, a phlogoſi, a materie rheumatica, quæ licet ſui quæque genii ſit, colicam tamen hæmorrhoidalem mentiri poſſit incautis.

VII.

Quemadmodum nunc Practici colicam in fœminis a longe aliis cauſis, quam a Menſtruis, frequentiſſime oriundam & norunt, & curant; a fortiore norunt frequenter eandem in viris, curantque, aliunde quam ab hæmorrhoidibus genitam; quum longe rarior viris hæmorrhois, quam fluxus menſtruus fœminis.

VIII.

Quum proinde viri infinito rarius fluentes hæmorrhoidas habeant, quam fœminæ menſes; quum fœminæ colicos dolores, aliunde quam a menſibus natos, millies patiantur; conſequitur neceſſario id, ut qui centies & millies has hæ-

mor-

morrhoidales colicas ſibi videre videantur, etiam centies & millies eaſdem ut tales, quales minime ſint, ſalutent.

IX.

Quippe confundunt communes Morborum notitias; nam dum Colicæ Nephriticæ, Rheumaticæ, Arthriticæ, Pictonicæ, idque genus aliæ inchoantes, iis adhuc, quæ veram ejus naturam determinent, ſignis carent, audacter hæmorrhoidalem, quam nunc vident, appellitant: ſignis vero eam rite determinantibus obortis, inepte prorſum concludunt, ideo hanc determinatam Colicæ ſpeciem oboriri, quod Colica hæmorrhoidalis ſuum non ſit ſortita effectum: quem ſi ſortita fuiſſet, hanc tunc occaſionem naſcendi alteri colicæ prærepturam fuiſſe.

Quare ad quaſvis ejuſmodi experientias, toties decantatas, cum laudato ſupra *Sanctorini* reſpondeo. „ Nec mihi experimentorum my-
„ riades pro hujus (hæmorrhoidis) ſaluber-
„ rimo uſu reponant. Sit Experimentis fides!
„ At ſit cautum, alioquin difficillimum Expe-
„ rimentorum judicium!

X.

Quid ergo ſtatuendum de *Ileo hæmatitide*, *Hippocrati* deſcripta, *Lib. de internis affect.* *pag.* 557. *edit. Foeſianæ*; quam veram *Hæmorrhoidalem Colicam* eſſe voluit cum ſuis *Stahlius*?

Eodem hercle! modo, *Ileus hæmatitis* eſt

Coli-

Colica Hæmorrhoidalis, quam eſt *Inflammatio Pleuræ*. Id utriuſque Hiſtoriam inter ſeſe conferenti liquido conſtat. Putrida diſſolutio Sanguinis, cum fœtore oris, cum Gingivarum a dentibus abſceſſu, cum ulceribus crurum, cum narium Hæmorrhagia, ſine nlla facta colici doloris mentione; ea ſane putridi ſcorbuti hiſtoriam apte referret, niſi alacritas, magnaque ad ambulationes & exercitia promptitudo, contrarii quidpiam deſignarent.

Attamen ſi cum *Foeſio*, & *Charterio*, in ſuis ad hunc textum notis, cenſeamus hic neceſſario ϰ omiſſum eſſe, quia adparentia crurum alia poſt alia ulcera, quæ *Hippocrates* hic deſcribit, promptitudinem ad exercitia prorſum tollunt, tunc habemus accuratam ſatis *Scelotyrbœ* enarrationem. Videte *Comm. Ill. Præſid. ad* §. 1148. Quin & copioſus lactis, mellisque uſus, Radices Betæ, Folia Cucumeris agreſtis, Sal. &c. haud inepte videntur huic morbo curando ab *Hippocrate* adhibita; qui tamen adjecit morbum multa medicatione indigere, imo aliquando non curari, ſed ad mortem uſque perſeverare.

Quo nunc jure morbum, ſic *Hippocrati* deſcriptum, Colicam hæmorrhoidalem appellent? Utique *Hippocratis* textus nullum Symptoma Colicæ recenſet; recenſet vero Symptomatum ſeriem, quorum ne unicum quidem in Colica adeſt. Quod ſi curationem reſpicias, dat plura,

ra, quæ certe in Colica haud conveniant, & de ſollicitandis hæmorrhoidibus, quod rei totius præcipuum caput eſt, ne meminit quidem.

Ut merito concludam eos, qui præconceptas opiniones ineptis argumentis ſtatuminare cogantur, ſuæ ad probandum egeſtatis manifeſta indicia prodere.

XI.

Quid tamen judicandum de famoſis experimentis *Lutetiæ Pariſiorum* habitis, atque in *Theſi anno* 1750. ibidem propugnatis? quorum hoc primum: „ Novimus mulierem, ita Aſcite „ laborantem, ut ad Paracenteſin multoties ce- „ lebrandam coacta confugere, curaretur ad „ tempus, non ſanaretur: Ecce autem artem „ docente Natura, curamque ſuſcipiente, lar- „ ga de repente advenit Hæmorrhoidum va- „ cuatio, ægramque liberavit ad annos. „ Hiſtoria quippe hæc quoddam Hæmorrhoidum privilegium clare demonſtrare videtur, quo privilegio ab ejuſmodi ſe liberet morbis, in quibus ſecundum univerſas Medicinæ leges ſanguinem profundere vetitum eſt.

XII.

Reſp. Haud ſcribitur ab Autoribus utrum huic fœminæ hæmorrhoides quondam ſalutares affuiſſent, an vero vice tunc prima comparerent.

Si primum; dico, quandoquidem notante *Hippocrate*, *Aph.* 6-12. Hydrops a ſuppreſſis hæmor-

hæmorrhoidibus naſci poteſt, etiam fieri potuiſſe, ut fluxus hic reſtitutus Hydropis attulerit ſanationem; idque in ejuſmodi potiſſimum corpore, in quo *poſt Paracenteſin, ſanitas adparuerit tam illibata, ut ad tempus curata* diceretur.

XIII.

Hinc *iterum quæritur*, *quod in Hiſtoria deeſt, qua natus de cauſa Hydrops*? An a ſuppreſſis Hæmorrhoidibus, aut Catameniis? An a Diatheſi eo inclinante? Cacochymia? Cachexia? Obſtructione?—

Talis autem, cui a malis his ultimis cauſis natus, promotuſque, fuerit Hydrops, non ſuſtinet tot Paracenteſes impune, neque dicitur *poſt ultimam adhuc paracenteſin ad tempus curata*. Nam ut recte advertunt, exempliſque confirmant, *Acta Ph. M. N. C. Vol. 6. obſ.* 60. & *Vol.* 11. *obſ.* 29. fluxus hæmorrhoidum in Hydrope, ab his ultimis cauſis nato, mortem acceleravit. Ergo non hinc, ſed a prima cauſa, nempe evacuatione Hæmorrhoidum aut Menſtruorum ſuppreſſione, oriundus fuit fœminæ hujus Hydrops.

XIV.

Id ſi verum, omnes ſenſati medici, Paracenteſi facta in tam bono corpore, mox in revocandas evacuationes animum advertiſſent, quo demum corrigerent morbi originem. Quod ſi, his prægreſſis, forte quis foret corporis in

in cavo aut relictus, aut de integro collectus liquor, integritate abſorbentium vaſorum, reſorptus is fuiſſet, communibuſque Corporis emunctoriis eliminatus.

XV.

At cura profecto hæc non ſolius ſit privilegio Hæmorrhoidis. Idem quippe caſus eſſe videtur, cujus meminit *Hyppocrates*, *Lib. de Vict. Acut. text.* 39. de Hydropico agens: „ Si, inquit, difficulter ſpiraverit, fuitque æſti„ va anni tempeſtas, & virium robur adſit, „ ex brachio ſanguis mittendus eſt. „ In quæ verba ſic commentatur *Galenus*: „ Hic ſolus „ (Hydrops) cum incipit, eget interdum „ ſanguinis detractione, quum ſcilicet ex reten„ tione vel Hæmorrhoidum, vel muliebrium „ Menſtruorum, vel ex aliqua, quæ ita ple„ thorica ſit, cauſa, inceperit.

Eſt ergo Hydrops, ſunt Corpora Hydropica, in quibus V. S. conducat, auferendo veram, Hydropem quæ genuerat, cauſam. Ergo & reditus cujuſcumque ſuppreſſæ evacuationis, Hydropem producentis, ſive ea hæmorrhagia narium fuerit, ſive hæmmorrhois, ſive catamenia, corpus tale ab hydrope curare valeret.

XVI.

Hucuſque reſpondi, vetuſtiores ipſi hæmorrhoidas fuiſſe ſupponens, a §. XII. ad XV. Sed quid ſi totius vitæ prima modo vice pro-

dierint? Tunc ſignarunt vires in hoc corpore tantas ſuperfuiſſe, ut Sanguinis evacuationem innocue tulerint; ſignarunt bonitate corporis vaſa, poſt ultimam Paracenteſin tam robuſta, humoreſque tam compactos fuiſſe, ut regenerandi Hydropis cauſa defuerit, ac Sanguinis demum fuerit promotus fluxus: Hincque ipſas has hæmorrhoidas, non curæ cauſam, ſed potius ejuſdem effectum, extitiſſe.

XVII.

Altera *Pariſienſis* hiſtoria fœminam ſiſtit ann. 39. quæ Aſthmate, Hepatitide, Nephritide, Colica uno tempore inteſtinali, alio hyſterica, laboraviſſet; ſimilque & a retropreſſa Scabie, & hæreditaria Arthritide, admodum male haberet. Perhibetur venam ſecta toties, ut Radius; Carpus, Pes, Cicatricibus fœdati numeroſis, nullam ultra admitterent Venæ ſectionem. Hanc fœminam Autorum Theſeos alter infarctis Abdominis vaſis laborantem vidit, pulſus habentem compreſſos, tumidaſque conquerentem hæmorrhoidas. Quam proinde ob cauſam Hirudines admovit. Hæmorrhoidibus autem egregie fluidis, crebroque conſpicuis, integram ſanitatem fœminæ reſtitutam vidit. Nonne ſolæ Hæmorrhoides hic ad miraculum curarunt tot, tantorumque, vitia viſcerum; quæ hæreditaria arthritide, repreſſaque ſcabie genita, obſtructione & inflammmatione confirmata, reliquam artis opem conclamatam declaraverant?

XVIII.

Indicat tota Hiſtoria Fœminam hanc nondum ex inflammationibus ſuppuratam, nondum ex obſtructionibus ſcirrhoſam, effectam eſſe; adeoque a frequentiore V. S. aliquantillam tuliſſe opem; tum quia Plethorica fuiſſe adparet, tum quia Gallorum corpora frequenti M. S. a teneris aſſueta, ejus repetitionem crebrius poſcunt: at vero, quod maxime notandum, ſyſtema venæ portarum, quod tam variis pathematibus ſingularem ſui depletionem toties indicaſſet, demum aptam pandiſſe ſibi viam, qua magnam morborum cauſam eliminaret. Ut proinde Hiſtoria hæc, æque parum quam præcedens, Hæmorrhoidum miracula canat.

XIX.

Tertia in Scænam prodit Virgo hæmorrhoidibus curata, poſtquam aliquot ab illinc annis, retardato fluxu menſtruo, diris eſſet abdominis cruciata doloribus; ad quos ſedandos innumeræ quidem V. S. fumenta, balnea, paregorica, aquæ tam martiales quam ſulphureæ, at penitus incaſſum, adhibita eſſent. Cum autor intelligeret „ a ſpiſſo, & viſceribus abdomina„ libus hærente Sanguine, univerſam Sympto„ matum cohortem, ut plurimum, originem „ ducere „, animadvertit ſimul externarum hæmorrhoidum, earumque quidem turgentium, adeſſe congeriem, quibus ſuaſit Hirudines adplicandas. Verum anni ſpatio Puella huic con-

ſilio reluctata (mali admodum tolerabilis argumento) eidem tandem paruit , & quinquaginta circiter variis temporibus hirudines paſſa , convaluit.

XX.

Ut præcedentes , ita & præſens hiſtoria , quamvis fronte prima rerum mirabilitate veluti percellit, nec miri, nec extraordinarii, quidquam continet. Imo attente legenti abunde patet, & cauſam, & Symptomata morbi, & ipſas Hæmorrhoidas cœcas, id innuiſſe, quod in Syſtemate venæ portarum fons latitaret malorum, adeoque ſui expulſionem per Hæmorrhoidas manifeſto indicaſſe.

CAPUT V.

Quaſdam practicas quæſtiones continens.

§. I.

AN homini, hæmorrhoidas ex Plethora quandam paſſo, jamque, iiſdem aliquandiu non fluentibus, ægrotanti, cura debeat præcipua eſſe reſtituendi eaſdem?

Ex doctrina antea data , pendet reſponſio ab examine quæſtionis, ejuſque diſtinctione. Vel enim homo plethoricus eſſe perſtitit , vel non perſtitit : Si Plethoricus exiſtens , nunc ægrotat, jam vel naturam per cœcas, hæmorrhoidas, viam hanc reſerare aperte molientem, per-

percipit, vel minime percipit. Si percipit, convenit indicatum Naturæ ſequi, & provocare hunc fluxum; ſi non percipit; defectum hæmorrhoidum doctrina *Hippocratis* & *Galeni* inſtructus, V. S. ſuppelere debeo.

Requiſitam autem depletionem adeptus, autor illi ero, ut victu moderatiore, ac debitis exercitiis id efficiat, ut plethoricus ultra non fiat. At vero ſi ne plethoricus quidem ultra eſt, ceſſat plane ratio de hæmorrhoidibus cogitandi: ceſſat conſideratio Moliminum, quæ Natura olim hac via fecerit. Morbus eſt mihi nunc, non ex anemneſi hæmorrhoidum, ſed ex ſymptomatibus præſentibus, curanda.

II.

Quando Melancholici, Hypochondriaci, Atrabiliarii, olim ab atra bile ægrotantes, fluentibus poſtliminio hæmorrhoidibus convaluerint, jamque iiſdem ceſſantibus, ægrotent; an non illico reſeranda hæmorrhois?

A bona quæſtionis diſtinctione apta pendet reſponſio: ſi morbus eſt plane idem qui olim, ita ut, quæ nunc præſentia ſint ſymptomata, a ſpiſſo venæ portarum ſanguine naſci obſerventur, utique omnem navare operam oportet ad revocandum hunc fluxum. Sin autem idem homo, ſeu Naturæ, ſeu Artis ope, ab illa abbdominali ſarcina immunis vixerit, hæmorrhoidibus quantumvis carens; ipſeque præſens morbus nihil habeat cum atra bile commune;

mune; neceſſe eſt curare eundem, non ſecundum antiqui, quo dudum caruerit, morbi regulas, ſed juxta præſentis ægritudinis medicandæ leges. Haud enim potiore jure huic reſtituerem hæmorrhoidas, quam quo ægro, quem quondam ſudor a morte præſervaſſet, nunc in morbo, a priore abſimili, ſudatoria medela curare vellem; quippe quod olim ſalutares, nunc noxios poſſet provocare ſudores.

III.

Quid ſi homo antiquitus cum hæmorrhoidibus ſanus, jam ſine iiſdem prima vice vitæ Melancholicus fiat? nonne ipſi mox illæ revocandæ? Urgere quippe hæc indicatio videtur, cum ab omni ævo, hos uſque in dies, toties deprehenſæ ſint huic morbo ſalutares.

Quid hic affirmem, negemve, non habeo, niſi primo noverim quale nam ſit iſtud Melancholiæ genus, quo nunc prima vice laboret? Sitne ſpiſſo atrabiliario ſanguine, an vero mera mobilitate ſolidorum, tenuitateque humorum, oriundum?

Si ab ultima cauſa; Medicus cogendo hæmorrhoidalem fluxum inſigniter peccat. Primo quidem quod cuncta ejus molimina delicatiores hoſce nervos vehementer exagitent, morbique ideo tum ſymptomata, tum ipſam exacerbent cauſam. Secundo autem, quia hiſce ægris, niſi alii urgentiores morbi id expreſſe jubeant, nihil eſt evacuantibus pernicioſius.

Quan-

Quantumvis enim nonnulli inde videantur principio lavari, obſervantur tamen in pejus poſtea ruere: cum ſolidorum inertia, ac fluidorum tenuitas, immane quantum! inde augeantur.

Sin vero a cauſa prima; præprimis inquiram utrum illa, quam præſentem morbi cauſam detego, ſpiſſa ſcilicet ac lenta humorum Diatheſis, ſyſtema venæ portarum peculiari modo obſideat, an vero per univerſam humorum diſperſa ſit maſſam?

Si itaque maſſam totam infecerit, evacuantibus ex ſua natura minus eget, quam attenuantibus, atque immutantibus, ab Arte peculiariter ad id deſtinatis.

Quia tamen etiam cacochymica Plenitudo ſui nonnunquam evacuationem poſtulat, qua nimirum ſpatium bonis ſive alimentis, ſive medicamentis, concedatur, miſſio Sanguinis quocumque demum ex vaſe fiat, ex æquo proderit. Si ex æquo proderit; quocumque fluat de vaſe, eo potius loco eandem inſtituam, qui & commodiſſimus ſit, & paratiſſimus, & nullis poſthac incommodis obnoxius: neutiquam proinde (*vid. Cap.* 3. *Theſ. XII. XIX.*) ex hæmorrhoidalibus.

Sed deprehendat nunc Medicus ſyſtema venæ portarum atra ſpiſſitudine infarciri, quid tum?

Reperiet idem ille Medicus naturam hæmor-

morrhoidas tumore, pruritu, dolore, indicantem, vel nihil horum. Si nihil omnino, dubiam hoc provocato fluxu curationem ægro proponat; eo quod, ſi a remediis internis, ſi ab emollientibus, ſtimulantibus topicis, imo ſi ab ipſis hirudinibus, contigerit, ut vena hæmorrhoidalis, Meſentericæ propago, dehiſcat, juvamen ingens inde capturus ſit; ſi vero hypogaſtricarum ſurculus, ſperato ſit fruſtrandus effectu. (*vide Theſ. omnes* 1. *cap.*) hancque obſervationem vide confirmantem *Ludovicum Mercatum Tom.* 3. *Lib.* 3. *cap.* 17.

Unde ipſiſſima cauſa intelligitur, cur his ægris toties laudatæ hæmorrhoides, non opitulentur? & cur iidem homines uno tempore inde inſigniter leventur, alio vero tempore nedum leventur ſed ægrius habeant? nam jacturam ſanguinis non melancholici, ſed fluidioris, impune non ferunt.

Alia autem res erit ſi natura viam monſtret, venaſque inflaverit hæmorrhoidales. Spes utique multo certior ægro datur fore, ut, Arte naturæ conamini obſecundante, ingens morbi levamen percipiatur.

IV.

Si homo olim vel acuto vel chronico in morbo, criſin per hæmorrohidas habuerit, jam vero denuo acute chroniceve laboret; an nunc iterum eſt ad illas diſponendus?

Cum quo vergit natura eo ducenda ſit, ſi per

loca

loca convenientia, oportet eam & hic ſequatur Medicus; ſi ipſa per ſe molimina edat, veluti denuo hominem hoc fluxu judicatura. Natura autem plane otiante, Medicus ſane haud meliore cum jure hemorrhoidas promovere ſataget, quam ſi quaſcumque evacuationes criticas, olim prægreſſas, in cunctis, quæ poſtliminio orirentur, morbis, reſuſcitare, repetereque, anniteretur. Si igitur ſtulte ac ridicule ageret, qui præſentem morbum vellet promotis curare ſudoribus, eo quod hi olim judicaſſent eundem; aut eum ſanare purgantibus, quem Alvus olim judicaſſet; ita contra artis præcepta is ageret, qui, propter criſin hæmorrhoidalem quandam prægreſſam, hæmorrhoidibus ægritudinem tentaret fugare præſentem.

V.

An hæmorrhoides ortæ quondam occaſione Alvi ſegnioris, Dyſenteriæ, Equitationis, Graviditatis, Medicamentorum, Morborumque vaginæ, inteſtini, veſicæ, aliquid in poſterum pro tuenda valetudine, aut pro curando morbo, Medico indicent?

Ut apte reſpondeatur, erunt omnes hi homines tres dividendi in claſſes.

Primo, habuere horum multi explicatarum occaſionum una hæmorrhoidas, eaque evanida, nullum harum aut fluxum, aut tumorem, experti ſunt. In his nulla ratio eſt hæmorrhoidas revocandi, quia nec unquam antea, neque

neque poſtea, eas indicaverat natura. Ex *Theſi* igitur *XIX. cap. III.* is peccat in vera artis præcepta, qui citra aliam indicationem hæmorrhoidas provocet.

Secunda claſſis eorum eſt, qui ex una dictarum occaſionum hæmorrhoidas paſſi, eaſdem tumidas deinceps, dolenteſque, experiuntur. His itidem, cum natura illas indicaverit nunquam, non erunt ullatenus revocandæ, (vide *Theſ. XII. & XIX. cap.* 3.) ſed potius dolores ac tumores aptis auferendi auxiliis. Et ſi ipſis eſt detrahendus cruor, is eo ex loco ducendus, quem ejus, quo nunc laborant, morbi ratio eligendum ſuadet.

Tertia claſſis eo continet, qui aut Plethorici, aut Atrabiliarii, ex occaſionali quidem cauſa hunc fluorem olim adepti ſint, ſed tamen poſthac, ablata, quæ illum produxerat, cauſa, crebrius repetentem, cum euphoria, perceperint. His utique ſana praxis jubet hunc fluxum conſervare, ſegniorem animare, revocare ceſſantem. Secus qui fecerint, ſuiſque tum venæ ſectionibus, tum medicamentis, plethoram aut cachochymiam ſolvere, debellareque ſe poſſe arbitrentur, ſcioli ſunt, naturæque non miniſtri, ſed adverſarii; ut evidentiſſime demonſtravit *Ill. Præſes in Comm. ad* §. 741. & 779.

VI.

Quid ſi fœminæ gravidæ, aut lactanti, hæmorrhois fluat? Eva-

Evacuationes menſtruas, ut gravidæ, lactanteſque, paſſim non habent, utque eaſdem, ſi habeant, illæ cum metu abortus, hæ cum lactis imminutione, aut jactura, patiuntur; ita haud infrequenter utriſque, citra ullum aut ſanitatis, aut functionis detrimentum, hæ evacuationes contingunt: nulla proinde hic regula generalis. Prudens Medicus, omnem occaſionem, quæ menſes provocare poſſit, demens, menſes utriſque eſt permiſſurus, dum omnia ſigna eorum neceſſitatem, adeoque præſtantiam, evincunt; prohibiturus, ſi contra Ipſiſſima hæc regula, quid in harum hæmorrhoidibus agendum ſit, definit. Optimos practicos evoluenti, veritas horum comprobabitur.

VII.

An hæmorrhoides non perniciosæ, quæ cum Catameniis alternet; ita ut altero 14. die menſes, altero hæmorrhoides, fluant? Exemplum Sennertus habet Tom. IV. pag. 473. idem plures videre Practici, vel & has una cum illis.

Ut non impedimus catamenia, quæ quovis 14 die redeunt; ut etiam non prohibemus eadem, ſi omni quidem menſe exacto, aſt duplo copioſiora, redeunt, dum junctam ſibi habeant illibatam conſtantemque ſanitatem; ut denique aut nimium, aut frequentiorem, quam valetudinis ratio permittit, menſtruum fluorem, prudenti opera imminuimus, ducereque ad juſtum moderamen annitimur; ita ſecundum eaſ-

dem

regulas de alternante, aut ſimul contingente, cum catameniis fluore menſtruo, judicaremus. Nec aliter *Sennertus* rem conſideraſſe videtur.

VIII.

Quid faciendum ſi fœminæ juvenculæ menſtrui loco flueret hæmorrhois? Aut Menſtruis ætate debita pro more ceſſantibus hæmorrhoides ſuccederent?

Fluor hæmorrhoidalis loco menſtrui in ejusmodi fœmina juniore, ſi maritata eſſet, præjudicium fœcunditati inferre poſſet. Quamvis enim proliferas matres noſcamus, quibus nulli unquam menſes, nulla fere unquam fluxerint lochia; quia tamen fœminæ magis ſecundum naturam eſt menſes, quam hæmorrhoidas habere, & exempla ſine menſibus fœcundarum rariſſima ſunt, ſi nunc hæc ſterilis, & ſpem tamen perennandæ proſapiæ in ſe fere unica collocatam haberet, theoretice hic concluderemus ſiccandam hæmorrhoidem eſſe, uterumque reſerandum: ſed practice hoc opus, hic labor foret. Quæcumque enim Emmenegoga & Ariſtolochica in arte vocantur, æque hæmorrhoidalem pellunt, quam uterinum cruorem. Adplicati, utero ad Catamenia cienda cujuſcumque generis vapores, crurumque adhibita balnea, hæmorrhoidas æque provocant: miſſus denique vel ex pede, vel ex brachio, ſanguis, ex æquo utriſque prodeſt aut nocet. Attamen tentari poſſet, num ſecta brachii vena, adſtringenti-

gentibuſque ad hæmorrhoidas admotis, ſiſti demum hunc fluxum contingeret, ac deinceps aura in uterum verſa menſes provocaret.

Et forte uſui eſſe exemplum poſſet, quod invenitur in *Eſſays and. obſerv. phyſ. and. lit. tom.* 2. *pag.* 403. *&c.* de menſtruis, medio in fluore a frigore ſuppreſſis. quæ demum revocabantur, quando, poſt Balneum vaporis, decem diebus adhibitum, poſtque purgans aloeticum, Arteria cruralis idonea ligatura comprimebatur, pudendis interim aquæ tepidæ vapori expoſitis.

2. Menſibus autem debita ætate jam ceſſantibus, ſi hæmorrhois ſuccedat, neceſſitatem hæc indicat evacuationis, ſive plethoræ univerſæ, ſive ſaltem uterinæ, & ultra nihil. Nam ſi v. g. ceſſante menſtruo hæmorrhagias narium natura produceret, indicaret neceſſitatem Phlebotomiæ faciendæ, iterandæque, haud narium hæmorrhagiæ promotionem. Eſt enim hæmorrhagia hæc, ſi criticas exceperis, infidum vel ideo auxilium, quod ſæpe aut parcius, aut copioſius, profundat ſanguinem: quapropter Practici tunc ſolent venam tundere, ut tutius omne ſuperfluunt tollant. Cum nunc hæmorrhoides idem habeant, pejuſque periculum, quam narium hæmorrhagia, omnis ratio militat pro auferenda hac ſcaturigine, & aliis viis natura ſublevanda.

Eſt porro reſponſio utraque hæc, ad dupli-

cem

cem quæſtionem data, ita intelligenda, ut ſi utriſque his fœminis adeſſet Atra bilis in ſyſtemate abdominali collecta, hæmorrhoidalem fluxum utriſque fovere, ex *Theſ. V. cap. V.* neceſſario deberem, ſi non ad fœcunditatem in priore, ſed ad ſalutem ambarum medicina peteretur.

Urgebit fortaſſis quiſquam hæmorrhoidis præ aliis evacuationibus, in defectu menſium, præſtantiam, ex *text.* 522. *Coacarum*, ubi *Hippocrates* „ ſalutare eſt, inquit, muliebria non „ cohiberi: nam inde veniunt Epilepſiæ, qui„ buſdam etiam longa profluvia ventris, ut „ arbitror: nonnullis etiam hæmorrhoides “. Imo ipſe *Duretus* videtur hic hæmorrhoidas ex hoc capite ſummis ex tollere laudibus.

Reſp. 1. Ex toto contextu ſententiæ *Coacæ* videri hæmorrhoidas potius in hoc caſu vituperandas quam laudandas eſſe; quia Auctor ideo malum eſſe docet catamenia cohiberi, quod ex eo Epilepſiæ, Diarrhææ, & Hæmorrhoides, naſcantur. Ergo hæ ſunt inter pravos cohibiti menſtrui effectus recenſendæ. In *Batavis* puerperis obſervare aliquoties contigit diarrhæam pro lochiis: perincioſa hæc in genere credita, tamen plures in vita ſeruat, ſi vires bene conſervantur. Eſt revulſio hæc materiæ ab utero, inque inteſtina derivatio, bona reſpectu interitus alioqui ex ſuppreſſione oriundi; at vero ideo hanc puerperarum diarrhæam

non

non laudamus, ut ſalubrem evacuationem, ſed conſideramus ut minus malum, quo quidem mors ſæpius præcaveatur, ſed nonnunquam tamen acceleretur.

Huc referri poteſt textus *coac.* 333. quem *cap.* 3, *n.* 6, jam recenſui: quo patet hæmorrhagias quandoque ſupprimi, & Diarrhæam; Dyſenteriamve oriri, imo hanc nonnunquam iterum excipi ab hæmorrhagia.

Hinc cum *Hippocrate* pronuntiamus malum eſſe cohiberi muliebria (vel etiam lochia) quia inde Epilepſiæ, longæ diarrhææ, & hæmorrhoides.

Verum concedamus in hoc textu laudari hæmorrhoidas, ut ſuppreſſorum menſium defectui, ac periculo ſubvenientes, an ſolarum harum id privilegium eſt? Minime.

Hinc 2. dico *Hippocratem* in menſium defectu laudare omnem quacumque demum via factam vacuationem. *Aph.* 5-33. diſerte ait „ Mulieri menſtruis deficientibus e naribus ſanguinem fluere, bonum ". Quomodo bonum? quia majus malum præcavet; ſed in ſe malum ſemper, quia contra naturæ ordinem. An nunc hinc concludam præſtantiam hæmorrhagiæ narium, præ omnibus aliis? Male concluderem; ſed cum eodem ſaltem jure, quo alii in hoc caſu prærogativas hæmorrhoidas faciunt.

Recte igitur in hunc Aphoriſmum *Galenus* „ cum multa ſint loca, inquit, per quæ va-

„ cuari-

„ cuari queat, aliis quidem omnibus ſua quæ-
„ dam major, minorque, ineſt læſio, ſola ve-
„ ro per nares evacuatio innoxia, quam nunc
„ laudat *Hippocrates*. Non tamen ſi qua alia
„ comperiatur citra noxam evacuatio, propte-
„ rea falſus eſt Aphoriſmus. Non enim quod
„ ſola per nares vacuatio deficientibus bona
„ ſit, edixit, ſed ipſam ſimpliciter commen-
„ davit, non addito, quod ſola ſit. Quod ſi
„ quis eam, quæ per ſedem fit, vacuationem
„ ita affectis mulieribus utilem eſſe proferat,
„ non Aphoriſmo reluctatur. Nonnunquam
„ enim *Hippocrates* unico velut exempli gratia
„ propoſito, de ſimilibus omnibus pronuntiare
„ videtur.

Ex omnibus his liquet ſuppreſſis catameniis dari loca periculoſa, ex quibus ſuppreſſus profluat ſanguis; ut v. g. pulmo eſt: dari alia loca innoxia, ut ſunt nares, hæmorrhoides, &c. quo eodem modo hic innocuas pronuntiaremus venæ ſectiones.

Quare laudandus optimus *Duretus*, dum, poſtquam in explicando textu mox laudato *Coacarum* forte quid plus, quam par erat, hæmorrhoidibus videretur tribuiſſe, ſic demum concludit: „ Eſtque hac Dianoea Magiſtri, ut
„ doceat menſtruales, quibus menſtrua non re-
„ ſpondent, non aliter vindicari poſſe ab illis
„ ſymptomatis, atque periculis, quæ infert eo-
„ rum ſuppreſſio, quam per hæmorrhagiam,

„ varices, & hæmorrhoidas: quamvis illa per-
„ fugia mulieribus non ſint naturaliter inſtitu-
„ ta, nec conſueta, ob eamque cauſam ſuſpe-
cta.

IX.

Si homo nunc ægrotans, qui vel nunquam eſt expertus hunc fluxum, vel eaſdem ſive caſu ſive opera naturæ, olim quidem, ſed multis ab annis neutiquam, paſſus eſt; ſi, inquam ille, in præſenti morbo ſuo, Medico renuntiet ſe jam tumorem, pruritum, teneſmum, materiæ abſcentis tenaciſque percipere fluorem; an hinc Medicus redditur certior de conatu naturæ per hanc viam indicato, eique obſecundare debet?

Cum debita diſtinctione reſpondeo 1. examinandum eſſe an morbus, qui nunc adeſt, revera talis ſit, quem hoc vacuationis genus aptius, certiuſque, ſanet, quam quodvis aliud; ut v. g. eſt vena portarum atra bile infarcta.

2. Si acutus ſit præſens morbus, expendo mecum, an tempus ſit aptum, quo evacuatio hæc proſit; maxime ſi illam debeam ut criticam conſiderare? Novi enim quod, ſi die non bono, natura videretur aut alvo, aut ſudore, aut alia quacumqne via, criſin moliri, eam adjuvare haud liceret.

3. Novi quoties id contigerit, ut inchoans Recti inteſtini prolapſus ſpeciem hæmorrhoidis, intra compreſſam ani ſphincterem eminens, præ-

ſerat: ſcio quoties uvæ, mariſci, condylomata, criſtæ, fungi, & id genus alia, naſci incipiant, quæ hæmorrhoidas mentiantur incautis: cognoſco demum horum accretorum corporum pondere, irritatione; quin & relaxati, complicatique Inteſtini, rugis; materiem albam ac tenacem, quæ cum futuro hæmorrhoidum fluore nihil commune habeat, exprimi ac profundi.

Ergo examino naturam morbi, morbi tempus, coctionis ſigna, & ipſum præprimis locum affectum. His omnibus rite cognitis regulas practicas exacte adplico, juſtaque earundem adplicatione facta, annuo, abnuo.

X.

An infantes ſoleant Hæmorrhoidibus laborare? Ita nobis vetulæ Cuſtodes jurant, matreſque matronæ: facto vero accuratiore examine conſtat, tenello in corpuſculo finem Recti laxari ſæpius, ejuſque relaxati plicam referre tumorem, quem falſo hæmorrhoida adpellitent: vel etiam tumorem hunc & preſſum, & ani ſtrictura veluti ſuffocatum, ſpeciem gerere corpuſculi profunde rubri, aut lividi; quod hæmorrhoidis appellatione perperam inſigniatur. Inexperta manu data infantibus enemata; peſſimus, iſque frequens tamen, mos, ſuppoſitoriis, ex calidiore ſemine ſaccharo involuto, eoſdem aſſiduo torquendi; ani tumores, excoriationes, imo ſanguinis fluxum excitare quidem

dem poſſunt, at vero ideo hæmorrhoides aut non ſunt, aut ſi ſint, ut per infortunium natæ, curandæ ſunt. Poſſe autem contingere' ut infanti fluxus hæmorrhoidalis, ſponte natura, naſcatur, inficias haud ivero, quemadmodum *Etmuller Tom.* 2. *part.* 1. *pag.* 143. in pueris hæmorrhoidas obſervatas eſſe, non ſua, ſed *N. C. ann.* 4. *pag.* 299. autoritate refert; haud, inquam, id nego, modo mihi concedatur haud minus id in natura monſtrum eſſe, quam ſi recens natæ puellæ menſes fluant, cujus rei quoque exempla enarrantur.

Sane *Hippocrates* in *Coacis* jam dixerat hæmorrhoidas ante pubertatem non obſervari, neque in *Aphoriſmis* eas inter pueriles morbos unquam recenſuerat: unde egregie *Duretus* pag. 417. in *Coac.* „ Quia in pueris, inquit, nul-
„ la eſt cacochymia melancholica, per hæ-
„ morrhoidas expurganda, nec ulla Plethora
„ venarum, quæ adjacent lumbis, per hæmor-
„ rhoidas evacuanda: Quæ duæ omnino ſunt
„ cauſæ cur hæmorrhoides non ſint in pueris;
„ quoniam aliunde cieri non poſſunt: nec ve-
„ ro pueriles morbi ejuſmodi ſunt, ut αποςαςιν
„ eo moveant.

Equidem haud diffiteor infantili in corpore V. S. nonnunquam requiri, & in acutis eorum morbis, in dentitione difficili, &c. ſummo cum emolumento ſubinde fieri; verum hic humorum potius dicas rarefactionem ab acrimonia ad-

eſſe, quam nimiam cruoris copiam: neque naturales evacuationes ſanguinis ante manifeſta quædam pubertatis indicia expectamus: imo ſi contingat, ut forte humores ſeu copia, ſeu rarefactione nimii, intra arctiora vaſorum ſpatia paulo ante pubertatem vix contineri queant, conſuetiſſima iis fit hæmorrhagia narium & nullatenus hæmorrhois. Unde neceſſario conſequitur id, ut licet de proſapia genitus ſit infans, cui ab ævo immemorabili hæmorrhois familiaris, tamen tempus pubertatis requiratur, antequam vere adpareat.

XI.

Cur hæmorrhoides aliis, quam aliis nationibus frequentiores?

1. A natura ſpiſſioris ſanguinis, quem calidior Atmoſphæra, fluidum vitalis liquidi continuo diſſipans, generare ſolet.

2. Ab incraſſante Diæta. Lege enim hydroſtatica & hydraulica, ita noſtris cum humoribus eſt comparatum, ut partes ſolidiores, ſubtilioreſque, ſurſum; craſſiores vero, fungoſiores, ramoſiores, ferantur deorſum. Quam ob cauſam craſſorum humorum fit major verſus infernas corporis plagas determinatio, accumulatio,

3. Sed eſt tertia ratio, fere reliquis omnibus prævalens, prava nimirum medentium conſuetudo, qua quinquageſies fortaſſe, & ultra, hunc fluxum promovere ſatagant, ubi vix ſe-

meſ eas natura indicaviſſet. Vide prænob. & Doctiſſ. *Hentſchel* Theſ. de Hæmorrhoid. n. XII.

XII.

An igitur dolor, ac tenſio, pulſatioque, in lumbis, dorſo, collo, non indicant naturæ ad hæmorrhoidas niſum? Nonne ipſe dixit Hipp. Coac. 307. τα εν οσφυι αλγηματα, αιμορροικα? Nonne Coac. 312. dixit. Εν οσφυι επωδυνῳ καρδιαλγικα προσελθοντα σημεια αιμορρωδεα, η και προγεγενημενα? Et Prorrh. 1. text. 130. Οσφυι επωδυνῳ καρδιαλγικα προσιεντα σημεια αιμορραγωδεα οιμαι δε και προγεγενημενον σημειον.

1. Si quis omnes numeroſos textus *Coacarum* ordine legat, is videbit hos dolores, tenſiones, poſterioris corporis, nunc hæmorrhoidas deſignare, nunc menſes, nunc alvi profluvia, nunc deliria, nunc convulſiones, & ſic porro. Adeo ut hæmorrhoidas hinc nemo jure concludat, niſi peculiaria earum ſigna ſimul adſint.

2. Plurimi chronici morbi, Nephritides, Arthritides, Rheumatiſmi, has partes corporis poſticas centies dolore ac tenſione afficiunt, ſine ulla indicata hæmorrhoide.

3. *Hæmorrhoidum, Hæmorrhoicorum Hæmorrhoorum*, appellatio tam raro evacuationem ſanguinis per ani venas ſignificat, ut unus interpretum vulgari ſignificatione hodierna hæmor-

ANTONII DE HAEN

Conſiliarii Aulici, ac Med. Pract. in antiquiſſima & celeberrima Univerſitate Profeſſoris Primarii

THESES SISTENTES

FEBRIUM DIVISIONES,

NATAMQVE EA DE CAVSA

DE

MILIARIBUS, AC PETECHIIS,

CÆTERISQUE FEBRILIBUS EXANTHEMATIBUS

DISSERTATIONEM

Ordine defendendæ & oppugnandæ ſingulis diebus Veneris, hora Pomeridiana tertia, in Palatio Univerſitatis in Auditorio Medico.

NEAPOLI MDCCLXXVIII.

Typis Joseph Mariæ Porcelli Bibliopolæ
Superiorum Permiſſu.

AUDITORIBUS SUIS

S. P. D.

ANTONIUS DE HAEN.

EN Vobis de Febrium Diviſionibus Pertractationem! Hanc fateor inde genitam, quod Medicinæ Candidatis nonnunquam minus adæquate in Examine reſpondentibus, memet aliquando accuſaverim ipſe, quod Pathologiam, adeo late patentem, forte minus concinna Methodo traderem vobis, aut ſaltem breviore temporis ſpatio coarctatus, minus exacte, atque ſuccincte, tradere valerem. Horum ſive alterutrum, ſive utrumque, emendaturus, hæc vobis Typis excuſa dedico.

Cum porro de genere Febrium quocumque dicendum foret, etiam Miliares, ac Petechiales febres, pertractandæ fuerunt. In his pertractandis difficillima ſe Quæſtio obtulit, utrum Exanthemata Miliaria ac Petechialia ſalutaris Naturæ opus eſſent, an præpoſteræ Artis? Utrumque quidem aſſero, ſed ita ut poſterius longe frequen-

 tius

tius priore definiam. Prævideo autem facile, quemadmodum Criticum Naturæ opus intra arctiores coegiſſe cancellos multis videbor, ita etiam aliis vulgari opinioni nimium conceſſiſſe me viſum iri. Aſt vero quis in lubrica via non aliquando vacillet? Æqui, Verique, unus me duxit amor; ſed quis mortalium eſt, quem præceps animus, quem etiam præjudicia, non abripiant ſubinde? Præterquam quod omnibus ex æquo ſatisfacere arduum, ne dicam impoſſibile, ſit. Ut autem quæ ſincera mea intentio fuerit, evidenter intelligatis, en vobis dicendorum ſummam.

Dantur Exanthemata Petechialia & Miliaria, Critica; *dantur mere* Symptomatica; *dantur denique* Accidentia, *aut* Accidentalia, *ut vocant, prava arte producta. Peſtilentioſis temporibus Critica frequenter, frequentius ſymptomatica, deſcribuntur Autoribus: tempore autem minime peſtifero Exanthemata hæc tum Critica, tum Symptomatica, rariora ſunt; Accidentia vero, fatali ſcilicet arte genita, frequentiſſima.*

Hinc jure concludere videor Artem ejuſmodi, Methodumve infauſtam, proſcribendam eſſe, & temperatam neceſſario inducendam, uniceque nobis colendam; quæ ut univerſis morbis acutis conducit, ita etiam hiſce Exanthematibus generandis adverſa eſt; quæque, ſi aut critice, aut ſymptomatice, aliquando hæc Exanthemata prodeant, æque proficua, ac ſalutaris eſt; utpote, quæ in Variolis ac Morbillis, morbis ſcilicet a Natura ge-

ra ge-

ra genitis, tutiſſima dudum, ac præſtantiſſima, demonſtrata fuerit.

Hæc igitur ſi ita intellexeritis, veſtraque in praxi ſequuti fueritis, obtinuiſſe me reputabo id, quod hoc meo labore intendo. Ac primo quidem ut ægri longe minore cum moleſtia ægritudinem perferant; calidiore, nec renovato aere, tegumentiſque, ultra non ſuffocandi, medicamentis calidioribus haud ultra torquendi, ſecundo ut hominum ingens multitudo annuis deficiat Necrologiis. Inſignem hanc utramque utilitatem, prætterquam quod extranei Autores docuerint, hic demonſtratam invenietis, tum Clarorum in Germania virorum obſervatis, tum propriis, quæ vel vidiſtis ipſi, vel examinare poteſtis, experimentis. Faxit T. O. M. DEUS, cujus in honorem hæc prodeunt, ut Veſtræ felicitati, ac Publicæ Patriæ ſaluti, conducant! valete!

Dabam 5. Martii 1760.

T H E S E S

SISTENTES FEBRIUM DIVISIONES EARUNDEMQUE

GENIUM, SIGNA, EFFECTUS &c.

Febris nomine eum morbum intelligo, cujus ideam Pulſus ſolito velocior abſolvit; ſive idem pulſus naturali fortior ſit, ſive debilior. Febris ita intellecta, variam ſubit Diviſionem.

D I V I S I O I.

Ratione periculi, aut celerioris, aut lentioris, aut nullius.

DIviſio hæc Febres conſiderat, ut *Acutas*, & *Chronicas*. Acutas iterum ſubdivit in *Acutiſſimas*, *Peracutas*, & ſimpliciter *Acutas*. Communi ſignificatione omnes quidem Acutæ febres periculum ſecum conjunctum gerunt, ſed eo majus, quo ſunt acutiores, omnium vero maximum acutiſſimæ. Communi ſignificatione, ajo, non vero ſtricte loquendo: Dantur enim Febres Pleuriticæ, Anginoſæ, &c. quæ nec magno cum periculo inchoent, nec quartum

 ultra,

ultra, ſeptimumve diem, excurrant. Imo periculoſiores ſunt cæteris paribus Variolæ confluentes, tempus Acutorum explentes, quam Diſcretæ, quæ intra Peracutorum ſpatium terminentur. *Chronicæ* ſunt quæ vel nullum periculum importent, vel tardum.

DIVISIO II.

Ratione majoris minoriſve numeri eorum, qui eodem in loco ac tempore febre laborent.

HAc de cauſa dividuntur in Febres *Epidemicas*, & *Sporadicas*, ſeu, *Sporadas*. *Endemias* jam, & *Stationarias*, ad priores jure referunt. Sed de hiſce latius ad Diviſ. VII.

DIVISIO III.

Ratione febrium Naturæ; ſive prædominantis in iiſdem ſymptomatis.

VArias admodum febres hæc tertia Diviſio complectitur, quas ordine juvat recenſere.

1. Ηπιαλας dicta febris, quæ ſecundum *Galenum* Libr. de Febr. different. Cap. V. ad finem, Ea eſſet, in qua homo omni febris tempore, ac quavis corporis plaga, & rigeret ſimul & caleret. Secundum *Hippocratem* autem Epid. IV. pag. 1127 edit. *Foeſ.* explican-

cantibus ita *Erotiano* & *Foeſio*, frigus in hac febre cum perpetuo rigore obtinet, adeoque hoc ſenſu peſſimæ ſpeciei febris eſt, haud longe ſane moræ; cum jam homo eo in ſtatu eſſe perſeveret, quo febres pleræque, ab interna cauſa ortæ, inchoari ſolent, & quo etiam intermittentes ſimpliciter dictæ, ſi quandoque letales ſunt, hominem occidunt.

Rat. Med. Tom. 2. pag. 165. dubius hærebam, num ægri in Noſocomio noſtro perpetuo algentis, & ad finem paroxyſmi uſque exhorreſcentis, febris ad ηπιαλαν eſſet referenda? Cum ex eo tempore ejuſmodi complures febres obſervari licuit, videtur omnino eo referenda eſſe; idque in utraque tum *Galeni*, tum *Hippocratis*, ſignificatione. Conſulentes enim, & intuentes hos ægros, nil ex iiſdem percepimus, niſi perpetuas frigoris, horrorisque, querelas: atque ita *Hippocratis* ηπιαλας eſt: tangentes vero eoſdem, haud ita frigeſcere imo caleſcere potius, deteximus, & ſic *Galeni* Epiala eſt, ubi ægri ſimul ubique & calent & frigent. Quod nobis, thermetro uſis, eo manifeſtius comparuit, dum frigoris tempore gradus caloris naturali major eſſet. Thermometro ejuſmodi febres longe frequentiores experti ſumus, quam vulgo creditur.

2. Λειπυριας πυρετος, cunctis fatentibus ea eſt, de qua *Hipp.* Aph. 4-48. & 7-72. agit, extre-

extremis algentibus, dum interna uruntur. Peſſima in Acutis conditio.

3. *Ασσωδης πυρετος*, febris, vel Stomachi faſtidio perpetuo nauſeans, vel perpetuis jactationibus ægros exagitans, Ultimo ſenſu *ασση* ſignificat *δυσφοριαν*, *αλυσμον*, *ῥιπτασμον*.

4. Τυφωδης πυρετος. Typhos ſtuporem quidem attonitum apud *Hipp.* ſignificat, attamen magis proprie eam febrim, in qua æſtus ingens; & a Bile mota putredo humorum, & ſtupor adeſt. Vid. Ill. L. B. *van Svvieten*, Comm. in Aph. *Boerh.* ad §. 730. *Hipp.* quintuplicem ſpeciem Febris Typhodis recenſet, Libr. de intern. Effect. edit. *Foeſ.* pag. 553. & apud *Charter.* Tom. 7. Cap. 41. pag. 067.

5. Ἑκτικα, aut ulcere, aut vomica, aut effuſo in cava Corporis pure, nata; tum reſorpto pure accenſa, hincque & ſolida, & fluida, colliquando, occidens.

6. Μαρασμοδης, febris humores conſumendo, ſolida exſiccando, letalis.

7. Καυσος, ob intolerabilem æſtum ſæpius *το πυρ Hippocrati* dictus: Eſt proprie *Febris ardens*.

8. Ειρημωδις febris ſpecies Ardentis, cum Eryſipelate Pulmonis. Vocatur etiam Crymodes. *Foreſt.* Lib. 2.

9. Ἑλωδυς ſive Ἑλκωδης febris. Vid. *Galenus* Comm. in Aph. 7-42. ita attenuatis putre-

tredine humoribus, ut diuturnis ſudoribus homo pereat. *Foreſt.* Lib. 2. Obſ. 42.

10. Ὑδροπυρετος fere ſimilis priori, ſanguine in aquam putriſanginoſam fere verſo.

11. Φρικωδης febris, ubi medio in æſtu ſubitum frigus; quod excepto Criſeos Ardentis tempore, pravum. Hoc nomine *Hipp.* appellavit febrim *ſemitertianam*; quam deſcribit Epid. 1, Sect. 1. pag. 940.

12. Λυγγωδης πυρετος, ſingultuoſa febris, vocata etiam λυγμωδης. Hoc a λυγμος, illud a λυγξ, quod utrumque ſingultum denotat. Febris igitur in qua a principio, ad criſin uſque ſingultit æger. *Gal.* Lib. de Diæt. acut. com. 4. *Tilingius* apud *Bonet.* Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. ſimilem febrim in cura habuit. Legendum hic pulcrum *Boneti* ſcholion ad hanc hiſtoriam. Bis in praxi mea hanc febrim vidi.

13. Febrim Oſcitantem vidit *Olaus Borrichius* cum perpetua oſcitatione. *Bonet.* Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. pag. 194.

DIVISIO IV.

Ratione temporis quo febris perdurat, continuat, remittit, intermittit.

Continet quatuor Claſſes hæc Diviſio, quarum prima febres continuas non putridas habet. Sunt autem hæ:

1. E-

1. Εφεμερη
2. Εφεμερη protracta.
3. Συνοχος non putrida.

Claſſis altera continet febres putrida acutas, non remittentes. Sunt,

1. Συνοχος putrida ὁμοτονος, ſemper æqualiter decurrens.
2. - - - - - - αναβατικη, ſeu επακμαστικη, ſemper adſcendens.
3. - - - - - - παρακμαστικη, ſemper deſcendens.

Claſſis tertia continet febres Συνεχεες, continuas remittentes; ut ſunt:

1. Καυσος ſive febris Ardens.
2. Ἡμιτριταιος ſemitertiana.
3. Τριταιοφυες, priori ſimilis, niſi quod paullo mitior.

Claſſis quarta intermittentes habet, quæ ſunt

1. Quotidiana, quo etiam *Hippocratis* diurnam & nocturnam referimus.
2. Tertiana ſimplex.
3. - - - - - - duplicata.
4. Quartana ſimplex.
5. - - - - - - duplicata.
6. - - - - - - triplicata.
7. Quintana, damnata *Hipp.* quod in ſolis tabeſcentibus eam obſervaſſet.
8. Sextana, quæ non *Hippocrati*, ſed aliis memoratur.
9. Septana, *Hippocrati* deſcripta.

10.

10. Octana, *Hipp.* non deſcripta, exiſtens tamen. *Simon Schultzius* apud *Bonet.* Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. pag. 194. per ſex paroxyſmos; ego per quatuor graves inſultus, vidi.

11. Nonana. *Hippocrati* notata.

12. Menſtrua, compluribus feminis, circa Catamenia; viris, ante Hæmorrhoidas; imo, notante *Sanctorio*, etiam citra Hæmorrhoidas, familiaris.

13. Trimeſtris obſervata quibuſdam. *Ballonius* Lib. 1. Conſult. Med. N°. 48. de ſe ipſo ſcribit, quod quovis tertio menſe, circa magnas anni temporum mutationes Ephemeram pateretur, cum totius corporis gravitate, ſumma inappetentia, &c.

14. Annua, quibuſdam ſolennis. *Ballonius.* loco citato duo hujus exempla refert. Unicum ſimile in praxi obſervavi.

Ad horum porro intellectum Scholia quædam addenda ſunt.

SCHOLIUM I.

FEbres dictæ continuæ putridæ, ſive febres non remittentes, exquiſite ita dici nequeunt; cum omnes, ratione mutatæ athmoſphæræ, mutatæ diætæ aut medelæ, mutatorum animi affectuum, ipſiuſque adventantis noctis, ſymptomate quopiam imminuto, auctove, plus

plus minus remittant, aut intendant. Unde licet dicantur æquali ſemper paſſu progredi, licetque etiam conſiderentur ut a principio ad ſtatum æquabiliter ſemper ſive augeſcere, ſive decreſcere; id ſane eo, quo nunc dictum eſt modo, intelligendum eſt. His itaque rite conſideratis, id conſtanter verum manet, quod æqualiter decurrant reſpectu συνεχέων, in quibus tanta adeſt vehementiæ tum remiſſio, tum exacerbatio, ut priores ab his, niſi continuæ non remittentes dicerentur, nulla ratione interſtingui potuiſſent.

SCHOLIUM II.

ETenim proprie dicta febris Ardens, Καῦσος, alternis diebus notabiles exacerbationes, & remiſſiones, habet: ut ipſa vel ejuſmodi Tertiana ſit, quæ alternis diebus ingruens, ante ſubſequentem Paroxyſmum non deſinat; vel ut componatur ex Febre continua cum Tertiana. Vid. Ill. Præſ. Comm. in §. 714. Inſignem proinde a continua febre differentiam habet. Mutat tamen hunc ſuum Typum nonnunquam, idque in magnum ægri detrimentum: ſive quod Tertiana protracta, ſi ipſa per ſe Ardentem hanc conſtituat, ſuos ita contrahat paroxyſmos, ut demum exacerbatio incidat in diem parem; ſive quod Tertiana, una cum continua morbum componens, ſua tempora ſimili-

militer ſic ante vertat, ut paribus diebus contingat exacerbatio. Cum nunc judicium morbi quarta exacerbatione fieri aſſolet, ideoque dies morbi ſeptimus verus ejus criticus eſt, fit jam explicitis de cauſis judicium die ſexto. Ergo Remiſſionis tempora, reparandis viribus deſtinata, breviora fuerunt, quam ut Natura certamini quarti paroxyſmi ſuſtinendo par eſſet. Unde conſtantiſſima eſt obſervatio infidi, ſexto die contingentis, judicii. Ita ut *Hippocrates* 25. judicia *6.* die facta recenſes, 13. letalia numeret, & 11. validas recidivas; unicum vero bonum modo referat, quod utrum ad 6. an ad anteriorem, poſterioremve, pertineat, in ambiguo eſt. Saltem ſi *Virgo Lariſſæa* 6. die judicata eſt, idque perfecte, tribuendum id potiſſimum eſt Menſibus criticis, qui ipſi tunc primo prodiere, non modo illo ſexto die, ſed jam antea, vigente adhuc febre; & poſtea, criſi ſexto die jam prægreſſa.

SCHOLIUM III.

AB hac febre Ardente haud multum abludit ἡμιτριταιη, *ſemitertiana* Latinis vocata: calorem intenſiorem, atque horroris abſentiam, diebus Ardentis febris imparibus, ſi exceperis.

Cum *Ill. Præſide* in Comm. ſuper Febr. Ard. Triplicem hemitritæam Medicis deſcribi agnoſcimus.

1mo.

1mo. Tertianam, quæ Paroxyſmos adeo protractos habet, ut vel nulla, vel parva admodum ejus intermiſſio obſervari detur. Hæc *Celſi* Hemitritæa vocatur. Vid. *Celſ.* Lib. 3. cap. 3. Sed hanc *Celſi* opinionem *Galenus*, *Agathinum* refutando, jam rejecerat, ut & deinceps *Robertus Conſtantinus*, vir ſumma eruditione, ſæculo 16. in *Gallia* clarus, Editionis *Celſi* pulcerrimæ editor, & mendarum in eo optimus caſtigator. Obtinuit tamen in ſcholis hæc *Celſi* opinio. Ipſa Ardens febris ideo ab his, qui eam a Tertiana producta oriri autumant, ad hanc *Celſi* Hemitritæam refertur; ut & illa continua remittens, quæ ex Tertianæ Duplicatæ productis admodum paroxyſmis, orta cenſetur.

2^{ad}. Species ea *Galeni* eſt, quæ ex complicatione Quotidianæ fere continuæ, & Tertianæ intermittentis, componi creditur. Vid. *Gal.* de Morb. Temp. cap. 8. Legendus hic quoque *P. Foreſtus*, Lib. 5. obſ. 13. una cum ſcholio: ut etiam obſervationes omnes, a 14. ad 22.

3^{tia}. Ea eſt, quæ ex combinatione Febris continuæ acutæ, & Tertianæ, conficitur.

SCHOLIUM IV.

FEbres τριταιοφυες a *Galeno* ſeparantur a ſpecie mox expoſita; an vero in eo bene

ne fecerit, mentemque *Hippocratis* rite aſſequutus ſit, liberum integrumque ſuis reliquit judicare Lectoribus. Nimirum recte! nam ſi textus *Hipp.* de utraque hac febre agentes Epid. 1. pag. 940. & 945. rite conferamus; *Erotianique*, ac *Foeſii* ſententiam, ſuper iiſdem conſulamus, differentiam vix ullam detegimus, niſi forte ſecundum majus & minus. Ειϛι δε οι λεγομενοι μικροι ἡμιτριταιοι, ait *Erotianus*.

SCHOLIUM V.

SEmitertianæ hæ malignitate ita dicta ſæpe non carent. Plura viſcera latenter inflammant, inque Gangrænam vertunt. *Baglivus* & *Hoffmannus*, Meſenterium; *Sennertus*, pluresque alii caſuum Collectores, univerſa pene viſcera affecta meminerunt. Hujus etiam malignitatis *Hippocrates* meminit Coac. Prænot. no. 33. & 37. Imo Epid. Lib. 1. pag. 961. aſſerit: Εν δε τῳ ἡμιτριταιῳ καλομενῳ ξυμπιπτει και οξεα νοσηματα γινεσθαι και εϛι των λοιπων ουτος θανατωδεϛατος.

Porro qui ſuper hac febre egregii *Mortoni*, optimi *Torti*, in ſua Therapeutice ſpeciali, & eruditi *Huxhami* in ſuis annorum Conſtitutionibus, mentem bene aſſequutus eſt, letalitatem fere omnem præſcindit, ſi mature advocatus vim diei imparis Cortice Peruviano prudenter retuderit.

SCHOLIUM VI.

JUnioribus Medicis ſequentia notanda ſunt, ut morborum nunc enarratorum plures, quodammodo ambiguos, vero ſuo nomine baptizent.

Febris Ardens ab Hemitritæa, & Tritæophyia, internoſcitur ſuo intenſiore æſtu, omniumque intenſitate ſymptomatum. Febris Tertiana duplex ab Hemitritæa diſtinguitur quadam paſſim ἀπυρεξία, & ſemper quotidiano horrore: hemitritæa enim alterno modo die horrores habet. Febris quotidiana intermittens a Tertiana duplici interſtinguitur, primo quod admodum parum exhorreſcentiæ habeat, & ſibi quotidie ſimilis ſit: Tertiana enim rigorem, horrorem, frigus, intenſiora habet, quam Quotidiana. Secundo, quod Tertiana duplex ſuos habeat diſſimiles paroxyſmos; ita ut paroxyſmi dierum imparium inter ſeſe conveniant, conveniantque iterum ii parium dierum; neutri tamen cum alteris. Quartana triplex iterum a binis præcedentibus internoſcitur, quod Paroxyſmus diei primi, ſit ut diei quarti, ut diei ſeptimi, ut decimi; quod Paroxyſmus diei ſecundi ſit, ut diei quinti, octavi, undecimi; quod Paroxyſmus diei tertii ſit, ut diei ſexti, noni, duodecimi &c. Ita quidem ut vel acceſſionis tempore, vel durationis, vel alio atque alio ſymptomate, ſingulorum quartorum dierum febris

tum

tum ſibi ſimilis ſit, tum a reliquorum dierum febribus quodammodo diſſimilis.

DIVISIO V.

Hæc quinta diviſio eas febres continet, quæ internarum partium aliquam inflammationem comitem habent.

EST itaque hujus Diviſionis Febris Anginoſa, Phrenitica, Peripneumonica, Mediaſtina, Pleuritica, Cardiaca, Paraphrenitica, Splenica, Gaſtrica, Hepatica, Pancreatica, Meſenterica, Entexica, Nephritica, Epiploica, Peritonæalis, Hyſterica, Arthritica, &c. Aſt quadam hic cautela opus. Alio enim, quam hic, ſenſu Medicis nonnunquam memoratur febris v. g. Pleuritica vel Peripneumonica, vel alia; cujus explicatio ad Diviſ. 7. dabitur.

DIVISIO VI.

Diviſio hæc febres illas complectitur, quas Eruptio quæpiam in Cute comitatur.

HInc febris vocatur Eryſipelatoſa, Scarlatina, Petechialis, Miliaris, Varioloſa, Morbilloſa, &c. Quare tot diverſis Paragraphis hanc ſextam diviſionem pertractare neceſſe erit.

§. I.

De Eryſipelatoſa febre.

ERyſipelatoſa febris primo maculas rubras facit, quæ brevi in latas veſiculas elevantur. Febris quippe per unum, duos, pluresve dies, præſens, tandem terminatur maculis rubris, ſubito amplis, tum in omni quidem corporis parte, tum maxime in facie. Quandoque ab alterutra aure inchoant, doloremque ac ruborem in vicinia excitant, denſumque agmen minimarum puſtularum produducunt, quæ aucto morbo in veſiculas attolluntur, ichore repletæ; ſerpit dein Eryſipelas, & reliquas occupat faciei partes; afficiens autem palpebras, eas ita tumefacit, ut oculi ægre aperiri queant: per ipſam capillatam capitis cutem ſæpe pergit novo impetu, interea dum priore in loco jam remittit.

Eryſipelas Phlegmonodes Antiquitas vocavit, quando in tumorem inflammatorium partes attolleret, Phlegmonen vero Eryſipelatoden, ſi cum inſigni cutis rubore ac calore tumorem vix haberet.

Caſus dantur ubi eruptione facta febris acuta manet, ac ſanguinem exhibet vere Pleuriticum. Imo introvertitur nonnunquam materies, Letalem Phrenitidem, alioſve ſumme periculoſos morbos, producens. Eo in caſu ſumma

ma antiphlogiſtica cura opus. Contingitque non raro, ut ſicca, terrea, plumbea remedia, extrinſecus adhibita, bullulas criſpent indurentque; ita ut materies tranſpirare nequeunt, mora acris fiat, ſubjectaſque partes carneas tum erodat, tum in Gangrenam vertat. Ubi ergo violentum adeo Eryſipelas eſt, ut malignitatis hujus metus adeſſe poſſit, ab his ſiccis eſt abſtinendum, & calida fomenta Lactis, Lactis ebutyrati, ſeri Lactis, cum fluoribus ſambuci cocti, diu noctuque adhibenda ſunt, interea dum venæ ſectio, & reliqua cura antiphlogiſtica, exacte inſtituantur.

Eſt & Eryſipelatis ſpecies, *Sydenhamo* deſcripta Sect. 6. Cap. 6. quæ ſæpius retrocedit, antequam plane ceſſaverit morbus. Citra ullam notam cauſam ſubito introvertitur, ingenteſque poſt ſe relinquit anxietates. Elapſis aliquot horis rediens Eryſipelas mox quamlibet anxietatem fugat; itumque ac reditum hunc eodem in morbo crebrius repetit. Eryſipelas etiam in hac ſpecie nonnunquam in veſiculas attollitur.

Sponte liquet, quid vocetur Eryſipelas bullatum. Tumores ingentes format ichore, aut ſero acri turgidos; quibus non crepantibus partes ſubjectæ fœde exulcerantur, eroduntur que. Hinc cutis tenſæ perſpirabilitas eſt promovenda, eaque non ſuccedente, punctura adjuvanda eſt.

§. II.

De Febre Scarlatina.

SCarlatina febris a *Sydenhamo*, ſect. 6. c. 2. deſcribitur. Poſt febrim non vehementem „ Cutis univerſa maculis parvis, rubris, inter- „ ſtinguitur, crebrioribus certe & multo latio- „ ribus, magiſque rubentibus, at non perinde „ uniformibus, ac ſunt illæ, quæ morbillos „ conſtituant. Ad duos treſve dies perſiſtunt „ hæ maculæ, quibus demum evaneſcentibus, „ decedenteque ſubjecta Cuticula, reſtant furfu- „ raceæ quædam ſquammulæ, ad inſtar farinæ „ corpori inſperſæ, quæ ad ſecundam aut ter- „ tiam vicem ſe promunt, conduntque viciſ- „ ſim.

Hanc benignam febrem Scarlatinam *Sydenham* diluente ac modice refrigerante methodo, ſine moleſtia, aut periculo, tam facile curabat, ut nomine potius, quam re ipſa, morbum cenſeat appellandum.

Eodem modo Scarlatinam *Romæ* crebram *Proſper Martianus* ante 140. abhinc annos deſcripſit, quam *Roſſaliam* Romanum vulgus adpellare dicit. Vidit certe eam æque benignam, quam *Sydenham*. Ait enim Comm. in Epid. *Hipp.* Lib. 2. Sect. 3. v. 20. „ At experien- „ tia docet nullum fere ex Roſſalia interire, „ & niſi miraculo quodam, & ob errata ma-

„ xi-

„ xima, quæ aut ægri committant, aut Me-
„ dici; potiſſimum vero ſanguinem mittentes.

Incautis, aut Inexpertis, hæc benigna ſcarlatina febris imponere poteſt, falſoque benigna Petechialis iiſdem dici, quacum ſane multa ſimilia habet; differre tamen admodum binos hoſce inter ſeſe morbos, poſtea liquebit.

Jam ipſam hanc adeo benignam Scarlatinam Febrim, nunquam periculoſam, ſola præpoſtera agendi methodo letalem reddi, quis Mortalium crederet? Attamen vidit id, luxitque, *Sydenham*. „ Cum e contrario, inquit, ſi plus
„ negotii ægris faceſſamus, vel lectulis conti-
„ nenter incarcerando, vel cardiacis, aliiſque
„ remediis ſupervacaneis, nimis docte, &, ut
„ vulgo dicitur, ſecundum artem, ſupra mo-
„ dum ingeſtis, morbus ſtatim intenditur, &
„ æger *non raro*, nulla alia de cauſa, quam
„ nimia Medici diligentia, *ad plures migrat*.

Porro ſi id in tam levi morbo fit, nonne veridicum fatebimur *Sydenhamum*, aſſeverantem, ut mox latius patebit, Malignitatis inventionem, ipſa pulveris Pyrii inventione letaliorem eſſe generi humano? ſi morbus, a quo naturaliter nemo mortalium unquam perit, Malignitatis obtentu letalis fiat, quid in Petechiis, in variolis, in Morbillis, per ſe paſſim periculoſis, eo non fiet obtentu?

Eſt tamen præter hanc *Sydenhami* Scarlatinam alia, quæ natura ſua etiam vere maligna

dici queat, variis in Europæ plagis obſervata. Scribit *Chr. Joan. Langius* annis 1695. & 1697. Scarlatinam ſatis malignam in *Saxonia* ſe obſervaſſe. *Morton*, qui & cum *Sydenhamo*, & poſt eundum, in *Anglia* vixit, Tract. de Febr. cap. 5. putat Scarlatinam a Morbillis non differre, niſi æqualiore rubedine, cæterum eundem cum Morbillis morbum eſſe, ejuſdemque ſæpe malignitatis, ut dein exemplis probat. Etiam eruditus *Nerucci*, Medicus *Florentinus*, in Diſcurſo ſuo *Italico* ſuper inoculatione Variolarum, malignæ admodum Scarlatinæ meminit, aliquot abhinc annis in *Hetruria* graſſatæ. Anno autem 1748. & 1749. peſſima Scarlatina, maxime maligna *Hagæ Batavor.* fuit, cum valida Angina inchoans, plurimosque infantes, tum & bene multos juvenes, atque adultos occidens; imo fauces, carneſque buccarum, in ulcera maligna, oſſa maxillarum in cariem peſſimam convertens, ſimiliaque etiam producens in cruribus. Nonnunquam Parotis, non juvans, ſed indureſcens, aderat.

Tandem advertimus Scarlatinam, licet infantum duntaxat morbus ſoleat haberi, nihilominus etiam Adultos quandoque adfligere, imo dum valde Epidemica eſt, Adultos æque adoriri, quam infantes. Id in *Belgio* erat quotidianæ obſervationis. Idem innuens *Sydenham* „ Integras familias, ait, infantes vero præ

„ cæte-

„ cæteris, infeſtat." Hinc antea jam monui, prudentia opus eſſe inexpertioribus, ne pro benignioribus Petechiis eandem ſalutent. In Benigna *Sydenhami* ſpecie, cura *Sydenhami* omnem abſolvit paginam: in maligna Epidemica Cura antiphlogiſtica ab ipſo initio ſumma opus eſt.

§. III.

De Febre Petechiali.

PEtitchæ, Petechiæ, ex *Italico* idiomate, corrupta appellatione latina, Maculas peculiaris generis in putrida febre deſignant. Febris Petechialis ea olim dicebatur, quæ *Lenticularis* audiebat *Fracaſtorio*, & tempore *P. Foreſti* frequens hoc nomine occurrebat: unde etiam maculæ hæ ob rotunditatem germanice, ac belgice, *Pfefferkorn*, *Peperkon*, vocabantur. Apud *Diemerbroeckium* frequens quoque ejus mentio eſt. Quippe tempore febris peſtilentialis petechiales febres potiſſimum obſervabantur, & ejuſdem veluti ſpecies creditæ, vim hominum ingentem ſternebant. Obtinent autem tempore minime peſtilentiali in *Germaniam Auſtria* noſtra, *Hungaria*, ac vicinæ Regiones, his infames ſunt. Nec datur annus, quin iiſdem plurimi laborent, multique pereant. Noſtrates Medici eruptionem Petechialem ſtatuunt Criticum Naturæ molimen eſſe, adeoque haud minus

nus promovendam, quam eam Variolarum, Morbillorumque. Hanc futuram Criſin prævident a ſignis malignitatis in febribus; ad quæ conſpecta, mox calidam admodum Athmoſphæram ægris conciliant, calida Alexipharmaca & Bezoardica porrigunt, & intra Lecti cortinas, ſtragulaque, artificioſe ſepeliunt. Moris quondam erat, ut ad primam ſuſpicionem malignitatis *Fratres Miſericordiæ* advocarentur, qui apta ſecum involucra afferrent, loris adducenda fibulisque; quibus profecto ita includerent ægros, ut nec movere ſe illi, nec aera externum ad ullam corporis poſſent admittere plagam. Obſolevit quidem mos ille, ſed citra illum nulla cura deeſt, ut immanicalore ægri obruantur. Imo nec hic ſollicitudinis meta. Quia enim refrigerium, quod forte ceterorum initio morborum ægri capiunt, in cauſa eſſe poſſet, quo minus venenum a corde foras pelleretur, invaluit prudentiſſima, ut ajunt, conſuetudo, omnes ægrotantes, mox a principio quorumcumque morborum, calidiſſimo, nec renovato, aere includere, quo virulenta materies, ſi *forte* adeſſet, foras trudi poſſet. Puerperas etiam, quod Lochiorum impuritate ſæpe maligni quid contrahant, ad eandem Carnificinam vulgus condemnat, condemnat & Medicus; congratulanturque ſibi invicem de adhibita prudentia, ſi cutis denuum effloreſcat; citra hanc enim prudentiam actum de Puerpera

ra fuiſſe: Eſtque perſuaſio de hac veluti Critica eruptione tam firma apud Medicos, ut, ægro in pejora labente, quiſcumque demum morbus illum teneat, clamor, & ejulatus, & ſuſpiria, undique exaudiantur, utinam efflorefcentias cerneremus! Et vulgus non Medicum, tam nobile, quam ignobile, omnem inde ſalutem unice expectat.

Hoc adeo verum, ut celebrioris cujuſdam Urbis Medici coram me teſtati fuerint, de præſtantia, ac veritate eorum, quæ *Rat. Med.* Tom. 1. circa debitum ac ſalutare ægrorum regimen, verbo exemploque docuiſſem, perſuaſiſſimos ſeſe, convictiſſimoſque, eſſe; apud ipſos vero ita comparatum eſſe, ut Doctrina hæc in actum duci nunquam poſſet. Male quippe cum Medicis agi, quorum ægri nec petechiis, nec miliaribus ſaltem, maculati, ad plures migrent: illos vero Medicos Nobilibus, Ignobilibuſque, impenſe laudari, qui ægros nunquam niſi variegata admodum cute morti tradant: quippe perſuaſis Medicos tunc ſaltem, quæ ſua eſſent, feciſſe; Naturam, quoad potuerint coegiſſe; quod vero illa in certamine ſuccuberit, id eorum culpæ non tribuendum. Adeoque cum boni Patrisfamilias eſſet fortunas tueri, uxoris amatæ, ac caræ prolis gerere curam, cumque id omne a vulgi exiſtimatione penderet, Doctrinam meliorem admiraturos ſe quidem perpetuo fore, nunquam vero imitatu-

taturos. Rogati demum quid illi meliora edocti, pejora ſecuti, ſupremo demum Judici reſponſuri eſſent, oculos illi in terram defigere, humeros attollere, ſuſpirare, tacere, prætereaque nihil.

Hæc igitur cum ita ſe habeant, operæ pretium erit intueri primo quid Petechiæ ſint, quoque modo oriantur, ac pergant; & demum quid medice de iis & cogitandum ſit, & concludendum.

Febris continua putrida hominem invadit, ſæpe cum valido capitis dolore, dolore artuum veluti Rheumatico; anxietate præcordiorum, urina aliquando rubra, ſæpe vero ab ea ſanorum vix abludente, & pulſu non raro ſive ſuppreſſo, ſive debiliore. Nonnunquam die 4. 7. 9. 11. 14. criticis proinde diebus, punctula rubra adparent, aut cinerea, aut purpurea, aut livida, aut nigra: ſæpe vero indiſcriminatim quovis morbi die, etiam minime critico, erumpunt. Purpurea, aut livida, aliquando prodeunt, bona ſane fortuna in rubra ſenſim abeuntia; alias etiam rubra in ortu, in purpurea ac livida ſenſim mutantur. Contingit quoque ut eant redeantque pluries; contingit ut juſto maturius evanida, non redeant tamen. Grandeſcunt nonnullis maculæ, plagas imo formant oblongas, quæ, quod ſimiles Virga cæſis contingant, vibices appellantur. Superveniunt etiam aliis Exanthematibus febrilibus,

viciſ-

viciſſimque & hæc illis internaſcuntur. Miliaribus enim, aut Variolis, aut Morbillis, aut Scarlatinis, Petechiæ ſuperveniunt; & vice verſa variolæ, Morbilli, Miliares, ad Petechias accedunt: variolæ autem hæ vix elevant ſe, mortemque denuntiant propinquam. Peſſimis in rebus verſatur æger, cui maculæ ſub cute profundius hærent; natura viribus eaſdem foras pellendi deficiente. Loca quæ occupant, ſunt collum, pectus, rarius facies venter, dorſum, latera, imo extremi omnes in nonnullis artus. Dum plures invadunt, occidunt multos; ſive ſua vi propria tempore in acutis conſueto, ſive lentiorem ſphacelum, aut chronicos morbos demum letales inducendo.

Nec ſola Macularum ſedes cuticula eſt. *Pontius*, *Fernelius*, *Morellus*, ſedem quoque in adipe & carnibus, imo in ipſo detexere perioſteo. Hujus obſervati adeo certus erat *Diemerbroekius* ut, negantem id Chirurgum, ipſa Anatomica demonſtratione iterata in Cadaveribus eorum, quos Petechiæ ſuſtulerant, convicerit Petechias a Perioſteo lata baſi ortas ſenſim extenuari, & apice demum, pyramidali proinde figura, in cute terminari. Vid. *Diemerbr*, Tract. de Peſt. *Noviomag*. Lib. 4. Hiſt. 32. & latius Lib. 1. cap. 14.

Ratione harum macularum pluribus Autoribus *Purpura* morbus audit. Verum cum videam Purpuræ nomen a Clariſſ. *Hofmanno* omni-

mnibuſque *Germanis* eruptioni Miliari nunc unice ſacrari, nolui cum Antiquioribus Petechias hoc nomine appellare, ne confuſio in Arte fiat. Sufficiat monuiſſe Purpuram olim morbum Lenticularem, ſive Petechialem vocatum fuiſſe; ne putent Tyrones Vetuſtos Miliaria deſcripſiſſe, qui tamen de ſolis egere petechiis.

Petechiæ ita deſcriptæ, ſitne naturæ, an Artis, opus? Naturæ nimirum, criſin morbi molientis; an vero Artis, naturam præpoſtere ſubvertentis?

Reſpondeo Criticas Petechias dari, teſtantibus Autoribus graviſſimis, *Fracaſtorio*, *Foreſto*, *Diemerbroekio*, *Sydenhamo*, Aliiſque pene innumeris, Verum enim vero ejuſmodi obſervari duntaxat, adventante, aut vigente, febre peſtilentiali; aliis vero temporibus Petechias haſce criticas eſſe longe rariores, ex iiſdem Autoribus concludere datur. Haud tamen id ita intellectum velim ac ſi tempore Peſtilentiali Natura ſemper criſin Petechialem immutabili lege moliretur, ſed potius eo adacta, & coacta, methodo calida, ac ſudatoria, ad Peſtem curandam obſervari ſolita. Ita quidem, ut ſi Methodus Antiplogiſtica *Botalli*, *Sydenhami*, Paucorumque aliorum, ad Peſtim curandam, religioſe, & citra ullam conſuetæ in Peſte methodi admiſtionem, adhiberetur, Criſis Petechialis raro, opinor, contingeret.

Si

Si hæc ita ſe habeant, quid jam de Petechiis, tempore minime peſtifero, *adeo creberrimis* cenſeam, aut potius cenſere debeam, ſponte liquet. Naturæ opus ſane non eſt. Quid ergo eſt? Somniatæ Malignitatis effectus. Adplicemus igitur *Germaniæ*, quæ incomparabilis *Sydenham* ſuo tempore *Angliæ* adplicuit ſub finem *Scedulæ Monitoriæ* „ Cujus de Malignitate, (ſive Notionem, ſive verbum dixeris,) opinionis inventio humano generi longe ipſa Pyrii pulveris inventione letalior fuit. Cum enim eæ febres præſertim Malignæ dicantur, in quibus intenſioris præ cæteris inflammationis gradus conſpicitur, hinc Medici ſe ad uſum Cardiacorum, & Alexipharmacorum, neſcio quorum, contulerunt; quo ſcilicet per Cutis poros expellant, quod ſomniant, venenum, (hoc enim eſt dicendum, niſi malint verbis ludere, quam illud, quod poteſt intelligi, ſerio proponere,) ex quo factum eſt ut Regimen calidiſſimum, Methodumque huic parem, iis morbis adoptaverint, quæ frigidiſſima tantum remedia, tum regimen, præ cæteris ſibi poſtulabant.

„ Quod quidem ſatis arguitur, tum in Variolarum. qui ex calidiſſimis in Rerum natura affectibus eſt, tum in febrium aliarum curatione.

„ *In quem* errorem forte inciderunt ex con-

„ ſpectu

„ ſpectu *Petechiarum*, Macularum purpurearum, „ & cæterorum id genus Phænomenon. Quæ „ tamen omnia in pleriſque ſubjectis inflam- „ mationi, ægri ſanguine jam diu plus ſatis a „ febre accenſo, ſuperinductæ, omnino beben- „ tur: *utpote quæ raro ſponte ſua efflore ſcunt*, „ præterquam ſub adventu Peſtis ipſius, atque „ in initio invaſionis iſtarum variolarum con- „ fluentium, quæ ſummæ inflammationis par- „ ticipes ſunt.

Atque hucuſque *Sydenhamus*. Sed calidioris Regiminis Patroni jactabunt mihi ſuas, quas perficiunt curas, integraſque Curatorum ſeries; id quod nullatenus contingeret, ſi ipſorum Methodus jure carperetur.

Quod in dias luminis auras plures ſane, ipſis curantibus, redeant, facilis dabo. Sed ohe! vellent ne igitur Methodum tunc tantummodo condemnandam fore, quando occiderit Univerſos? Utique ipſis autoribus Bellum atrox tuta foret vitæ conſervandæ methodus, quod illæſi plurimi, truncati non pauci, ex eo ſuperſtites redeant, vivantque annoſi: ſed iterum reſpondeat hic potius *Sydenhamus*: „ Quod ſi „ quis hic regerat: An non igitur de facto „ experimur hanc febrim Methodo, huic, quam „ tradis, prorſum contraria, perſæpe fugari? „ .... Reſpondet ille „ In illa, de qua nunc „ agimus febre, ſi comperiar ægrum, quo „ magis caleſit, eo magis non tantum Phre-

„ neſi,

„ neſi, Maculis purpureis, *Petechiis*, &c. ob-
„ noxium eſſe, ſed & febrim inſuper ſympto-
„ matis omnium generum irregularibus, &
„ anomalis, exinde ſtipari: e contrario vero
„ ſi alium ægrum ea, quam jam proponimus
„ Methodo, tractatum, ab his ſymptomatis
„ prorſum liberum obſarvaverim, Ratio dictat
„ poſteriorem hanc Praxeos modum longe al-
„ teri præſtare; tametſi uterque æger, ita di-
„ verſimode curati, ad ſanitatem revertantur.
„ Quod ſi plures hac via, quam alia iſta,
„ mortem effugiant, eo facilius ſolvitur con-
„ troverſiæ nodus."

Multa de Petechiis dicenda ſuperſunt; maxime de iiſdem tum præveniendis, antequam fiant, tum, cum adſint, curandis. Verum cum hæc quoque ad Miliarem eruptionem pertineant, ipſaque Miliarium Hiſtoria Eam Petechiarum elucidet, atque explanet, una fidelia hunc utrumque parietem dealbabo. Sit itaque.

§. 4.

De Febre Miliari.

EST febris continua putrida, cum anxietate præcordiorum, laſſitudine, debilitate, non raro cum Catarrho quodam juncta, cum Urina & pulſu ſæpe non multum a conditione ſana abludentibus, nonnunquam cum Rheumati-

co artuum dolore, vel & dolore faucium. Cujus febris die 4. 7. 9. 11. 14. imo paſſim die quocumque non critico, poſt perceptum non raro vappeſcentis veluti aceti vaporis fœtorem, oriuntur ſtigmata rubra, ſeu maculæ potius, quæ mox in perfecta Hemiſphæria pellucida elevantur, colore albæ aut rubræ; quarum hæ minis periculoſæ illis habentur. Mole minuuntur ad diem ſuæ eruptionis 4. 5. 6. 7., exſiccantur, & in ſquammas ut in plurimum fatiſcunt. Debiles admodum ſunt ægri, & ad minimam auram frigidam perceptam pernicioſe habent. Imo plures, dum ad neceſſaria erigere corpus geſtiunt, animo linquuntur. Quando Epidemia maligna adeſt, junguntur ipſi Petechiæ, dolores lateris, aliave peſſima ſymptomata; eoque ipſo tempore epidemico tam multos occidit, ut exemplis conſtiterit vix Centeſimum ſervari; utque illis, quos mors non abripuerit, dira ſymptomata in Pectore, Ventre, Encephalo, Oculis, Oſſibus, & Juncturis, oriantur, quæ ſive diuturnos, perennesve morbos, ſive mutilationes, generent. Obſervatumque fuit eoſdem homines eodem hoc morbo pluries in vita aliquando affligi; imo eoſdem homines, in eadem Epidemia, præſertimque Medicos his ægris inſervientes, eundem hunc morbum bis pati.

De Morbi antiquitate diſputatur: aliis ad *Hippocratis* notitiam eundem referentibus; aliis vero

vero ejus Epocham ad medium elapſum ſæculum xvii. figentibus.

Antiquitatem *Hippocraticam* redolere morbum, Priores ſequentibus adſtruunt argumentis.

1. Epid. 2. ſect. 3. pag. apud *Foeſ.* 1020. ait *Hipp.* „ In febribus autem æſtivis circa 7. „ 8, 9, diem Aſpredines quædam Miliares, „ κεγχρώδεα, enaſcebantur, culicum morſibus „ fere ſimiles, quæ tamen non admodum pruriebant, in ſumma cute ſubnaſcebantur, & „ ad judicationem uſque perdurabant, ac ne „ eæ quidem Maſculorum ulli erumpebant: „ Mulier vero, cui talia fierent, nulla mortua eſt.

2. Coac. præn. n°. 243. „ Quibus ſalſa ſputa cum tuſſi ſubſiſtunt, iis corpus velut efforeſcentibus puſtulis rubeſcit, ante obitum „ vero exaſperatur.

3. Coac. n°. 443. „ Puſtularum eruptiones, „ veluti ſumma cute leniter lacerata, aut vellicata, totius habitus Phthiſin denuntiant.

4. *Hipp.* ibidem; „ Quibus in febre continua puſtulæ toto in corpore excitantur, letale; niſi ſuperveniat Apoſtema: atque his „ circa aures maxime fieri conſuevit.

5. Epid. 1. ægr. 2. pag. 969. 970. Sileno, octavo ſudor frigidus per omnia membra diffuſus eſt, cum puſtulis rubentibus, rotundis, parvis, varis non abſimilibus, οἷον

„ ιονϑοι, quæ permanebant, neque abſceſſum
„ faciebant .... undecimo obiit.

Vari, ιονϑοι, *Galeno*, *Aetio*, *Foeſio*, *Goræo*, ſunt tumores parvi & duri, craſſo ſucco prognati, nullius ſeroſæ tenuitatis participes; ideoque, cum non pruriant, ad ſcalpendum haud invitantes.

An nunc ulla horum in *Sileno* Varorum cum Miliaribus ſimilitudo? Crediderim ſane haud majorem, quam cum Variolis; quas magnus alioqui *Duretus Sileno* adfuiſſe in Coacis p. 369. ſcribit: id quod etiam contra optimum *Werlhøfium* Clariſſ. *Uratislavienſis* Medicus *Haen* ſtatuere conatus eſt.

Proſper Martianus negat Variolas ullis *Hipp.* textibus innui; id quod ſuo jam tempore quibuſdam viſum erat; ſed ſimul ſtatuit contra alios non ſemper planas petechias ab *Hippocrate* indicari. Et ſane fatendum eſt de maculis nullo modo extantibus, textus hos omnes intelligi non poſſe. Sed ideone ſunt papulæ Miliares? *Proſper Martianus* miliares minime cognoviſſe videtur, cum alioqui, dubius hic fluctuans, conjecturando ſaltem, ut Miliares cognoſcentes faciunt, harum meminiſſet.

Hollerius ad Text. Coac. 243. Scabiei cujuſdam ſuſpicionem format, pag. 1109. comm. in Coac. Idemque illuſtris *Hippocrates* Commentator ad Textum n. 4. citatum Phlyctenas intelligendas eſſe credit, vel Petechialem Purpuram, cujus leta-

letalitatem auferret ſuppurans Parotis.

Jacotius hunc ipſum textum de quibuſdam quidem puſtulis inteligit, minime vero de Miliaribus; nullam enim harum aut conjecturam injicit, aut mentionem: imo potius contrarium quid fuiſſe cenſuit: cum hæ puſtulæ letum inferrent, niſi Natura, Parotide ſuppurante, ſe liberaret. Alias vel cum *Galeno*, & *Hollerio*, Phlyctenas intelligit, quæ unica duntaxat corporis in parte prodire conſueverunt, vel cum *Celſo* aliud quidpiam genus exulcerantium puſtularum. Adde quod plures horum autorum ipſi dubitarint an ἐξανθημάτων vox ſæpe non deſignaret quaſdam tantum maculas.

Proſper Alpinus, qui ante 160. abhinc annos ſuum immortale de *præſagiendo* opus edidit, hos laudatos *Hipp.* textus crebro tangens, vel iiſdem Petechias modo deſignari credidit, vel aliquod ſuppurantium genus puſtularum.

Ballonius, eximius ille *Hippocraticus* Medicus, qui 200. abhinc annis, florere incipiens, integro fere dimidio ſæculo claruit, Medicinamque tam egregie excoluit, ornavit, locupletavitque, omnes Cutaneos morbos, Antiquis deſcriptos, ſive febris expertes eſſent, ſive eandem comitem haberent, curatiſſime rimatus eſt. Meretur legi Lib. 2. Conſ. Med. Hiſt. 5. Longe autem lateque ſuper cunctis his diſſerens, Miliarium noſtrorum exiſtentiam prorſum

 igno-

ignoraſſe videtur, nomine quanvis κεγχρωδεων, ut *Hippocrates*, uſus: idque duntaxat, ut efflorеſcentias non eminentes, ſed parvas atque rotundulas, eaſdemque planas, deſignaret. Miliaris puſtulæ meminit quidem, ſed ſine morbo. Semel tamen Proſper teſtatur miliares ſe vidiſſe, non maculas, ſed veras populos eaſque dixit *aliquando Criticas*. Sed an intellexerit *noſtras*? Haud putaverim: tum quod unico in dorſo tantummodo eas viderit, tum quod ut pellucidas non deſcripſerit. Si tamen quis id aſſeveret, haud repugno Dato autem hoc, facile teſtus unus alterve invenitur quibus cognitio miliarium longe antiquior uno ſedulo evinceretur. Quod equidem per me licet, qui ſimili quid ex Riverio jam innuerim, idque modo in animo habuerim demonſtrare., quod ante 110. annos rariſſima, poſt annum vero 1680. frequentiſſima, ejus mentio fuerit facta.

Ludovicus Mercatus alia ratione antiquos non intellexit, quam recenſiti Commentatores; id quod ex ejuſdem magno *De febribus* opere conſpicuum eſt.

Annis abhinc 150. Miliarium noſtrorum nulla apud *Germanos* notitia fuit ita ut eorum nemo hanc eruptionem *Hippocraticis* viderit in textibus. Utique neceſſario ejuſdem meminiſſe *Sennertus* debuiſſet, dum febres petechiales, febrimque *Hungaricam* dictam, tam curate exa-

mina-

minaret, efflorefcentiarumque naturas rimaretur.

Clariſſ. Vir. *Paulus de Sorbait*, digniſſimus meus in hac Cathedra Anteceſſor, in vaſto ſuo Praxeos opere in Fol. Miliaris eruptionis ne meminit quidem; ut certe ante 90. annos hic morbus *Auſtriacos* penitus latuerit.

Epocam ejus Cl. *Hofmannus* nobis determinare conatus eſt Tom. 4. Med. Rat. Syſt. part. 5. cap. 3. quam quintam partem anno 1739. ut videtur, edidit. Epocham hanc figit ad introductum in *Germaniam* uſum potuum *Aſiaticorum*, adeoque ad ſua ipſius tempora. Imo abuſui horum potuum, ut cauſæ, morbum adſcripſit.

Cum tanti nominis veneratione dubitare mihi de hac origine liceat: nam nec *Aſiaticorum* hoc potu tota die utentium morbus eſt; nec etiam eſt morbus *Batavorum*, apud quos longe antea hic invaluerat abuſus.

At hic forte oggeret mihi quiſquam *Ill. L. B. van Svvieten*, in Aphthas Commentariis id inſinuari, quod apud *Batavos* Aphthæ idem ſint, quod apud *Germanos* Miliares; adeoque poſſe illas eandem habuiſſe cum illis originem.

Reſpondeo Ill. Virum id ſententiæ loco non pronuntiaſſe, ſed propoſuiſſe meri inſtar problematis; ita ut mox ſubjunxerit: „ Omnia „ tamen hæc dubii tantum inſtar propono: ut „ illi, quibus & Aphthas, & Miliaria Exan- „ themata, frequenter videre contigit, judicent,

„ in quantum conveniant binæ illæ ſeparatio-
„ nes morboſæ materiæ, ad diverſa corporis
„ loca depoſitæ. Diſſimulandum enim non eſt
„ alia quædam ſymptomata præcedere, & co-
„ mitari Miliarium eruptionem, quæ in Aph-
„ this non obſervantur.

Quod ergo ab Ill. Commentatore problematice tantum propoſitum fuit, id minime infirmare ea poteſt, quæ mox adverſus *Hofmanni* ſententiam adtulerim. Relinquam interea ad tempus hoc ipſum Problema, eodem poſtmodum ad majora probanda uſurus.

Sed quid ſi Cl. *Hofmannus* hanc ſuam de potibus *Aſiaticis*, ut Miliarium cauſa, opinionem, ipſe infirmaverit? Id autem eſt evidentiſſimum. Ubi enim Tom. 4. part. 1. quam anno 1729. edidit, de Febre purpurata, id eſt de Miliaribus, ab abuſo hoc oriundis, diſſeruerat; ubi ad Medicos *Francofurtenſes ad Mænam* idem ſcripſerat; ubi denique Tom. 4. part. 5. de Purpura agens, cauſam ſtabiliverat eandem; cogitur tamen ultimo in opere fateri, longe antequam ille abuſus *Germanos* invaſerat, Miliarem febrim immaniter in *Lipſienſes* ſæviiſſe, eandemque ob cauſam *Lipſienſem morbum*, ſeu *febrim*, dictam fuiſſe. Quæ magni Viri Confeſſio nos adigit, ut aliam longe morbi cauſam, aliam omnino ejuſdem Epocham, inquiramus.

Cl. Welſchius, *Chriſt. Lagius*, morbum natum

tum ſtatuunt anno 1652. idque *Lipſiæ*. Clariſſ. *Trumphius* in peculiari de Miliaribus Diſſertatione innuit *Polonos* morbum in *Lipſiam* intuliſſe, hosque iterum *Ruſſorum* commercio affectos fuiſſe eodem. Sed cum de his ultimis ſuſpicionibus nihil certi habetur, plerique omnes ſcriptores Epocham ad annum 1652. *Lipſiæ* ponunt, unde dein ſenſim *Germaniam* totam, *Hungariam*, *Styriam*, aliaſque invaſit Regiones.

Dubitarem tamen licebit an *Gallia* prior non viderit *Saxonia* morbum? *Riverius* Lib. 17. cap. 1. agnoſcit triplex genus efflorefcentiarum in febribus malignis, quas omnes ad Peſtilentiales referendas cenſet. 1mo. Petechias, Vibiceſque. 2do. Puſtulas parvas extantes, & ſuppurantes. 3^tio^. Parvas puſtulas granis Milii ſimillimas, albas & rubras, interdum & flavas, lividas, nigrasve; quæ ſimpliciter exſiccarentur. Porro autor hic ſcripſit illum 17. ſuum Librum brevi poſt Cometam anni 1618. a quo peſtilentialem præſentem, de quo ſcribit, morbum, cruentaque bella, deduxit. Ergo videntur Miliares ſaltem 30. annis, antequam *Lipſiæ* comparuerunt, *Gallis* innotuiſſe.

Quidquid vero de hiſce ſit, conſtanter id verum manet, quod in *Germania*, & potiore *Europæ* parte, morbus, poſt illam *Lipſienſem* originem, ſenſim modo innotuerit, & veluti per gradus variis obſervatus, animadverſuſque,

Medi-

Medicis fuerit. Quod enim principio monui, repeto: Purpuram quidem anteriore tempore a multis deſcribi, ſed Petechialem, minime Miliarem: poſthac vero Miliaribus undique probe notis Purpuræ nomen & inditum fuiſſe, & perpetuo manſiſſe.

Longe poſt *Welſchii* Diſſertationem *Poſonienſis* Medicus *Reyger* primas Miliares *Poſonii* vidit, quo quidem anno notatum non invenio, ſed cum *Bonetus* ejus Diſſertationem in Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. pag. 206. & ſeqq. habet. quod egregium opus anno 1686. editum fuit, videmus morbum hunc jam ultra 80. ab hinc annos *Hungaris* innotuiſſe. Notavit eruditus vir dum Miliares puſtulas primas videbat, ſe ab adſtantibus inaudiiſſe, quod unus alterve iiſdem jam affectus ibidem fuiſſet.

Eruditus *Grunvvald.* Diſſ. *de Nova febre dicta Miliari*, cenſet eam anno 1666. in *Bavaria* primum adparuiſſe, *Penninis* vero *Bavariæ Alpibus* anno demum 1733. & 1734.

Regnum *Scotiæ* morbum ſat mature cognoviſſe videtur. *Robertus Sibbald*, in ſua *Scotia illuſtrata*, edita *Edimb.* anno 1684. deſcribit inter *Scoticos* morbos ſpeciem Scarlatinæ, quæ Purpuram noſtram ad unguem referre videtur.

Anglia circa idem tempus morbum obſervaſſe videtur. *Sydenham* in fine operum ſuorum, nempe in *Scedula Monitoria* de novo febris

1685.

1685. ingreſſu, cepit primum Miliarium meminiſſe, quæ in illa febre nova intempeſtivo Cardiacorum uſu extorquerentur: alibi hac occaſione non niſi de Petechiis locutus. Sed Doctus *David Hamilton*, *Hofmanno* laudatus, exeunte proxime elapſo ſæculo, ineunteque præſenti, Miliares *Anglis* familiares fuiſſe, peculiari diſſertatione evicit.

Itali morbum dudum ignoraſſe videntur. *Ramazzinus*, qui ad annum 1714. ſcriptis circa Epidemica clarus, vixit; optimus *Tortus*, qui in Epidemicis deſcribundis ſolertiſſimus, uſque ad 1741. vitam duxit, nullam noſtræ Purpuræ fecere mentionem: Jam vero & nota ibidem eſt.

Atque hæc de Hiſtoria Morbi ſuffecerint. Quæſtio nunc gravis examinanda eſt, utrum nimirum numerandus inter Morbos illos ſit, qui ad Cutim materiem morboſam critice determinent, determinandoque corpus ſanitati reddant; an vero tota hæc puſtularum Geneſis mere ſit Symptomatica? aut potius accidentalis?

Delicatior, ac ſane ponderoſior quæſtio, eos conſulere jubet, qui ex profeſſo, quod ajunt, de hac materie ſcripſerint; inque iiſdem id potius, quod experiundo, quam quod ratiocinando protulerint, examinare.

Egregius *Hoffmannus* experimento *Lipſienſi* coactus alias hujus morbi cauſas admittere, quam

quam *Aſiaticorum* potuum abuſum, hanc demum *Lipſienſibus* cauſam adfuiſſe, præter alias, invenit „ Peſſima, ait, conſuetudine, receptum tunc erat, ut Puerperas non ſolum arctius Lecto adſtrigerent, ſed etiam conclavibus calidis macerarent; primiſque puerperii diebus juſcula, & potum, non niſi fervida, iis exhiberent. Neque tamen alvum per multos dies adſtrictam, clyſtere vel laxante ſolvere, neque etiam Lochiis ſubſiſtentibus ſanguinem evocare auderent. . . . . Id quod experientia etiam poſtmodum luculenter confirmavit. Poſteaquam enim Nocumenta dedere Documenta, & *abrogato æſtuoſo Puerperarum regimine*, laxantia, & V. S. admittunt, *longe minor ibi eſt hujus Exanthematis proventus*, *minus ejus periculum*, *minorque inter puerperas ſtrages*.

In Vol. 2. act. ph. Med. N. C. Obſ. 146. doctiſſimus *Fuchſius* Medicus *Gothenſis*, longam habet de Purpura miliari Diſſertationem, integra quæ legi meretur. Juvabit meminiſſe exordii. „ Communis, inquit, & multorum Medicorum Sententia, & Obſtetricum opinio, quod ſingulæ Puerperæ Purpuram perpeti, neſcio quo fato ac lege, quaſi deſtinatæ ſint, per aliquot annos in tota fere *Thuringia* hactenus invaleſcere cœpit. Hinc mox poſt partum, ad hanc ex voto expellendam, cor ab illa præſervandum, atque

„ de-

„ debilitatam puerperam, & in partu viribus
„ exhauſtam, refocillandam, partim Bezoardi-
„ cis, Cardiacis, Sudoriferis pellentibus, partim
„ Analepticis, Diæteticis, Aromaticis, a Vino-
„ ſis, puerperam quaſi obruere, & tegumentis
„ calidis quaſi ſuffocare, ſolent. Huic quoque
„ opinioni malam illam vetularum conſuetudi-
„ nem, qua omnibus Puerperis, ſi puerpe-
„ rium felicem ad finem perducere velint, bis
„ aut ter, per aliquot horas, largiſſime ſuda-
„ re, lege quaſi quadam ſancitum eſt, ſuum
„ debere originem credo. Quo quidem obti-
„ netur, ut hocce regimine *in puerperis robu-*
„ *ſtis, non adeo ſenſibilibus*, & concurrente
„ aliquali humorum Dyſcraſia, aut Cacochy-
„ mia, hinc inde puſtulæ, purpuræ ſimiles,
„ interdum cum Euphoria expellantur, & con-
„ comitante de reliquo legitimo Regimine ac
„ Diæta, bene cedant: tantum vero abeſt, ut
„ ſingulæ hoc impune, & cum eodem ſalutari
„ utantur effecto, & eventu, *ut potius ſenſibi-*
„ *liores, commotionibus & orgaſmo ſanguinis*
„ *obnoxiæ, graviora inde percipiant ſymptoma-*
„ *ta*.

Pergit deinde Autor Lochiorum ſuppreſſiones, uteri inflammationes, ſuppurationeſque, & Gangrænam, hinc hortas deſcribere; idque eo magis, quod in tam calido Regimine impoſſibile ſit Puerperam ita ab omni aeris afflatu præſervare, ut idem quandam corporis partem

tem perſæpe non afficiat, Subjungit tunc exempla plura calamitoſa hujus deteſtandæ praxeos.

Exp. *Trumphius* in ſuis Obſ. de Purpura anni 1737. & 1738. *Goslariæ*, ejuſque in confiniis graſſata, §. 14. „ Ratione aeris externi, „ inquit, ad Calorem in primis reſpiciendum „ erat, qui, quo magis immoderatus fuit, eo „ magis quoque nocuit. Certum enim eſt ſudorem nimium, ut plurimum, in Exanthe„ maticis febribus perniciosum eſſe, caloremque externum anxietates nimias excitare; con„ firmantibus id etiam noſtris ægris: utpote in „ quibus ſub his circumſtantiis, quidem ex vo„ to, uti adſtantes reputabant, minime tamen „ cum Euphoria, Purpura efflorescebat: mani„ feſto documento, quod regimen nimis cali„ dum plus obſit, quam proſit. Interim tamen „ in hunc uſque diem quibuſdam adhuc in mo„ re poſitum eſt, ut vel ſub metu, vel actua„ li Eruptione Purpuræ, Hypocauſta vehe„ menter calefaciant, eum in finem, ut hac „ ratione, & ſubjunctis inſimul Bezoardicis ca„ lidis, facilius expellatur miaſma peregrinum „ & noxium. *Robuſtiorum aliqui citra noxam* „ *quidem ſuſtinuere tale Regimen, maxima au-* „ *tem pars aliorum, eidem expoſitorum, fatis* „ *ceſſit.* Nec tamen propterea mos hic peni„ tus abrogari potuit; nimis enim alte inſi„ det hominum animis opinio a Majoribus, „ (non quidem ſeculi prioris) hauſta, tegi

„ nem-

„ nempe debere corpus undiquaque, quo mali-
„ gnitas eliciatur . . . . Certum igitur manet
„ quod temperatus aer purpura laborantibus o-
„ ptime conveniat.

Aſt vero, mihi objiciet forte quiſquam hoc: laudati textus dicunt quidem Regimine calido Purpuram & pejorem reddi, & frequentiorem, ſed Purpuram naturaliter ortam non negant criticam eſſe; adeoque ad propoſitam Quæſtionem nihil hucuſque reſponſum eſt. Et quod plus eſt, eadem illa Diſſertatione ultimo laudata *Trumphius* diſertis verbis hanc notabilem ſententiam ſubjunxit: „ Exanthemata in nonnullis prorupe-
„ runt ſine regimine calido, aut adhibitis ullis
„ remediis. Ex quo palam fit *non excitatam*
„ *fuiſſe* calidioribus remediis Purpuram, ſed
„ materiem illius antea jam maſſa ſanguinea la-
„ titaſſe.

Appoſite ſane ille, & ad rem: ſed advertat modo id mihi in præſentiarum ſufficere, ut demonſtrem Miliaria Exanthemata & frequentiora, & pejora, communi tum Medentium, tum vulgi, methodo, reddi; id vero quod in quæſtione necdum ſolutum fuerit, id aliis me poſtmodum ſoluturum argumentis.

Ut igitur adhuc pauxillulum dictis immorer, Miliares puſtulæ regimine deſcripto longe plures occiderunt, quam quæ dicuntur aliunde ortæ: deinde, fatentibus id laudatis autoribus, prodiere hoc regimine, *ubi alias non prodiiſſent*.

Igi-

Igitur ex conceſsis, datur ars fatalis peſtiferum hunc morbum generandi, iis in corporibus, in quibus produci nullatenus debuiſſent; adeoque in quibus ſine hac arte nequaquam prodiiſſent. Provoco ab ipſa citatorum Autorum verba.

Horrenda utique res eſt! eam tamen non miramur conſiderantes quomodo ex *Statice Vegetabilium & Animalium* Reverendi *Hales*, & ex Eruditi *Keilii Medicina Statica Britannica*, conſtet evidentiſsime, Athmoſphæram exhalationibus vegetabilium, Animaliumque repleri: deinde corpora humana imbibere tum humiditatem aeris, tum etiam detenta in aere effluvia. Hominem nunc conſideremus putrida vomentem, putrida ſudantem, mingentem, alvoque egerentem: clauſo interim conclavi, minimeque mutata athmoſphæra. Nonne *Keilius* demonſtravit juvenem ſanum, ſed jejunio ac labore confectum, ſpatio unius noctis 18. uncias poris imbibiſſe ſuis? Hydropicorum utique exempla nos docuere paucos intra dies ultra 100. Libras hominum imbibi poris. Quid jam cogitandum ubi bibula ægrorum vaſa de athmoſphæra putrida incredibilem copiam putridi, corrupti, alcalini volatilis, continuo ad ſanguinem, ad Lympham, ad Spiritus, advehant, commiſceantque? Imo conſideremus ipſum duntaxat haud renovatum aera! Nonne *Sendivogii*, *Boerhavii*, *Gravesande*, *Muſſchenbroeckii*, nonne omnium Phyſico-

ſicorum experimentis, evictum eſt, in ære non renovato perire pabulum vitæ, & in eodem animalia cito debilitari, morique? *Digitone ipſo cauſam tangimus ob quam innumeri ægri ab ipſo morbi principi inſignem illam debilitatem conquerantur, quæ Malignitati falſo adſcribitur?* Eſt, ſi velis, Malignitas, ſed talis, quam non morbus, non natura, ſed ars produxit; abſutura prorſus, ſi ars defuiſſet producendi.

Quam ſapiebant præ nobis Antiqui! Videte apud *Cælium Aurelianum* Methodicos calidis in morbis in id præcipue intentos, ut Cubiculum & amplum, & aere bene perflatum, & ſubfrigidum eſſet. Quid de *Celſo* dicant Noſtri, Libr. 3. cap. 7. in Cura febris Ardentis monente. „ Etiam amplo Conclavi tenendus, „ quo multum & purum aerem trahere poſſit, „ neque multis veſtimentis ſtrangulandus, ſed „ admodum levibus tantum velandus eſt.

Facile ergo comprehendimus Exanthemata Miliaria, quo tempore graſſabantur, & pejora fuiſſe, & multos, qui cæterum immunes fuiſſent, invaſiſſe. Comprehendimus etiam cur tunc contagione afficiantur Neceſſarii, Cuſtodes; cur quoque morbus fiat non raro ἐπιδημικότατος. Sed ultra pergendum eſt.

Vidit ſenex *Sydenhamus* Miliaria in *Anglia*, ut vidimus, ſub finem ſcedulæ monitoriæ. Si ipſum interrogem num ea Critica, ac ſalutaria, non exiſtimet? reſpondet ſolito ſuo candore;

„ Licet Miliares eruptiones *ſponte ſua nonnun-*
„ *quam* ingruant, *ſæpius tamen* lecti calore, &
„ cardiacis, extorquentur . . . tandem vero cum
„ ex re male geſta ſpiritus in Confuſionem
„ omnimodam adigantur , pulſus inordinatus
„ cum ſubſultu membrorum ſubingreditur, quam
„ non ita diu poſt mors excipit.

Vidit, deſcripſit, Miliaria, doctiſſimus *Porchon*; Tractatu de Purpura , Variolis , Morbillis , edito *Pariſ.* anno 1688. Rogatus num ea Critica, ſaltem nonnunquam, non cenſeat? negat omnino, & citra ullam exceptionem.

Propria mea obſervata recolligens, Miliaria in Noſocomio vidi, vidi in urbe. Dum ea in urbe vidi cum Magnifico Archiatro *Keſtler* , cum expertiſſimo Medico *Erndl* , cum erudito Medico *Guarin* juniore ; dum in Noſocomio eadem caſu habui, ſemper vel ego ſolus , vel mecum clari, quos laudavi, Medici , ita hos ægros tractantes, ac ſi Miliaria nullam attentionem mererentur, nihilque ad criſin referrent, ſemper citi, ſemper integri , extitimus morbi victores.

Contigerat anno 1756. ut Homo peri pneumonicus ſexto morbi die infortunio quopiam incideret in Miliaria alba , cui mox rubra ſeſe interponerent. Prælegebam tunc Auditoribus hiſtoriam *Sydenhami* ſect. 3. cap. 3. qui deſcribens dictam ipſi Varioloſam febrim , arguensque Medicos qui Diaphoreſin exſuſcitando , &

promo-

promovendo, hanc febrim curare anniſi, morbum non curarent, ſed malignas potius eruptiones in Cute producerent, demum ſubjungit: „ Stante hac conſtitutione accerſebar ad
„ Virum doctiſſimum, D. D. *Morrice*, qui tunc
„ temporis *Londini* jam *Pethvvorthiæ*, Medi-
„ cinam cum laude facit, hac febre cum ef-
„ fuſiſſimis ſudoribus, & frequentibus Petechiis
„ laborantem; conſentientibus aliquot aliis Me-
„ dicis, utrique noſtrum familiaribus, vena
„ ſecta fuit, ſurrexit e lecto, abſterſo primum
„ ſudore, Medicamentis, & Diæta refrigeran-
„ tibus, uſus eſt præſentiſſimo cum levamine,
„ multis malis, ac periculoſis ſymptomatis,
„ mox difflatis; & cum eidem Methodo inſi-
„ ſteret, *intra paucos dies ſanitati reſtitutus*
„ *eſt*.

Itaque imitatus *Sydenhamum*, hominem deterſis ſudoribus lecto per aliquot horas, ac deinde ſæpius, exemi, ſola diluentia & expectorantia ipſi præſcribens; unde effectum id, ut intra paucos dies Miliaria penitus evaneſcerent, & interturbata Peripneumoniæ Criſis feliciter & reſtitueretur, & perficeretur. Ne vero Auditores, patrio errore præoccupati, ſiniſtri quidpiam huic homini poſterum vererentur, eundem, eorum in gratiam, diu ſanum vegentumque in Noſocomio alui.

Notandum porro erat hominem hunc ex malo regimine prædiſpoſitum fuiſſe, antequam in

ſtrum Noſocomium deferretur, ad hanc eruptionem; unde poſthac levi cauſa excitante, præ incuria, adjuncta, exanthemata in actum prorupit.

Repetitis igitur omnibus, quæ circa propoſitam Quæſtionem nunc dicta ſunt, conſtat 1°. Exanthemata Miliaria & benigniora, & rariora, contigiſſe, a remiſſione Regiminis, Medelæque, calidioris. Adfuiſſe tamen, quum Regimen iſtud, errore tum Vulgi tum Medicorum, integre mutari haud potuerit.

Conſtat 2do. Obſervatione *Sydenhami* Exanthemata hæc ſponte ſua nonnunquam ingruere, ſæpius tamen arte extorqueri: neutra autem ratione critica eſſe probari. *Trumphius* idem quod *Sydenham* notat.

Conſtant 3tio. Obſervatione eruditi *Porchon*, nulla ratione unquam criticà vocari debere: Clariſſ. *de Sorbait* petechias tam in febre Hungarica, quam ipſa Petechiali, nihil critici habere cenſuit, ſed abbundantiam modo teſtari pravitatis. „Petechiæ, quocumque morbi tem„pore apparentes, hoſtile prædominium *præ„nuntiant*„ ac paulo poſt Petechialem Eruptionem *Symptomaticam* vocat, cujus retardatio cum non noceret, putabat venæ ſectionem non prohiberi a Petechiis jam extantibus.

Conſtat 4to. Morbos febriles, inflammatorioſque, integre, citoque curari, in quibus eruptio hæc, tanquam non adeſſet, penitus negligi-

gligitur. Ergo nullum quidem Criſeos modum hic obtinuit.

Liceat 5to. Id addere, quod & Medici complures, & ego in Noſocomio, ſive in vigore morborum, ſive eorundem in fine, nunquam noſtris in ægris, quibus a principio affueramus, agendique extiteramus arbitri, Miliaria deteximus.

Confirmatur autem hoc ipſo Problemate quod pag. 47. ex *Ill. Præſidis* in Caput de Aphthis commentario mihi objiciebatur. Si enim concedamus in Morbis acutis id Miliaria in *Germania* eſſe, quod apud *Belgas* Aphthæ, tunc hic uſui veniet obſervatio magni *Boerhaavii*, quam *ultimis vitæ ſuæ annis* ſuis communicabat cum Auditoribus, Imminutarum ſcilicet incredibiliter Aphtharum, ex quo *Sylviana* Methodus apud *Batavos* proſcribi cepiſſet. Hoc adeo verum, ut Medici frequentiſſimam ibidem praxin exercentes, Aphthas quovis anno pauciores deprehendant: ita ut in Febribus acutis vix ultra bis, ter, in anno eaſdem videant: in febribus quidem malignis paulo crebriores, ſed ſimul plane ſymptomaticas; cæterum eaſdem modo vel in Infantibus, vel in Scorbuticis, ut ſolenne ſemper erat, obſervantes.

Videremur ergo ad Problema Ill. Viri affirmando reſpondere poſſe: eoque magis quod apud *Huxham* pluribus obſervemus in locis in eadem quidem maligna Epidemia & Aphthas,

& Miliares, & Petechias, ſimul prodiiſſe; quodque in *Decad.* 2. *Act. Berolin.* anni 1729. & 1730. Aphthæ funeſtæ, una cum Miliaribus invadentes, deſcribantur.

Ex quibus cunctis rite conſideratis, Concluſio hæc, ni fallor, conſequitur, *Miliaria Exanthemata frequentius mala arte progigni, ſponte longe rarius.*

At nimis, forſan, propero. Egregius *Huxham*, *Huxham* longa annorum ſerie Naturæ in Epidemiis contemplandæ unice addictus; *Huxham* ſtudio *Hippocratico* clarus; pluſquam quinquageſies obſervavit, ſcriptiſque notavit, criſin Acutorum, tum Miliaribus, tum Petechiis, contingentem: imo tempora vixit, ubi in una Epidemia Criſis & Aphthis, & Petechiis, & Miliaribus, ſimul contingeret. Ergo ſunt Critica.

Secundo, id quod hic *Huxham*, idem clari in arte viri paſſim animadvertunt; miliares proinde ac petechiales efflorеſcentias æque Criticas ſalutantes, quam aut varioloſas, aut Morbilloſas: ita quidem ut, quem admodum poſteriores averruncare nec debemus, nec poſſumus, ita etiam neque priores. Medicos itaque, ut Variolas morbilloſque mala arte pejores reddere queant, haud vero generare; ita etiam miliares atque petechias eos præpoſtera methodo depravare, creare autem minime poſſe.

Tertio, quod egregii Viri *Hofmann*, *Trumpfius*,

pſius, aliique, teſtati ſunt, idem boni Practici quotidie experiuntur. Utuntur quippe illi ſive privatis in ædibus, ſive publicis in Noſocomiis, temperato regimine, ſimilique medela. Nihilominus Miliaria & Petechias oboriri vident, adoleſcere, exſiccari: ut profecto verum Naturæ opus, non Artis; ut Naturæ critice agentis, haud vero mala arte perturbatæ, effectus eſſe videantur.

Quarto, id quod Acutis in morbis, & Die critico fit, & cum omnium emendatione ſymptomatum fit, & cum ſanitate ſenſim redeunte fit, id ſane vel Criticum eſt, vel nihil uſpiam Criticum dici poteſt. Sed attenti Practici teſtantur hoc de Eruptione Miliari, & Petechiali. Ergo vel hæc Eruptio Critica eſt, vel in tota Medicina nihil critici exiſtit.

Profecto ſi omnia hæc ita ſe habeant, præpropere meam videor formaſſe Concluſionem; quod eo magis demiror, quia non formaveram illam, niſi pluribus, iiſdemque repetitis, tum clarorum in arte virorum, tum meis propriis obſervatis, ſuffultus & innixus. Adeone obſervatis obſervata repugnent? Natura num ſibi contraria, & mendax? Poſtulat igitur a me, me jubet æquitas, meam jam formatam Concluſionem ad tempus relinquam, ut vim datarum objectionum ſeria mente expendam.

Ac primo quidem *Huxhami*, viri cujus magnum apud me, ac venerabile, nomen, opera

20. annorum revolvens, deſidero ſæpe in Auctore Autorem. Sane me cogit veritatis amor, ut acerbe conquerar virum hunc & *Hippocraticum*, & *Sydenhamianum*, toties præceptorum utriuſque oblivisci. Quæ vero cauſa hujus? Proprii amor ſyſtematis, quo id ratum habuit, quod maligni quidquam pluribus in febribus ſubliteſceret, calidioribus attenuandum, movendumque, ſudoribus demum expellendum. Utique pleriſque in Epidemiis ſudori tum ſymptomatico, tum vi coacto, nimium tribuens, fidenſque, Miliaris ac Petechialis Eruptionis incautus extitit, nec ullo modo imitandus, Admirator. *Sydenhamo* in Acutis curandis oppoſitum *paſſim* videatis, præter optima, quæ laudat remedia, ubique fere commendantem, *Confectionem Raleig*, *Theriacam Andromachi*, *Radicem Contrajervæ*, *Serpentariæ Virginianæ*, *Salem C. C. Vinum rubrum cum Mace & Cinamomomo uſtulatum*, &c. Intueamini egregium virum in accurata Diſſertatione *de Febribus* ipſi dictis *Nervoſis* anni 1737. quas alio nomine Malignas appellamus, quaſque Miliares & Petechiæ toties, ipſo obſervante, concomitabantur. „ Cardiaca hæc, inquit, (mox memorata) eaque repetita, frequenter deſiderabant languor continuus, & collabentes aſſiduo vires, quæ & ſudores etiam maturos, criticoſque, ſæpe movebant, *aut puſtulas expellebant*. „ Videte ibidem, & ubique, quoties a tali Medica-

dicatione & Aphthæ, & Miliares, & Petechiæ, oborirentur.

Lubens equidem fateor, cardiaca ejuſmodi nonnunquam danda eſſe, ut labaſcens in morbis natura ad bonam criſin animetur; at vero omnium morborum curam, in quibus maligni quid adparere ſupponitur, hiſce excitantibus perpetuo aggredi velle, *Hippocraticum non eſt*, *Sydenhamianum non eſt*. Hoc potius eſt ab una parte veras debilitatis in febribus cauſas non ad amuſſim diſtinguere, ab alia parte a Scylla incidere in Charybdim.

Doleo profecto me hic cogi tanti viri in praxi revelare errores; ſed ante me Doctrinam, qualem *Huxham* hic tradidit, condemnavit Celeberrimus *Chilchriſt*, in Act. *Edimb.* part. 4. §. 23. ubi de his ipſis *Nervoſis Huxhami febribus* diſſerens, omnem in iiſdem condemnat ſudorum provocationem; cum ſanguis, liquidioribus diſſipatis inſpiſſatus, mora dein corrumpatur, letaleſque generet effloreſcentias.

Si quid forte ſimile ex egregio *Pringle* objiceretur, quam quod ex *Huxhamo*, ſimile eſto reſponſum.

Jam alterum objectionis membrum pag. 69. relatum aggredior, ſiſtens comparationem Miliarium, cum Variolis & Morbillis.

Æquane hæc comparatio eſt? Primo Variolæ & Morbilli non ſuperveniunt morbis ſimpliciter acutis, quemadmodum Miliares & Petechiæ.

techiæ. 2. Variolæ & Morbilli non ſuperveniunt Miliaribus & Petechiis; ſic ut penitus prodeant, & creſcant, ſicut quidem hæ illis, ſed tantum eo, quo pag. 32. dictum eſt modo. 3. Variolas, Morbilloſque naſcentes, non ſuffocamus, nec propulſamus, cum ſubita ægri conſtantique ſalute, quemadmodum experimentis evicimus Petechias ac Miliares propulſari. 4. Regimine ac Medela calidis, nunquam Variolas & Morbillos, ſed quidem Miliares ac Petechias, generari, experimentis probatum eſt. 5. Prodeunt Variolæ & Morbilli, copioſi, numeroſi, in plurima hominum parte, etiamſi ægri temperatiſſime tractantur; Petechiæ vero, & Miliares temperato regimine rarius. Nullo ergo jure criticas has eruptiones poſteriores ideo vocant, nullo omnino jure eas comparant cum prioribus.

Ad tertium Objectionis membrum delapſi, reſpondemus minime nos negare aut velle, aut poſſe, Miliares aut Petechiales Eruptiones iis obſervari Medicis, qui in Acutis naturam nullatenus cogant, ſed quam religioſiſſime obſervent eandem, ſequanturque. Sed an ideo efflorefcentiæ hæ opus Naturæ ſunt? Haud putaverim.

Nam 1mo. homines temperatiſſime tractati, utroque hoc eruptionis genere affici contagione poſſunt, quam ante morbum, cum affectis conſueſcentes, contraxerint.

2°. Calidum Regimen pleriſque hominibus ita ſacrum eſt, ut principia morborum conentur provocatis vincere ſudoribus, imo ut ſæpe calidiora remedia ſponte his addant. Deſinant ergo mirari Medici, qui poſtmodum ad hos ægros advocantur, aut eoſdem ſua in Noſocomia recipiunt, quod vel jam adſit eruptio, vel brevi poſtea compareat, quantumvis temperate eoſdem tractent.

3^tio^. Experimur hanc de utilitate calidi regiminis opinionem tam altas apud Plebem egiſſe radices, ut vix iterato moniti, minuant auctum Athmoſphæræ calorem: imo, ut minuant eundem ſolummodo, circa quam horam expectent Medicum; augeant vero mox, atque ille receſſerit. Quod de aere, idem de ſtragulis verum. Ita ut cauſam fere inevitabilem ponant exanthematum.

4to. Vehementer quoque & generant, & contagione multiplicant has eruptiones omnes illæ cauſæ, quas *Ill. Præſes* Libr. *de Moro Caſtr.* pag. 136. recenſet: Loca Paludoſa; multa militum manus arctiore ſpatio collecta, Noſocomia, Naveſque; Vulneratos, numeroſosque ægros, anguſtiore loco, ventis haud perluſtrato, continentes. Ita enim ex variis his putridis exhalationibus Athmoſphæra inquinatur, ſic quidem ut febres, & febres cum ſimilibus eruptionibus, excitentur. Unde facile capitur cur poſtmodum, aucto horum numero, malum pro-

page-

pagetur, & epidemicum fiat, quando ægri ejuſmodi ad varias plagas, quo aptius curentur, deferuntur.

Ex omnibus hiſce evidens fit inevitabiliter nonnunquam Exanthemata hæc generari, imo obnitente medico produci, & tandem contagio univerſas afficere Regiones poſſe. Sed collecta in unum vi omnium objectionum nondum id probatum video, quod miliaria, aut petechialia, Exanthemata, vi naturæ, morbi ratione, impulſu vere critico, crebro generentur.

Ad quartam objectionem reſpondeo, haut ita profecto cogitaſſe, qui critica eſſe hæc exanthemata negaverint, Autores; licet ſibi ipſi hæc objicerent, quæ objectio iſta inſinuat. Referam modo eorum ſententiam. Videntes illi eruptiones haſce, die critico, cum morbi emendatione prodire, ac variis ſubſequentibus diebus criticis repetere, integramque ſubſequi ſalutem; teſtantur ſimul ſe obſervaſſe quod vel ſudore, vel vomitu, vel urina, vel alvo, vel ſputis, aut pluribus harum viarum ſimul, evacuatio coctæ morbi materiæ, contingeret. Cum ergo clari hi viri tot aliis exemplis didiciſſent exanthemata hæc minime critica fuiſſe, & cum eorundem eruptione veras evacuationes criticas aliunde obſervaſſent, credidere criſin quidem conſuetis Naturæ viis hic contigere, per eaſdem autem bonas Naturæ vires, quibus & criſis, & quæcumque critica evacuatio contingeret,

ret, etiam illud noxium, peregrinum, exanthematicum, cum ad cutim pelli, & velle ibidem debito tempore hærens exhalare, vel citius inde retrocedens per cæteras, jam apertas, excretorias vias, eliminari.

Mentem utique horum Autorum ſic fuiſſe ex prægreſſis patuit. Diſertis verbis eruditus *Porchon* hanc eſſe ſuam ſuper hiſce ſententiam declaravit. Nec aliter cenſuit Clariſſimus *Ritterus*, agens de Febre petech. quæ annis 1740. & 1741. in *Haſſia* graſſabatur. Cæteras enim morbi evacuationes vere criticas expertus, concluſit Petechiale exanthema minime criticum, ſed mere *accidentale* eſſe; idque eo magis, quod egregie curatos cerneret, quibus Petechiis, aut prorſum neglectis, aut imprudenter retropulſis, Bona cæteroqui Medela ad criſin, conſuetis Naturæ viis producendam, utilis fuiſſet.

Attamen non is ſum, qui horum Autorum Concluſionem, certe paulo generaliorem, ita amplecter, ac defendam Unum alterumve exemplum minime coactæ efflorescentiæ obſervaſſe mihi videor: caſus nonnullos criticos a fidis obſervatoribus tenere me credo. Negare etiam nollem exanthemata hæc unquam eſſe morbum ſui generis, minime cæteris ſupervenientem; cum de Petechiali id videatur apud Autores, qui de eo, ut Peſtilentiali, ſcripſerint, conſtare. Sed ſimul me jubet tum clarorum virorum autoritas, tum propria experientia, id

extra

extra tempora peſtis credere, quod Medici hic facile decipiantur, quodque longe rariores, quam putent, hi caſus ſint. Hoc totum quod demonſtrare volo.

Multa ſane me in hac mea confirmant ſententia. Plura jam dixi: ſed en aliud notabiliſſimum: Noſocomium *Fratrum Miſericordiæ* multis utique ab annis, & quidem fere uſque ad annum 1758. horum Exanthematum crebritate infame erat. Ipſi *Fratres Miſericordiæ* mihi faſſi ſunt, Calculo ægrotantium quotannis rite ſubducto, ſemper 30. ægros, ex 100. acute laborantibus, Exanthemata perpeſſos fuiſſe. Sed en! quantopere nunc rerum mutata facies! Sex modo ægri, per ultimos duos annos, alterutra harum eruptionum laborarunt: eo quidem cum effectu, ut numerus eorum, qui annis ſuperioribus acuto ibidem morbo perire ſolebant, jam una quinta cum dimidia propemodum ſit imminutus. Cauſam tantæ mutationis rogati, reſponderunt ſeſe a biennio ſolitos eſſe aerem luſtrare ſæpius, ac renovare; nitorem loci, lectique, colere; lectos quotidie reficere, ne ſuis in ſpurcitiis, aut putrida athmoſphæra, ægri hæreant; ægros moderatiſſime tegere; nulla ultra medicamenta calida iis exhibere; nunquam amplius in morborum principio citra manifeſtas indicationes vomitoria dare; potu copioſiore nunc ægros ſuos implere; & rationem Medicamentorum nunc plane *Hippocraticam*,

Sy-

Sydenhamianam, *Boerhaavianam* eſſe. Poſtquam hæc, quæ in textu, ſcripſeram, accepi Extractum a *Fratribus Miſericordiæ*, ex eorum Necrologia, & Noſologio, integrorum quinque annorum. Ex hoc extracto conſiſtit, ſi primo quinque hi anni in unam ſummam addantur, dein per quinque dividantur, 200. ægros quotannis inibi ſuſcipi, & 700. acutis morbis laborare ex 100. ſolebant 30. has efflorescentias pati; id eſt, 210. homines quotannis ibidem miliaria, aut Petechias patiebantur, Porro circa medium annum 1758. Mutationem illam maximam, de qua in textu, induxerunt. Effectum inde, ut ultimo hoc ſeſquianno ſex modo ægri exanthemata habuerint. Ergo olim ſexquianni ſpatio 315. ægri habuere Exanthemata, ultimo ſeſquianno ſex duntaxat, quamvis ultimo hoc ſeſquianno numerus Auctorum morborum ſolitum ibidem numerum adhuc ſuperaret. Ergo olim $\frac{30}{100}$ partes acutis laborantium habuere Exanthemata jam $\frac{1}{52}$ duntaxat. Contulit autem huc a biennio plurimum Expertiſſ. *Bertrandus*, Medicus ex eodem conventu in hac Univerſitate promotus; tum etiam ab anni retro ſpatio dignus ibidem Phyſicus, Dominus Medicus *Guarrin*.

Unde reſumere jure mihi videor concluſionem, quam pag. 68. ad tempus reliqueram, & dico: Exanthemata hæc minus Naturæ opus ſunt, quam Artis perverſæ; ita quidem, ut, quæ

quæ a Natura producuntur, longe rariora inveniantur, quam quæ, eadem non cooperante, generentur.

Præterea fatendum eſt Petechias, & Miliares, niſu imperfecto & erroneo Naturæ nonnunquam naſci, idque hanc ob cauſam: *Hippocraticas* leges circa criſes vix hic obſervant Medici multi. Exacte Diem morborum numerant, imo nonnulla audent, vi dierum præſagire; utinam autem vi dierum etiam medicarentur! Homo v. c. Pleuritide correptus, poſt aliquot v. s. quarto die ſputa quædam mucoſa facile ejicit, urinam utcumque turbidam, brevi aliquid deponentem mingit, leniter tranſpirat, doloremque olim ſævum, jam experitur moderatum, cum bona Reſpiratione. Æterna *Hipp.* obſervata docent hic a Medicis nihil eſſe mutandum, vaſa non ultra evacuanda, naturamque ſuo operi ſalubriter intentam, minime debilitandam eſſe, ſed prudenter potius ſuſtentandam, & qua via ipſa nunc monſtrat, eo eſſe ducendam. Multi noſtratium Medicorum, eo quod dolor quiſquam ſupereſt, venam denuo ſecandam eſſe judicant, idque donec is penitus abſit. Si in Conſultatione moneantur æternarum naturæ legum, quas hic infrigere nefas; imo, ajunt, *Auſtriacum id Clima poſcit.* Allatura igitur quæ fuiſſet ſalutem Natura, jam turbatur, infirmatur, ab incepto opere avertitur; tunc morboſa materies circumfertur, ſtagnat,

gnat, corrumpitur, nova contracta acrimonia ſtimulat ſolida, exſuſcitatque elanguidas Naturæ vires, quæ portionem corrupti inani conatu ad cutim ducant; haud meliori ſæpe cum effectu, quam ſi idem corruptum Diarrhœa colliquante, per Meſentericum, aut Cœliacum ſyſtema, viam capeſſiviſſet.

Porro ſi cui placuerit etiam critica vocare hujuſmodi Exanthemata, per me quidem id licet; modo his concedat Diarrhœam colliquantem, colliquanteſve, eodem in caſu, ſudores, criticos quoque appellandos eſſe. Interim turpe eſt quotidie gementes hic Medicos obſervare, nihilque ita, quam exanthemata ſuſpirantes, & ea dum, vel e longinquo ſuſpicantur, laudare ovantes, animum erigentes ægris, & familiæ; dum interea tot exemplis convicti eſſe debeant ſummæ harum curationum raritatis.

Quid vero demum generi humano calamitoſius, quam quod & Plebe, & Medicis conſpirantibus, tot milleni quotannis ægri, ab ipſo principio acutorum, in ſudores ſymptomaticos agitentur, ac veluti fundantur, ut coacta omnino criſis, in pleriſque aut letalis, aut periculoſa ſaltem, producatur; interea dum ſalutaria Naturæ molimina turbantur, confunduntur, ac penitus ſufflaminantur. Faxit DEUS, ut demum ſapiant Phryges!

Quiſquam interim Articulus practicus hic pertractandus ſupereſt. Ponamus Medicos vocari

in Noſocomium, cujus arctiores parietes, majorem vim hominum concludentes, efflorescentias petechiales aut miliares, expoſito antea modo, ſuis incolis conciliaverint. Ponamus Medicos arceſſitos ad ægrotos, qui vel proprio marte, vel induſtria Medicorum, iiſdem jam ſcateant. Ponamus denique Plebejos, Militesve ægros, hiſce jam plenos, ad Noſocomia deferri; quid agendum eſt? Promovendæne erunt eruptiones, ne introverſæ occidant? An vero neglectis his cura omnis ad Naturam morbi rationabiliter convertenda?

Theoretice reſponſurus, dicam omnes ſymptomaticas, vel accidentales excretiones, ut ægro noxias, ſupprimendas, ſaltem fovendas non eſſe. Regulas praxeos, ni fallor, omnes hic mecum habeo conſentientes. Sed expedit practice reſpondiſſe, & quidem experimentis.

1. Contigit Biennio circiter elapſo, ut *Leopoldini* Suburbii Noſocomium Quingentos propemodum milites alios poſt alios exciperet, alios poſt alios Petechiis cerneret laborantes. Solo regimine temperato, Claretis Flor. Cordialium cum multo ſpiritus ſulphuris per capanam, ac Sero lactis vinoſo, omnes cito, tuto, jucunde, convaluere: Duodecim duntaxat inter quingentos exceptis, in quibus malum nimium adoleverat. Aderat ibi Medicus Expert. D. *Kollman*; eoque ægrotante. Expert. D. *Storck*.

2. *Sy-*

2. *Sydenhamus* Collegam ſuum mediis in Petechiis abſterſit ſudoribus, lecto exemit, atque vena pertuſa, datiſque remediis refrigerantibus, intra paucorum dierum ſpatium reddidit ſanitati: imitatus certe hic *P. Foreſtum*, qui Lib. 7. obſ. 27. eodem modo hominem a ſudoribus; calidiore regimine in febre excitatis liberavit, ſubjunxitque „ His & tenebris, „ & morti quaſi deſtinatus, ad lucem & vi- „ tam revocatus eſt.

3. Miliaribus correptum Peripneumonicum ſimili, quam *Sydenhām*, methodo, in Noſocomio noſtro paucis diebus integre percuravimus.

4. Plura exempla Medicinæ Studioſi in noſtro Noſocomio viderunt prodeuntium ſive Miliarium, ſive Petechiarum, in principio febrium aut Acutarum, aut Inflammatoriarum, quas nempe homines domi ſibi, antequam ad nos deferrentur, contraxerant, quæ ultra non progrederentur, quæque cito diſparerent; interea dum cura morbi propria, nullo habitu ad Eruptionem reſpectu, ſanitatem brevi reſtitueret.

5. In Caſibus, in quibus ægros fere deſperatos ſuſcepimus, qui aut hemitritæis neglectis, aut febre continua putrida, eaque peſſima, laborarent, vel qui præ debilitate vix ultra febrientes peſſimis quibusvis ſymptomatis affligerentur; ſive jam Miliaria, Petechiaſve, haberent, ſive eaſdem brevi, ſi vitam protra-

herent, habituri ex anteactis viderentur; læti vidimus dato Cortice Peruv. copioſo, vel ſine progreſſu exanthematum, vel cum uberiore eorumdem ſecretione, (unicam fœminam ſi exceperis) ſanitatem integram incredibile quam cito, quamque perfecte, rediiſſe.

Igitur moderatum regimen, & propria morbi cura, videntur eos ſervare, qui magno in periculo nondum verſantur; cortex vero peruvianus iis omnino neceſſarius adparet, qui vere maligne decumbunt. Tom. 3. *Rat. Med.* cap. 1. ut & Tom. 4. cap. 1. evidentia & convincentia exempla dedi.

Innuerat jam olim præſtantiam ejus *Ill. Præſes* Cap. de Aphthis, pag. 214. *Sydenham* Corticem dederat tempore epidemico Aphthoſis: nam ſi Aphthæ ſponte non recederent, febris in intermittentem abibat, tumque & febrim fugabat Cortex, & cruſtas pellebat Aphthoſas. Suſpicatus ergo *Ill. Commentator* ſub Aphthis pertinacioribus Gangrænam hærere, adeoque corticem prodeſſe. „ Forte & cum prudentia, „ ait, tentari poteſt, quid faceret corticis uſus „ in Exanthematibus illis, quæ frequentiſſima „ occurrunt illis in Regionibus, ubi Aphthæ „ vel nunquam, vel ſaltem raro admodum, „ obſervantur in Febribus. Aliquoties feliciter „ ceſſiſſe hanc methodum novi; ſed nondum „ ſatis multa colligere potui experimenta pra„ ctica, ut circa hanc rem determinare quid „ audeam,

Fe-

Febris *Hungaricæ* dictæ cujus ortum ab anno 1566. ducunt, mentionem hic nec feci, nec debui; cum ad febres ita dictas malignas, caſtrenſesque, pertineat, & ſæpe Petechias junctas, ſæpe non junctas, habeat. Autores *Germanici*, & præprimis *D. Sennertus*, hic adeundi ſunt. Cæterum quæ de cura Malignarum febrium cum Petechiis aut Miliaribus dicta ſunt, ea ad hanc *Hungaricam* quoque ſunt adplicanda.

Mirabitur forte etiam quis Peſtis hic deſiderari hiſtoriam. Verum noverit ille eam me, DEO favente, nunquam vidiſſe, adeoque, ex *Fracaſtorio*, *Platero*, *Riverio*, *Diemerbroekio*, *Sylvio de le Boe*, *Barbette*, *Sydenhamo*, &c. corradere me eandem debuiſſe. Id quod, ut unicuique, ejus hiſtoriam cupienti, facile eſt, ita minus mihi conveniens fuit; veluti qui ea, quæ & magis obvia in praxi ſint, & paſſim oculis viſa meis, & propriis confirmata exemplis, Auditoribus hic tantum proponere volui, debui.

§. V.

De Febre Varioloſa.

FEbris hæc accuratiſſime examinari meretur, in variis magni *Sidenhami* operibus, in Immortalis *Boerhaavii* Aphoriſmis, in operibus *Freindii*, *Mortoni*, *Liſteri*, *Meadii*, ubi

 de

de variolis agunt. Compendium horum, cum additamentis practicis, dedi *Rat. Med.* Tom. 2. Cap. 3.

Commun. more dividi variolæ ſolent 1. in *Regulares*, & *Anomalas*. *Regulares* ſunt, quæ conſuetum ordinem ſervent; *Anomalæ*, quæ eundem perturbatum habeant. Priores *Sydenham* tota ſua 3. Sectione deſcripſit; poſteriores vero Sect. 5. cap. 4. & in Diſſ. Epiſt. ad G. Cole.

Cum *Regulares* naturalem morbi ideam dare queant, erit ab iiſdem petenda morbi deſcriptio. *Anomalarum* deinde ideam poſtliminio dabit harum a Regularibus receſſus.

Regulares dividuntur in *Diſcretas*, *Confluentes*, & *Cohærentes*; quod ultimum genus quoddam eſt, Diſcretas inter ac Confluentes ambigens.

Primo oritur febris dicta varioloſa, quo tempore etiam adeſſe dicitur Contagii ſtadium. Eſt illa major, minor, acuta, paſſim, cum valido dolore capitis, dorſi, lumborum, præcordiorum, cum vomitu, aut nauſea: quibus propenſio in ſudores in Adultis ſæpe jungitur, in Infantibus vero convulſio.

Finiente die tertio, aut quarto inchoante, ſolent in Diſcreto genere adparere in latere Colli, aut in Gena, aut prope Labia, Frontemve, aut Pectus, rubræ maculæ, ſed mox utcumque elevatæ, ut brevi puſtulæ minimæ eſſe

eſſe videantur; principio autem acicularum puncta magnitudine ſua æquantes, ſparſim prodeuntes; ventrem, dorſum, ſuperiores, inferioreſque artus, ſucceſſive obſidentes. Grandeſcunt paulatim, niſi quod non raro una alterave paulatim ſe ſubducat, nec ultra, ſaltem eundem in locum, redeat.

Tertia ab eruptione die ſolet puſtula jam plena pure videri, eodemque, aut quarto die, cutis puſtulis intermedia tenditur, inflammatur, rubet, dolet.

Undenam hæc tenſio cutis? a copia materiæ varioloſæ, Natura ejus partem maxime virulentam, die 3. vel 4. febris in puſtulis locare inchoat, dein pergit; reliquam portionem per biduum magis coquit, & in celluloſa membrana ſub cute deponit. Hæc nunc cocta materies, partim ſalivatione in confluentibus, Infantumque Diarrhæa, evacuatur; partim vero metaſtatice a facie ad manuum dorſa carpoſque, ab his iterum ſæpe ad crura, deponitur; partim denique puſtularum augmentum facere videtur, iiſdemque exſudare. Docet id reditus puris fuſci, & ad ſuperficiem puſtulæ indurati, quod licet ablatum, tamen toties renovatur. Confirmat idem experimentum in methodo puſtulas maturas perſcindendi toties obſervatum, quad puſtula quater, quinquies, perſciſſa, evacuata, & ſpongia deterſa, tamen novo de integro pure brevi poſtea ſcateat: unde ſimul li-

quet quantopere hic perpetuæ cutis humectationes proſint, omnesque emollitiones, balnea bis ter de die iterata crurum, imo & brachiorum; ut & uſus continuus internus diluentium ac humectantium: ſed redeamus in viam.

In frequentioribus Diſcretis rarum non eſt obſervare puſtulam planiorem, inque ſuo centro veluti leviter intropreſſam: ſæpe tamen æquali rotunditate turgeſcit.

Grandeſcentes autem puſtulæ aſperiores fiunt, albidioreſque, donec die 4. ab eruptione, die 8. ab initio morbi, in facie fuſceſcant, maxime in centro; ibidemque tandem fiſſæ, flavam materiem ſtillent: quæ collecta & ſiccata, molem ſiccantis ſe puſtulæ auget. In artubus vero ſolent puſtulæ albidiores, planioreſque, conſpici.

Die totius morbi undecimus, (aliquando citius) tumor faciei incipit collabi, jamque fiunt tumidæ manus, ac denique pedes. Sic quidem ut exſiccatio, & detumeſcentia, eo ordine procedat, quo proceſſerat puſtularum eruptio. Siccantur igitur cruſtæ, ita ut multæ die 12. & 13. iam ſiccæ ſint, die 14. plurimæ, ac tandem denique per totum corpus.

Ipſa porro febris varioloſa de qua hic agitur, ad eruptionem Diſcretarum miteſcit, die 5. & 6. morbi ſæpe vix advertitur, die 7. & 8. ad maturationem puſtularum major, ſenſim iterum lenteſcit, ac ceſſat.

In

In altera variolarum Regularium ſpecie, *Confluentium*, Febris varioloſa ſe quidem, ut in Diſcretis, habet, ſed paſſim longe violentior eſt, violentioraque ſymptomata habet. Minor eſt in eadem in ſudores propenſio, præceditque nonnunquam Diarrhœa eruptionem: ex quorum uno pluribuſve ſignis, confluentium futurarum variolarum conjectura, fallax tamen aliquando, formatur. Solentque confluentes tertio die erumpere, niſi quando Natura aut debilior, aut vi morbi ſuppreſſa, ſerius eaſdem, malis cum ægri rebus, propellat. Symptomata febris varioloſæ ad Eruptionem haud tam commode ſedantur, quam in Diſcretis.

Confluentium Eruptio aliquoties ei Eryſipelatis, vel & Morbillorum, ſimilis, ab horum alterutro tamen diſtinguitur, tum febre, atque ſymptomatibus prægreſſæ febris, tum Epidemia regnante: quamvis, ut poſthac patebit, aliquando hic falli detur.

Dum creſcunt puſtulæ, in molem ſpectabilem vix aſſurgunt, ſed ſibimet invicem implicitæ, inſtar veſicularum rubrarum vultum contegunt omnem, deinde, ut latæ pelliculæ & albæ, vultui fere agglutinantur. Poſt 8. diem ab eruptione elapſum fit hæc pellicula aſperior, ſenſimque non flava, ut in Diſcretis, ſed fuſca: aſperitas hæc cum Cutis tenſione creſcit, donec latioribus laminis pellicula diſquammetur; id quod 17. 20. vel & ſeriore die, contigit.

Sali-

Salivatio in Adultis, Diarrhœa in Infantibus, multis in Epidemiis Confluentes concomitatur, in nonnullis minus frequenter, in quibuſdam rarius. Quin graves Diſcretas aliquando Salivatio hæc comitatur, imo nonnunquam ipſam Febrim Varioloſam, ſine Variolis.

Nec perpetuo ſolis Adultis hæc adeſt. Vidi 2. Jan. 1748. puellam triennem, tertio die, poſt validæ Scarlatinæ eruptionem elapſo, variolis, iiſque confluentibus, occupari; quæ ſine Diarrhœa, ſed cum leviore Salivatione, integre convaluit. Eodemque menſe valido diuturnoque Ptyaliſmo correptam novennem puellam vidi, & curavi, in confluentibus.

Sunt quoque Epidemiæ, in quibus Infantum Convulſio benignas Diſcretas auguretur; ſunt aliæ in quibus plane fallax hoc augurium.

Comparando utramque hanc ſpeciem, intelligimus longe tetriorem, & tenaciorem eſſe materiem Confluentium, quia Natura integro quatriduo plus indiget ad coctionem, & quia hanc ipſam coctionem majore cum vi, & periculo, eleborat, perficitque.

Tertium genus febris varioloſæ, ſeu variolarum, *cohærens* appellatur. Diſcretæ enim licet papulæ ſint, denſo tamen adeo agmine corpus obſident, tamque vicinæ locantur, ut plurimis in locis racematim cohæreant. Febris in illis major eſt, quam in Diſcretis, rariuſque ad 8. morbi diem maturitatem puſtulæ adipiſcun-

ſcuntur, & tardius tum ſiccantur, tum decidunt; imo conjunctum aliquoties, quod ſupra monui, Ptyalyſmum habent: in genere tamen ſunt Confluentibus par omnia tolerabiliores.

In ſingula variolarum ſpecie tum magnitudo morbi, tum ejus periculum, in genere deſumuntur a puſtularum numero; deinde etiam ab earum, quæ in facie, crebritate.

Deſcriptis variolis Regularibus, verbo dici poterit quid *Sydenhamo Anomalæ*. *Anomalas* vocavit, in quarum quacumque ſpecie, & febris, & eruptio, & natura papularum, colorque earum, & cruſtæ ipſæ, a deſcriptis regularibus majore malignitate recedunt, ac ſtadiorum ſuorum tempora, multimode, mirificeque, permutant.

Meritone igitur ad Anomalas referemus *Cryſtallinas* dictas, pus nullum, at erodentem potius Lympham continentes; quo & *Siliquoſæ Freindio* vocatæ, referrentur? Itidem *Verrucoſas*, puſtulas non purulentas, ſed diſcretas Verrucas referentes, nec decidentes, ſed temporis lapſu in ſquammas fatiſcentes? Poſteriores *Cl. Mead.* prioribus pejores habet; nonnullis vero illas ſat commode ceſſiſſe vidi. Denique ſunt *Sanguineæ*, quaſi ipſe ſanguis veſiculas, puſtulaſve, repleret; quæ non raro vel liveſcunt ipſæ, vel maculas lividas libera in cute adjunctas habent. Sanguineas haſce, brevi lividas,

ſemel

ſemel vidi, cum mictu copioſiſſimo ſanguineo, quinto morbi die letales.

Porro qui omnes has variolarum ſpecies attente conſiderat, ineptam forte habiturus non eſt *Cl. Mead.* Diviſionem, qua omnes omnino morbi ſpecies in ſimplices, benignaſve duntaxat, & malignas diſpeſcuntur. Uſus enim docuit Confluentes nonnunquam dari, quæ minus negotii, quam quædam Diſcretæ, faceſſant; tum & hinc inde Cryſtallinas, ſeu Siliquoſas, verrucoſaſque obſervari, quæ citra moleſtiam terminentur.

Tandem *Variolæ ſpuriæ* dantur, eæque nonnunquam epidemicæ, quæ vel nulla, vel exigua febre ſtipatæ, altero die erumpunt, ac tertio, quartove die; diſparent. Memoriæ cauſa hic tantummodo recenſentur, ne quis eaſdem cenſeret ad variolarum claſſem aliquam referendas eſſe.

Cæterum, Cura *Hippocratica*, *Sydenhamiana*, *Boerhaaviana*, ut in cæteris efflorescentiis febrilibus, hic præprimis neceſſaria eſt; prout eandem Medicinæ Studioſi in Noſocomio adhibitam norunt, & Tom. 2. *Rat. Med.* Cap. 3. deſcriptam habent. Cui id modo addendum cenſeo, quod in Vera malignitate, ubi mictus ſanguineus, ejuſve ſputum, aut maculæ purpureæ, lividæ, nigræ, apparent, Cortex Peruvianus ex Analogia credatur haud minoris efficaciæ futurus, quam quidem in ſimilibus caſi-

caſibus, in quacumque alia maligna febre obſervatis, demonſtratus fuerit *Rat. Med.* Tom. 3. cap. 1.

Præſentem §. abſoluturus, hanc Lectoribus animadverſionem debeo, quod ſi in ullo unquam morbo conſtet, quid præſtet Methodus bona, quid mala noceat, id conſtet in variolis. Ipſo anno elapſo 1759. Medicos præſens audivi deteſtantes variolarum eo anno ſummam perniciem, habetque Necrologium *Viennenſe* 500. circiter iiſdem anno mortuos elapſo. Alios interim Medicos audivi earundem benignitatem plurimum laudantes: ſed quales? Qui præceptis *Sydenhamianis*, ac *Baerhaavianis* imbuti, variolas tractabant. Exp. *Noſocomii Civici* Dominus *Erndl*, ex 59. Noſocomii pueris unicum modo amiſit vi morbi, & alterum gangræna, pridie ante mortem, dum vocaretur, jam affectum. Exp. D^s^ *Ummelaiier* in *Collegio Nobilium Thereſiano* 24. eo morbo affectos habuit, integræque valetudini omnes reſtitutos vidit. Exp. *D. Prosky Militari Nobilium Seminario* 28. juvenes nobiles ab hoc morbo integre curavit. Imo gloriantem præſens audivi Strenuiſſimum ac Nobiliſſimum virum *Gordon*, Seminarii Præfectum, quod ſpatio triennii, ſub cura *Exp. Prosky*, *Septuaginta* nobiles juvenes variolis laboraſſent, ac *ſeptuaginta & quatuor* Morbillis; omnes autem, ne uno quidem excepto, ad perfectam ſanitatem rediiſſent.

Si

Si igitur iiſdem temporibus alii Medici variolarum lamentantur fatalitatem, ſi Necrologia tam numeroſos recenſent, neceſſe eſt, ut horum plurimi partim neglectu parentum, quod apud pauperes ſolenne, partim, & maxime, infortunata curandi methodo, perierint.

§. VI.

De Febre Morbilloſa.

PRimo die obſervatur rigor, horror, calor, frigus, quæ ſe mutuo excipiunt, pelluntque. Altero die febris manifeſta jam adeſt, cum ſiti, inappetentia, lingua alba, humida tamen, tuſſicula, gravedine capitis & oculorum ſomnolentia. Naribus humor, oculisque, paſſim extillat. Infantes ſternutant, tument illis palpebræ, adeſt vomitus aliquando, ſed eo tamen crebrior Diarrhœa, moroſitas.

Quarto die circa frontem, ac reliquam faciem, maculæ parvæ, rubræ, pulicum morſibus perſimiles, prodire inchoant, quæ tam numero, quam magnitudine, auctæ racematim coaleſcunt, & faciem maculis rubris variæ figuræ interſtinguunt, ſenſimque a facie ad pectus, & ventrem, & artus, pergunt. Verum in facie eminentiores paſſim, reliquo vero in corpore extra cutem vix eminent, digito potius, quam oculo nudo ibidem extantes deprehendendæ. Eru-

Eruptione facta licet vomitus ceſſet, tamen Tuſſicula. Febreſque intenduntur, & reliqua ſymptomata perſeverant. Die ſexto frons & facies, rupta cuticula, aſperæ fiunt, & maculæ per totum corpus latiſſimæ, ruberrimæque; comparent. Octavo die maculæ in facie, & ubique fere diſparent, ita ut die nono vix adſint amplius, ſed a diſrupta epidermide quaſi farina adhæreſcat, ſquammatim poſtea decidens.

Vulgus judicat Morbillos ſi die octavo recedant, retroceſſiſſe, ait *Sydenham*, eo quod ſæpius febris, anxietas pectoris, tuſſiſque, augeſcant. At vero, præter tempora inſignioris malignitatis, hæc potius calidiori regimini tribuenda ſunt ſymptomata, quæ minui cum debuiſſent; e contrario augentur; quam eandem ob cauſam idem Autor obſervat Petechias aut adjungi, aut ſupervenire, Morbillis.

Curatio ab ea variolarum haud multum differt, niſi quod pectoris habenda ſit ratio peculiaris. Venæ Sectio igitur, Refrigerantia, Diluentia, Expectorantia lenia, Demulcentia, Paregorica, Balnea crurum, Enemata, Fotus continuus oculorum, aliarumque, quæ areſcunt, partes egregii hic uſus. Sin autem durante morbo, eove evanido, pectus male habet, v. s. repetenda eſt, Laxantia, & Paregorica, exhibenda.

Morbillos eundem hominem, plus ſimplici

vice,

vice, æque quam variolas, afficere, teſtis oculatus novi. Bis eidem Medicus affui.

Tempore Morbillorum epidemicorum, ut & eo Variolarum, frequentes ſunt febres Morbilloſæ, ac Varioloſæ; ita nimirum vocatæ, quod febres hæ eodem modo, iiſdemque cum ſymptomatibus, decurrant, ac ſi efflor eſcentiæ hæ ſubſequuturæ forent, nec ſubſequuntur tamen. Curatio eadem eſt, quam quæ fit in ſtadio contagioſo variolarum ac morbillorum.

Epidemicorum tempore id ſolenne eſt, ut febris aut varioloſa, aut morbilloſa, bis, ter pueros invadat, ac deſerat; & vel nec redeat, vel tandem cum alterutra harum efflorefcentiarum repetat.

Quo tempore uterque hic morbus graſſatur, quod aliquoties contingit, haud raro perambiguum fit utra harum futura ſit, febre jam oborta, eruptio? Ita quidem, ut ſi ex febris natura Morbillos expectaveris, Variolas quandoque prodire cernas, & vice verſa. Imo iiſdem hiſce temporibus fit, ut horum morborum alterum, ſive integre, ſive fere, curatum, alter ſequatur; imo ut ambo ſimul eodem in ſubjecto efflorefcant. *Vid. Rat. Med.* part. 2. pag. 115. 116. 117.

Componenti mihi illud *Rat. Med.* Caput, ſuperſtes erat rudior ſimilis caſus a me viſi memoria, ſed non ſufficienter firmata, ut publice id affirmare auſus fuerim. Forte fortuna inci-

incidit mihi poſtea Diſſertatio in manus, quam ante 12. annos, ex ſcedulis ante ægrorum Lectos compoſitis, proprios mihi in uſus compoſueram, in qua invenio me ſequentia notaſſe.

„ Puerulus anni unius 22. Maji 1748. febre
„ morbilloſa corripiebatur, & die 25. Morbil-
„ li prodiere, ſed brevi adeo conferti, ut nun-
„ quam magis. Verum circum os puſtulæ mi-
„ nimæ, inſtar naſcentium Variolarum, com-
„ paruere. Die 26. inter denſiſſimos Morbil-
„ los, toto corpore diffuſos, duodecimo va-
„ riolæ in facie, binæque utraque in manu
„ prodiere, foveam in medio habentes, albi-
„ diores, ac circulo rubro in ambitu ornatæ.
„ Tuſſis interea, ut in Morbillis, infantem im-
„ maniter vexat. Parentes jam ſæpius a me
„ moniti erant, ne calido adeo regimine ſuf-
„ focarent infantem; monitis paruere tandem.
„ Die 27. prodiere jam ubique Variolæ Co-
„ hærentes in facie tota, trunco, brachiis, cru-
„ ribus. Torquebatur interea infans magnis
„ anxietatibus, febre, tuſſi, ſegni alvo, in-
„ ſomniis. Multo cum labore pervenit ad octa-
„ vum ab eruptione variolarum diem, quo die
„ omnia pulcre ſiccabantur; attamen cito obor-
„ ta Dyſpnœa periit.

Et paulo ante „ Decimo Maji Puer $3\frac{1}{2}$
„ annorum incepit laborare febre morbilloſa,
„ ac tertio die morbilli confertim apparuerunt.

„ Acute laboravit. Unde etiam vena ipſi ſecta
„ fuerat metu Peripneumoniæ in vigore mor-
„ billorum. Octava & decima menſis die il-
„ lum Manna purgavi. Verum die 10. morbi,
„ id eſt 19. Menſis, in gena dextra, prope
„ angulum oris, puſtula inſtar variolæ adpa-
„ ruit, ut variola creſcens. Maji 21. variolæ
„ in brachiis comparuere, manibuſque. Die 22.
„ prodiere in dorſo confertiſſimæ, ac tandem
„ die 26. variolæ numero ſex in facie. Infans
„ miſere habet. Puſtula illa prima prope angu-
„ lum oris, ſcalpendo vulnerata, in fundo
„ cruenta apparet; cæteræ in facie & collo
„ puſtulæ ægrius matureſcunt. In reliquo cor-
„ pore, & numeroſæ ſunt, & pure plenæ, die
„ Maji 27. Habent omnes foveam in medio,
„ & jam quavis hora novæ naſcuntur in facie
„ variolæ, ut tandem die 28. tota facies di-
„ ſcretis variolis repleretur. Anxie interea ad-
„ modum habet infans, febreſque & vagas,
„ & validas, ad noctem præcipue. Variolæ
„ primum natæ ſolito tempore ſiccabantur; ſed
„ quæ ſexto a prioribus die comparuerant, hæ
„ quinto a ſui principio die, jam perfectam
„ maturitatem cito adeptæ, ſiccæ erant. Lan-
„ guit a curatione diutius pectore, oculis; tan-
„ dem ineunte Julio menſe Hypopyon adpa-
„ ruit, quod diſſipatum perlam reliquit. Sed
„ vix ulla medicamenta ſumere voluerat, aut
„ inſidere crurum Balneo.

„ His

„ His annis altero, tertioque die, poſt eru-
„ ptionem validam Scarlatinæ, ſemel iterum-
„ que variolæ prodiere; ſed multoties morbil-
„ li.

„ Puella a ſcabie ferina a longo tempore
„ laborans, jam utebatur pulvere compoſito ex
„ Flor. Sulph. Stib. Diaph. Lap. cancr. Rheo.
„ Octiduo poſt febre correpta eſt, ac prodie-
„ re demum morbilli, ſed peſſimi, cum Peri-
„ pneumonia. Bis ipſi ſanguinem miſi in vigo-
„ re morbillorum, tumque demum menſes i-
„ pſi, iique copioſi, profluxerunt. Convaluit,
„ & Scabies rediit ferocior, cum febre tertia-
„ na. Itidem in aliis ulceroſa ſcabies ante va-
„ riolas confertiſſimas, æque ſæva, iis curatis,
„ rediit.

Additamentum ad priora, ac proinde.

§. VII.

EST alia febris cum peculiari genere puſtularum, innominata fortaſſis, niſi ea ſit, quam aut *ignem ſacrum*, aut ignem *Sancti Antonii*, nonnulli vocitent. Sed & de his vocibus diſcrepant. Multi cum *Platero pag. 676.* cap. de doloribus ſuperficiei corporis, credunt ignem ſacrum eſſe Herpetem eſtiomenon, ſeu papulam feram; plures alii ad Eryſipelatis ſpeciem referunt. *Lommius* Med. Obſ. Lib. 2. pag.

F 2 266.

266. & ſeqq. ait eſſe Eryſipelas exulceratum, noſtrumque indicare videretur, niſi peculiare illud circa ſedem morbi omiſiſſet. Apud *Batavos* frequenter, *Viennæ* ſemel, hanc febrim contemplatus, operæ pretinm judicavi eandem huic febrium diviſione annectere.

Febris, eaque non raro valida, oritur, cum dolore in alterutrius lateris abdominis externa plaga. Die jam 1. vel 2. vel 3. maculæ rubræ ea in plaga oriuntur, cito admodum grandeſcentes, dolenteſque, variolis diſcretis majoribus perſimiles, ſed altiores, & racematim uno in loco ſecum cohæreſcentes, tum & interſtitia vacua, magnaque, inter ſe relinquentes.

Perpetua lege, quantum numeroſi me caſus docuere, nonniſi alterutrum abdominis latus occupant. Ita quidem ut ab anteriore parte nunquam Lineam albam, nunquam a poſtica ſpinam transſcendant. In hac porro diſtantia inter Lineam albam, & ſpinam dorſi, ſunt nonnunquam paucæ racematim cohærentium puſtularum inſulæ, alia vice multæ, aliquando etiam ita, ut zona ſpithamam lata, paucis liberis plagis duntaxat relictis, medium abdomen perfecte cingat.

Semel *Viennæ* occaſionem habui hunc Morbum Auditoribus demonſtrandi, idque, quod hucuſque nunquam videre mihi contigerat, in ſola facie. Vir odontalgiam paſſus, dentem ſibi

ſibi evelli curat ; unde dolore curabatur quidem, ſed vacua in maxilla loco moleſtum ſibi aeris conquerebatur ingreſſum. Hoc totum quod Anamneſis docebat, quæ tamen, num ſequenti malo faverit, omnino dubito. Oritur poſt hac ipſi, media in fronte, tuberculum, triduoque poſt Febris horrifica, cum tumore ſiniſtræ frontis, palpebrarum, genæque, ejuſdem lateris, tumque puſtulæ, quales ſupra deſcriptæ, omnia loca dicta exacte implentes, ſed ultra mediam faciei lineam minime excurrentes.

Curatio hic varia fit. Optima Methodus eſt venam ſecare, & curam antiphlogiſticam reliquam inſtituere, tum loci affecti curam habere peculiarem. Suppurant puſtulæ, ſponteque aperiuntur, ac manent diu apertæ, cavæ, magnæ, pure manentes, triduo, quatriduo, imo nonnullis per 14. dies. Ipſi porro loco affecto complures Medici, & Chirurgi, Sacculos applicant, aut Emplaſtra, rebus ſiccantibus, adſtringentibus, ſaturninis, compoſita ; omnium maxime Emplaſtrum defenſivum cæruleum, aut Unguentum nutritum. Hinc quidem illis has puſtulas maturius exſiccant, ſed ſimul ita rigidam totam plagam reddunt, ut illa deinceps motui exercendo, ferendoque, inepta ſit. Eſt enim morbus hic Vera Cutis, ſubjectique panniculi adipoſi Inflammatio, a Suppuratio: quæ ſi, Antiphlogiſtica cura reliqua adjuncta, molliſſimis ſive fomentis, ſive cataplaſmatibus, te-

gatur, diuque etiam poſt exſiccationem puſtularum tecta ſervetur, ac tandem emolliente unguento diu poſthac fricetur, partis affectæ perfecta ſequitur & obſequioſa mollitudo; ita ut nihil vitioſi poſthac in motu ſuperſit: e contrario vero rerum ſiccantium adplicatione puſtulæ juſto citius ſiccantur, cutis cum ſubjecto panniculo adipoſo ſicceſſit, indureſcit, accreſcit muſculis, & motum poſthac difficilem ac dolorificum experitur: ita quidem ut Junioribus hæc rigiditas annorum lapſu ut plurimum emendetur, Adultioribus vero in ſummum uſque ſenium inemendabilis perſeveret.

Mirabitur forte quis poſt univerſalem febrim Naturam uno tantum corporis in latere exanthemata producentem; ſed quod hic, id alibi frequenter facit. Febris univerſalis prægreditur, & ad unam Parotidem, ad unam Coxam, ad unum Brachium, Pedemve, tota vis morbi, ejusve materies, defertur. In univerſali Scorbuto uno in crure ulcus, imo fonticulus, liberat aliquoties totum fere corpus. Et omnes illæ Criſes κατ ἐξιν Veteribus dictæ, quid aliud denotent?

Addi-

Additamentum alterum, adeoque.

§. VIII.

COnſiderandum tandem Exanthema quoddam malignum, eorum in Corpore, quibus vel a pure corrupto, detentoque, vel ab urina intra maſſam ſanguineam in Iſchuria ſpuria retenta, putredo ingens naſcitur. Maculæ rubræ oriuntur, unum, duos imo digitos latæ, oblongæ, irregulares, æquabiliſſime elatæ, ut totæ quantæ ſupra reliquam Cutis ſuperficiem eminere appareant. Pluries eas vidi; ſemel in Noſocomio in Calculoſo demonſtravi: totum corpus ſucceſſive, rapideque explent, & intra unum, alterumve diem, ſaltem quoad ego obſervare potui, mortem prænuntiant.

DIVISIO VII.

Septima Diviſio eas continent febres, quæ non, ut Natura ipſarum indicare videtur, tractandæ ſunt, verum ut Febris Stationaria, eo tempore ſive graſſans, ſive paulo ante graſſata.

SYdenham & *Huxham* hic ſunt accurate legendi. Ac primo quidem ſecundum *Sydenhamum* Febres *Stationariæ* ſemper ſunt conſiderandæ, dum Febres *Intercurrentes* curandas

ſuſcipimus. *Sydenh.* ſect. 6. cap. 1. Stationarias febres eas vocabat, quæ tempore notabili plures ejuſdem Regionis incolas ſucceſſive invadebant, ut erant v. g. ſect. 5. cap. 3. Morbilli. Febris autem intercurrens tunc quoſdam tantummodo afficiens, erat Continua putrida. Hanc porro qui ut communem Continuam putridam tractabat, infelix erat. Et quid ita? Hæc Synochus putrida non ferebat, ſane contra genium ſuum, Venæ ſectionem & Enemata. Cur autem non ferebat? Quia morbus Stationarius, ſive Morbilli, contra conſuetum Morbillorum morem, hæc repudiabant, Igitur licet febris intercurrens longe & immanior & diuturnior eſſet, tamen quia Stationaria febris V. S. & Enematata non multum ferebat, ideo nec intercurrens Putrida Synochus.

Sect. 5. cap. 5. Stationaria eſt febris Continua, ſed ejus genii, ut vix unam ferret, alteramve V. S. Intercurrens morbus Pleuritis eſt, eo quod repentina aeris mutatione Mateteries Stationariæ febris ad Pleuram & Pulmones deferretur. Quod nunc attendendum maxime erat, aliis in Pleuritidibus uſus frequens *Sydenhamum* docuerat eaſdem rarius, niſi 40. unciis ſanguinis detractis, curari; at vero in hac Pleuritide Venæ ſectiones copioſius inſtitutæ, quam Febris Stationariæ Natura ferebat, Pleuritidi huic nocebant cum maxime.

Imo

Imo intercurrens morbus, quæ vel Febre carere videbatur, vel eam, ſi haberet, non niſi per accidens habebat, erat tamen, quod mireris, non, quem ſimulabat, Morbus ſed ipſa, quæ regnabat, quæ Stationaria erat, Febris. Dubitabimuſne? Docuit experientia magnum Virum Dyſenteriam annorum 1669. ... 1672. talem proprie dictam non eſſe, ſed ipſam Stationariam febrim, ad Inteſtina verſam, & niſi ut talis tractaretur, calamitoſam.

Anno 1668. obſervabatur ipſi Dyſenteria, excipiens febrim, quam vocat, varioloſam; ideoque neutiquam ut Dyſenteria, ſed tanquam ipſa febris varioloſa, curanda; materie ſcilicet febris ad Inteſtina modo verſa. Sola igitur cura Antiplogiſtica huic Dyſenteriæ curandæ apta nata erat. „ Cum vero alia; inquit, „ longe diverſa methodo tractaretur, ſive exhibitis Rhabarbaro, aliiſque Catharcticis le„ nitivis (ad deturbandos ſcilicet mordaces „ illos ſuccos, qui Inteſtina ad hujuſmodi ex„ cretiones putabantur irritaſſe) ſive etiam „ Adſtringentibus, *ex levi ſua Natura morbo,* „ *in exitialem ſæpiſſime evaſit.* Ut qui eo anno „ concinnabantur, diem obeuntium Indices, „ plus ſatis teſtantur.

Et Sect. 5. Cap. 2. Febri Comatoſæ Dyſenteria, & nonnunquam Diarrhœa, ſucceſſit. Judicat ilico ex cura morbi non eſſe, ut ait, Originalem Dyſenteriam, Diarrhoeamve, ſed

talem,

talem, quæ originem ab eadem materie duxerat, unde Coma natum: ſymptomaticam porro febri comatoſæ tantummodo exiſtere; licet ſæpe, ut in vera Dyſenteria, excretiones mucoſæ, ac ſanguineæ, ingenti cum dolore prodirent. Unde etiam cura comatoſæ febris, V. S. Paregorica, & Evacuantia, hanc Dyſenteriam, Diarrhœamque, curabant.

Vide hic etiam *Huxham* ſuper Dyſenteria anni 1743. quam credebat ſymptoma duntaxat eſſe regnantis febris Catarrhalis; materie jam ad Inteſtina converſa. Unde etiam in eadem V. S. opus.

Facile quiſque per ſe videt has obſervationes, eiſve ſimiles, ſummæ eſſe neceſſitatis, atque utilitatis; ſed ſimul cujuſque Medici non eſſe, veram earum determinationem. Multa hic patientia, copioſa praxi, limato judicio, opus eſt. Expediret ſane omnes Civitatis totius, aut Regionis, Medicos amicitiam, in Publici utilitatem, mutuam colere, mutuas ſecum obſervationes communicare, & ſic demum ſalutares praxeos Regulas condere.

Ex omnibus his liquet quam injuſte ſæpe Medici morbo adſcribant, cauſiſve occultis, difficilem Dyſenteriæ curam; ignari, aut immemores ſaltem, ſalutaris hujus praxeos Regulæ. Taceant ad hæc omnes ſpecificorum contra Dyſenteriam jactatores inanes! Quodque de

Dy-

Dyſenteria dicimus, id de quocumque intercurrente morbo dicere debemus.

Sed practice hic aliquid addendum eſt. Quanvis hæc dicta id genere ſic ſe habeant, neceſſariaſque praxeos regulas forment, ultro tamen fatemur omnes has leges, ut paſſim alibi, ita & hic ſuas pati exceptiones. Inter plura alia, quæ me hujus convicere, fuit Epidemica Conſtitutio *Hagana* anni 1747. Febres Epidemicæ graſſabantur, anomalæ prorſum, ac vere malignæ. Cum inſigni debilitate & inchoabant, & perſeverabant. Urina plurimo tempore ruberrima erat, nonnullis tamen ſubinde etiam pallida, omnibus pauca. Multis Præcordiorum anxietates, & oculi flavi; paucis quibuſdam excrementa alba, & urina icterica. Omnibus vero aderat Nauſea, vomitus, multis vero Dyſenteria, eaque haud raro cruenta. Atque haud ſane paucis Ptyaliſmus adfuit plurium dierum continuus, & copioſus; ut viderim qui ſpatio Nucthemeri pintam ſalivæ redderent. Non poteramus hanc febrim, ob Ptyaliſmum, ad varioloſæ ſpeciem referre, ut ſuam cum Ptyaliſmo appellabat *Sydenham*; nam ab octo retro menſibus vix variolas: Morbilloſve civitas viderat. Aderat aliis Angina Synanche, & his quidem febris principio, illis in fine. Nonnullis Aphthæ euntes, ac redeuntes; nihil allevantes. Inſomnia, aut datis, aut non datis opiatis, fere perpetua.

Quod

Quod ad curam attinet, V. S. paucos admodum juvabat, lædebat multos. Nil profuere Emetica, etiam repetita; nihil Purgantia: & licet actionem horum Paregorica mitigabant, morbus exaſperabatur. Acida, ut Rob varia, Tamarindi, ad bilem putridam indicati, nihil opis afferebant; uti nec ſalia neutra. Dyſenteria hinc maxime exaſperabatur. Paregorica vix unquam unius horæ ſomnum, liberalius etſi data, producebant. Durabant hæ febres 2. 3. 4. imo quandoque 6. & 9. ſeptimanis, ſine diebus indicibus aut criticis obſervatis. Ita ut plane æmularentur febres illas ακριτυμες, de quibus Hipp. Epid. 1. pag. apud Foeſ. 941. & 945. Tum & Epid. 3. Sect. 3. pag. 1085.

Experientia demum docebat nullos aut tolerabilius, aut brevius, ægrotare, quam quibus decocta totius Althææ, & cætera involventia, atque obtundentia, a principio dabantur, diutiuſque continuabantur; interea dum, injectis ſimilibus enematibus, venter continuo emolliente Cataplaſmate involveretur. Plures moriebantur, & reconvaleſcentes ſemel iterumque recidivas patiebantur. Cogitatum ſæpius de Cortice dando; ſed affecti Hepatis, ac ſyſtematis bilioſi, metus prohibuit. Contagioſa certe febris fuit, multos iiſdem in ædibus, vel eos, qui aliis ejuſmodi ægris aſtiterant, ſucceſſive impetens.

Cum Febris hæc aliquantiſper ſtationaria fuerat,

rat, oboriebantur Dyſenteriæ, Scarlatinæ, & Anginæ, eæque ſimul & frequentes, & contagioſæ; omnium autem maxime Dyſenteriæ: ita ut integræ familiæ, vel una, vel pluribus harum, afficerentur. Scilicet unus horum trium morborum invadebat iiſdem in ædibus plures, vel omnes hi tres morbi ibidem varios promiſcue affligebant.

Porro quod res eſt, Dyſenteria hæc irritabatur Emeticis ac purgantibus, licet opiata horum turbas ſopirent. Rheo, Myrobalanis, deinde Adſtringentibus, imo cortice Simarubæ, plures curati viſi, relapſi ſunt, & haud pauci interierunt: ſola autem demulcentia & involventia ore aſſumta, ano immiſſa, ventri adplicita; id eſt remedia, quæ febrim ſtationariam curabant; etiam Dyſenteriam hanc, ſpatio paucorum dierum, aliquoties autem plurium, imo 14. dierum, perſanabant.

Atque hac in parte lex ſupra deſcripta citra exceptionem erat. Angina vero & Scarlatina, curam tum febris Stationariæ, tum Dyſenteriæ, plane reſpuebant; quod ideo mirabile, cum una materie, ſed diverſa loca afficiente, tam ſtationaria febris, quam tres hi intercurrentes morbi naſci viderentur. Deponendum erat igitur totum hoc Ratiocinium, & Naturæ veſtigia unice legenda. Niſi purgans ſemel iterumque, cum his emollientibus, in principio daretur, Scarlatina maligna fiebat, & vel magna

gna cum moleſtia ſuppurabat Angina, vel Parotidem generabat minime criticam. Parotis hæc indurata vel mortem denuntiabat, creſcens, intumeſcendoque ſubjecta comprimens; vel poſt longam infirmitatem dura permanebat. Diſcebamus hanc obſervationem, tum propriis conaminibus decepti, quando hos binos morbos, ut ſtationariam Febrim, & ut intercurrentem Dyſenteriam, curare annitebamur; tum exemplis pauperum, qui pluribus diebus ſub uſu emollientium cum Angina, vel Scarlatina luctati, demum ingraveſcente morbo Medicorum opem implorabant. Mutantes igitur noſtram Methodum, metuebamus primo ne purgatione alvi materies a faucibus, vel a ſuperficie corporis, ad inteſtina deducta, Dyſenteriam crearet; ſed nemini tamen id contigit: forte quod purgantis actione materies tam cito de corpore expelleretur, ut tempus Dyſenteriam creandi non haberet.

DIVISIO VIII.

Omnes febres continuæ putridæ, continuæ remittentes, etiamque Inflammatoriæ, dividuntur in Malignas & Benignas.

B*Enignas* vocamus, quæ & conſuetis ſtipentur ſymptomatis, & conſuetis pareant auxiliis: *Malignas*, quas inſolita ſymptomata, ea-

eaque prava, comitentur; quas conſueta auxilia imo & multa alia inſueta, nedum non levent, ſed potius exaſperent, quæque demum multos perimant.

Aſt vero morbum malignum declaraturi primo attente conſideremus, an forte Morbi hi, anomalis ſtipati ſymptomatibus de natura ſtationarii haud participent, eandemque ob cauſam ſymptomatibus varient: ſecundo, an perverſa medicandi ratio febris naturam non inverterit.

Patet iterum neceſſitas, & emolumentum, cultæ mutuo inter Medicos ejuſdem Urbis, Regioniſque, amicitiæ. Pluribus oculis tunc quiſque videns, ad propoſitam quæſtionem exactius reſpondebit. Id eo magis uſui veniet, ſi de malignitatis Natura *ſuprema Poteſtas* inquiſiverit. Omnium ſane examine & concurſu Reſponſum juſtum, atque per omnia conſtans, dari tunc poterit.

DIVISIO IX.

Hæc eos ſpectat morbos, qui nihil minus, quam febrim redolentes, tamen reipſa & febres ſunt, & ut febres curandi ſunt.

OBſervatio hæc tanti momenti eſt, ut ejus ope id genus morborum facile paſſim, feliciterque, curetur; ejus vero ignoratione ſæpe letale fiat.

Clari in arte viri *Sydenham*, *Morton*, *Huxham*,

ham, detexere Apoplexias, Pleuritides, Colicas, uno verbo omne genus inflammatoriorum morborum, eorundemque letalium; quos tamen nulla febris ſigna concomitarentur, excepto forte nonnunquam lateritio in urina ſedimento: qui ipſi morbi paroxyſmis repeterent, inque aliquo paroxyſmo occiderent. Contingebat v. g. ut homo forti Apoplexia corriperetur; arceſſituſque Medicus quid ſperare vix auderet; facturus tamen, quæ artis eſſent, venam ſecaret, emeticum *Anglico* more porrigeret, veſicantia admoveret, & plane lætus atque ovans, totam illam fortem Apoplexiam intra unius diei ſpatium; devictam cerneret. Exultante cum ægro familia tota die altero, en jam nova Apoplexia ad tertium diem hominem petit; quæ priori methodo denuo adhibitæ cedere falſo credita, demum die 5. vel 7. vitam aufert.

Unde egregius *Morton*, Libr. *de febr. interm.* cap. *9*. „ Inter innumera illa ſymptomata, in-„ quit, haſce febres (intermittentes) comi-„ tari ſolita, nullum eſt, quod non adeo ve-„ hementer aliquando ſæviat, ut & vita ægri „ in præſens diſcrimen adducatur, & Typus „ febris in variis ſuis Stadiis, Algoris, Ca-„ loris, & Sudoris, abſcondatur penitus & „ opprimatur: ita ut neque ex Urina, (pri-„ mis ſaltem paroxyſmis) temperie, pulſu, „ vel alio quoque ſolito modo, diſtingui poſ-„ ſiti; verum ſub larva Algoris funeſti, vo-

mitio-

„ mitionis indeſinentis , Diarrhœæ torminoſæ, „ Choleræ morbi , Hemicraniæ periodicæ , Apo- „ plexiæ , Syncopes , Rheumatiſmi , Spaſmi „ univerſalis , Pleuritidis , Peripneumoniæ , Do- „ loris lateris punctorii , vel alterius morbi ſe- „ cure delitescens , Medicum a ſuo ſcopo non „ raro abducat. Symptomata quidem interea „ remediis propriis , ſed incaſſum tentantur . „ Nam poſthabito fermento febrili , proxima „ efferveſcentiæ periodo priora , aut deteriora „ ſymptomata , inexpectato retrudeſcunt , Me- „ dicus *Siſyphi Saxum voluit*, atque æger vi- „ tæ dulciſſimæ diſpendio , aut ſaltem magno „ ſumtu , ignorantia vel incuriæ Medici pœnas „ ſero luit .

Sydenham Epiſt. Reſp. 1. „ Hic autem , in- quit , „ commemorare libet , quod ſub primos „ hujus conſtitutionis annos ſymptoma quod- „ dam inſigne febribus intermittentibus quan- „ doque ſuperveniret . Nempe earum Paroxys- „ mi non cum rigore & horrore , quos poſtea „ febris excipit , invadebant , ſed æger iiſdem „ plane ſymptomatibus tentabatur , ac ſi apo- „ plexia vera laboraſſet ; quæ tamen nihil aliud „ eſſet , utcumque hunc affectum æmularetur , „ quam ipſa febris caput impetens : ut ex aliis „ ſignis , ita ex colore urinæ ſatis liquebat , „ quæ in Intermittentibus , ut plurimum , ru- „ bore ſaturato extat . Qualis cernitur in uri- „ na eorum , qui Ictero laborant , etſi non a-

„ deo intenſe rubet, & pariter ſedimentum de-
„ ponit, pulverem laterum fere referens."

Intereſt cum maxime hos morbos cognoviſſe, cum pluribus apud *Mortonum* exemplis conſtet tertio, quartove inſultu, hos varios nunc enarratos morbos occidiſſe ægrotantes. Ubi ergo febris non videtur adeſſe, & tamen gravia hæc ſymptomata, primo die curata, tertio die repetant, ſerio cogitandum, an Tertianæ perniciosæ typus hic non ſubliteſcat. In Cortice peruviano tunc unica ſalus. Monent *Morton*, & *Sydeham*, urinæ aut rubræ, aut maxime lateritiæ, hic attendere ſignum. Verum plures intermittentes, præcipuæ Vernales, & Tertianæ ſaltem in principio non habent ejuſmodi Urinas; & dum eas expectamus, æger interea forte perit. Unde optimus *Huxham*, tales febres advertens, Conſtit anni 1737. ſignum urinarum expectare noluit, ſed mox malum ex repetitione notum Cortice profligavit. Egregius *Laxemburgenſis* Medicus *Lauter* decem egregias curas hujus Febris Cortice perfecit. Igitur *Sydenham* & *Morton*, ſigna urinarum experti, corticem dabant: *Huxham*, cum id ſæpe fallere adverteret, ad repetentes paroxyſmos eo remedio uſus eſt: ſed *Laxemburgenſis* Phiſicus, mortem altero jam paroxyſmo advertens; jure meritiſſimo Corticem dedit mox primo paroxyſmo præterlapſo, ubi ſemel Epidemiæ naturam detexerat.

DI-

DIVISIO X.

Febres comprehendit, quæ nullis toto in corpore ſignis, quæ febrim denotent, deprehenſis, adeoque ſano cum pulſu, citra ullam vel ſitim, vel laſſitudinem, tamen in certa quadam corporis plaga dolorem, pulſum frequentiorem, ad determinatas quaſdam horas habent, & periodice redeunt.

CAſum in Noſocomio, annis abhinc quatuor elapſis, publice demonſtravi. Senex a longo retro tempore violentam habet Cephalæam, determinata ſemper veſperæ hora, ingenti moleſtaque cum pulſatione, cæterum tota die ſanus: quo autem tempore periodicus veſpertinus dolor aderat, pacatiſſimus reliquo in corpore pulſus, ſanitaſque vigebat perfectiſſima. Tuto, brevi, jucunde, paucorum dierum ſpatio curatus eſt Cortice peruviano.

Ill. L. B. van Svvieten Comm. Tom. 2. pag. 534. 535. ejuſmodi febres plures deſcripſit, quarum una *Hemicranica* fuit altera *Ophthalmica*, tertia *Brachialis*. Optimus *Morton* etiam obſervabat febrim ejuſmodi *Hemicranicam*, quam Cortice fugabat. Egregius *Tortus*, in doctiſſima ſua Therapeutice ſpeciali pag. 426. ejuſmodi febris intermittentis *Opthalmicæ* meminit, adeo dolorificæ, ut eminentiſſimo S. R. E. Cardinali epilepticos minitaretur inſul-

tus; quam ſimiliter Cortex peruvianus feliciter pepulit.

DIVISIO XI. ET ULTIMA.

Continebit febris nonnullas, quas nec ad certam ſpeciem referre, nec idoneo nomine appellare poſſum.

EGregius Præceptor *Boerhaave* Aph. 767. vetat in febre intermittente Corticem exhibere, ſi ſigna adſint internæ inflammationis. Cum Febres intermittentes nunquam inflammatoriæ audiant, hæc ita a *Boerhaavio* poni, paradoxi quid habet. Inania tamen cum nunquam protulerit, caſum hunc ipſi obſervatum fuiſſe neceſſe eſt. Et *Ill. Commentator* in hunc locum idem aſſeverat, rarius quamvis, contigiſſe. Quin & Aph. 753. exponens, confirmat *Boerhavii* obſervationem teſtimonio *Jacotii*, qui ter, eodem in anno, letalem abdominis ſuppurationem in Febre Tertiana obſervaſſe ſe teſtatus eſt; ut etiam teſtimonio *Sydenhami*, Anginas inflammaiorias, a tertiana oriundas, enarrantis.

Lapicida & Statuarius in *Hollandia* Curæ *Ill. Præſidis*, Alius Medici, & meæ, anno 1743. ſuberat. Hic Hemitritæa tertii generis laborans, ſævisſimum lateris dolorem quovis die impari patiebatur, die vero pari minime. Poſt

14.

14. diem Tertiana ſepties adorta ſilebat; continua autem perſeverans, in Hecticam brevi mutata adparebat: donec 30. morbi die rupto abſceſſu duæ Libræ puris ore rejicerentur, & ſequentibus diebus ore, tanquam ex lagena, pus commode effunderetur; tandemque uſque ad 131. morbi diem continuis ſputis prodiret: poſtquam homo vires, toroſitatem, & antiquam ſanitatem penitus recuperavit; ſputo tamen modico, ac facili, poſthac ſuperſtite.

Febrim tertertianam *Vetula* patitur cum vehementi Abdominis dolore. Primo, ut & altero paroxyſmo, poſt lene purgans, enemata oleoſa injici curo, Decocta emollientia præſcribo, totumque abdomen emollientiſſimo Cataplaſmate involvo. Tertius nihilominus Paroxyſmus bonam vetulam e medio tollit. Veniam incidendi non nactus, conjecturando dico periodicum dolorem priore pleuritico adeo ſuperiorem fuiſſe, ut tertio jam paroxyſmo aut gangrænam induxerit, aut letales Convulſiones.

Udalricus Rumlerus Obſ. 94. apud *Manget.* Bibl. Med. Tom. pag. 427. refert anno 1580. Magnum *Hetruriæ* Ducem ſimplici Tertiana inexpectato occiſum. Similis caſus, ſed, ut patuit, Hepate affecto letaliter.

Eſt utique contra Inflammationum Naturam, ut uno die dolor ferociſſimus adſit, altero vero die nullus; dum interim ſuos ſive ſuppurationis, ſive gangrænæ, effectus proſequatur: ſed caſus

caſus analogi hic vela ingenii contrahere jubent, & arcanas admirari Naturæ vias. Apud *Cl. Hofmannum*, Med. Rat. Syſt. Tom. 4. part. 1. Sect. 2. Cap. 3. Obſ. 2. ſimile quidpiam, æque ſtupendum, legimus. Ad curam ſuæ Tertianæ Femina a Balneatore *grana octo vitri antimonii* accipiens, ſurſum, deorſumque, febre accedente, vehementer evacuat: paroxyſmo ſedato, vomitus alvuſque ceſſant, ſola debilitas ſupereſt. Altero paroxyſmo ſponte ſurſum ac deorſum ſe corpus evacuat: paroxyſmo abſoluto, præter debilitatem deeſt nihil. Tertio paroxyſmo violentia vomitus, & Dejectionis, & Doloris, moritur. In cadavere reperitur inflammatus ventriculus, maculis nigris, rubriſque, obſitus; quo eodem modo Duodenum annexaque ſe inteſtina habebant. Letifer autem pulvis intra rugas villoſæ ventriculi tunicæ irretitus deprehendebatur. Mira utique obſervatio! Ad cauſam Tertianæ cauſa accedit, quæ febri ardentiſſimæ, ad mortem uſque continuandæ ſufficiat, Typum tamen Tertianæ non mutet. Cauſa adeſt evacuationibus ſurſum deorſumque in mortem uſque continuandis ſufficiens, ſemperque præſens, quæ tamen vomitum atque alvum, niſi vigente Tertiana, nunquam excitet, inflammationem interim, naſcentemque perficiat gangrænam.

F I N I S.

INDEX

DIVISIO I.

Ratione periculi aut celerioris, aut lentioris, aut nullius. pag. 7

DIVISIO II.

Ratione majoris, minoriſve numeri eorum, qui eodem in loco ac tempore, febre laborant. 8

DIVISIO III.

Ratione febrium Naturæ, ſive prædominantis in eiſdem Symptomatis. 8

DIVISIO IV.

Ratione temporis quo febris perdurat, continuat, remittit, intermittit. 11

Diviſionem hanc ſex Scholia ſequuntur.

DIVISIO V.

Hæc quinta eas Febres continet, quæ aliquam internarum partium inflammationem comitem habent. 19

DIVISIO VI.

Complectitur eas febres, quas eruptio quæpiam in Cute comitatur. 19

Octo varias §. habet.

§. 1. *De Febre Eryſipelatoſa.* 20
§. 2. *De Febre Scarlatina.* 22
§. 3. *De Febre Petechiali.* 25
§. 4. *De Febre Miliari.* 33
§. 5. *De Febre Varioloſa.* 69
§. 6. *De Febre Morbilloſa.* 78

§. 7.

§. 7. *Additamentum ad priora pag.* 83 *ubi de igne ſacro, ſeu igne S^ti^ Antonii.*

§. 8. *Additamentum alterum de letali exanthemate quopiam.* 87

DIVISIO VII.

Septima Diviſio eas continet febres, quæ non, ut Natura ipſarum indicare videtur, tractandæ ſunt, verum ut febris Stationaria, eo tempore ſive graſſans, ſive paulo ante graſſata. 87

DIVISIO VIII.

Omnes febres continuæ putridæ, continuæ remittentes, etiamque inflammatoriæ, dividuntur in Malignas & Benignas. 94

DIVISIO IX.

Hæc eos ſpectat morbos, qui nihil minus, quam febrim redolentes, tamen reipſa & febres ſunt, & ut febres curandi ſunt. 95

DIVISIO X.

Febres complectitur, quæ nullis toto in corpore ſignis, quæ Febrim denotent, deprehenſis, adeoque ſano cum pulſu, citra ullam vel ſitim, vel laſſitudinem, tamen in certa quadam corporis plaga dolorem, pulſum frequentiorem, ad determinatam horam habent, & periodice redeunt. 99

DIVISIO XI.

Continebit Febres nonnullas, quas nec ad certum ſpeciem referre, nec idoneo nomine adpellare poſſum. 100

D. SOLEILHET,

DOCTORIS MEDICINÆ MONSPEL LENSIS,

EPISTOLA

AD

CLARISSIMUM ROUX,

Medic. Facult. Pariſienſis Doctorem, Diarii Med. Gall. Authorem &c.

CIRCA

ADNOTATIONES NOVÆ PULSUUM DOCTRINÆ UTILES,

QUAS

NUPER PUBLICI JURIS FECIT

C. L. DE HAEN

S. C. R. A. Majeſt. Archiater, nec-non in Univerſitate Vindobonenſi Profeſſor Primarius.

EX GALLICA IN LATINAM LINGUAM VERSA

CUM ADIUNCTA PRÆFATIONE

JOSEPHI HUTTENBACHER

DOCTORIS MEDICINÆ VIENNENSIS.

NEAPOLI MDCCLXXVIII.

Typis JOSEPH MARIÆ PORCELLI Bibliopolæ

Superiorum Permiſſu.

Nihil ergo magis præſtandum eſt, quam ne pecorum ritu ſequamur antecedentium gregem, pergentes, non qua eundum eſt, ſed qua itur - - - primi exitio ſequentibus ſunt, verſatque nos & præcipitat traditus per manus error - - - quæramus igitur, quid optimum, non quid uſitatiſſimum.

SENECA *de Vita Beata*.

Omnis ſcientia, atque ars debet aliquid habere Manifeſtum ſenſu comprehenſum, ex quo oriatur & creſcat.

SENECA *in Epiſtola* 125.

PRÆFATIO

§. I.

Spero, probabis benevole Lector, meam epiſtolae hujus per partes diariis gallicis (1) *inſertae ex gallico in latinum ſermonem verſionem, ſi rationes meas mox dicendas aequiori volveris animo.*

§. II.

Noviter Magnifici de Haen editum decimum tertium rationis medendi tomum perlegere incipiebam, ac non ſine mentis commotione, non ſine admiratione, nec ſine moerore ſequentia in ejus praefatione contra hanc epiſtolam vibrata perlegi verba: RELATUM QUIDEM MIHI FUIT, EXTITISSE INIQUOS DIFFAMANTIUM LIBELLORUM FABROS (2) *QUI SUBLARVATO MEDICI MONSPELLIENSIS NOMINE LIBELLUM INFAMEM PERIODICO CUIDAM SCRIPTO,*

(1) Iournale Encyclopedique dictis.

(2) Abnormis ſapiens, craſſaque minerva. Horat. Satyr. l. 2. Satyr. 2.

PTO, INSERUERINT. Et ſequentia: ADVERSUS MEAS OBSERVATIONES PRIORES, CERTAS CLARAS, TESTIBUSQUE NUMEROSIS CONFIRMATAS NIHIL SOLIDI IN LUCEM PRODIIT. Et paulo poſt: MULTIS RETRO ANNIS LIVIDORUM PULLITIEN NON LEGI, EOSDEMQUE VELUTI FATUOS IGNES ARDENDO FATISCERE SINO. Et eoden loco viris clariſſimis haec verba: IPSOS INVASIT SCELESTA CUPIDO OMNIUM BONORUM AMOREM EXISTIMATIONEMQUE A ME ALIENARE.

§. III.

An ergo haec omnia palinodiam non requirunt? an non epiſtola haec verſione latina donari debet? videtur id exigere boni publici amor, ut tot Medici, ac medicinae Studioſi, quibus idem diarium gallicum, vel non notum, vel ſi notum quidem, a lectione epiſtolae eidem inſertae ex linguae gallicae ſermonis ignorantia impediuntur, ipſi argumenta graviſſima contra Magnificum de Haen ibidem propoſita aeque & juſte ſecum ponderare valeant; id poſcit utilitas publica, ne lecto duodecimo rationis medendi tomo alii ab utiliſſimo hoc, & tot exteris decentibus laudibus condecorato, ab illuſtriſſimo noſtro Praeſide in Commentariis ſuis expreſſis verbis

bis omnibus recommendato, & ab illuſtris hujus viri propria experientia confirmato, a magno Boerhavio diu ante jam in inſtitutionum pathologicarum ſemejotica recenſito, & inculcato ſtudio avertantur, ut medici juniores ex ea perſpiciant, quam arduum, quantumque operis ſit ſcholis medicis derelictis praxin exercere, videant quantum ipſis deſit, ac quanto tempore opus habeant, ut tandem utilioribus ex natura ſola humani Corporis eruendis principiis ſeſe informent, & Doctrinam ſequantur, quae autocratiam naturae Hippocrati adeo recommendatam pro ſua baſi agnoſcit, ut demum haec Epiſtola apud aequos infamia ſua, qua notabatur, vindicetur, & honos nomini Cl. Soleilhetii, qui pro falſo fictoque orbi litterato venditur, reſtituatur. En quae mea ad traducendam hanc epiſtolam motiva fuere.

§. IV.

Praeſtabit vero etiam paucis hic recenſere, artem ſphygmicam a cl. viris Bordevio ac Fouquetio traditam etiam in Facultate Viennenſi jam ſuos inveniſſe Fautores, ac Patronos, qui rimandis horum virorum libris intenti, non infimam induſtriam huic Doctrinae ad lectos aegrorum practice inquirendae adhibuerunt, reique veritate toti, ac integri convicti ambabus eam manibus amplexi, utilitatem ac jucunditatem praxeos exercitii ex ea redundantem perbelle ſentiunt,

tiunt, hos inter primus locari meretur Henricus Joſephus Collin noſocomii Pazmaniani Phyſicus laborioſiſſimus, ac urbis noſtrae practicus celeberrimus, qui perlecto cl. Bordevii Libro (1) *cum mente ab omni praejudicio libera in noſocomio ſuo aegris omnis generis refertiſſimo ſolus, ac in ſilentio hanc Doctrinam practice inquiſivit per longum temporis ſpatium, demum verificata ſibi hac Doctrina mihi opinionem ſuam communicavit, & obtento ex ejus manibus loquentis naturae libro ad eam in noſocomio ſuo exercendam adhortatus, ducem mihi ſeſe hic cum patienti ac benevolo animo exhibuit, pro quo publicas ipſi nunc gratias ago.*

§. V.

Sub hoc moliminum noſtrorum decurſu expertiſſimus Collega ac amicus meus D. Wetſch (2) *iiſdem ductus rationibus ipſam Galliam petiit, & eam Doctrinam ab ipſis viris clariſſimis Bordevio & Fouquetio ut ex fontibus hauſit, demumque Doctrina ſua dives in Patriam rediit, ubi eidem cl. Collin illa, quae de cl. Fouquetii libro* (3) *& Doctrina organicorum Pulſuum audiverat, legerat, & expertus fuerat, narravit: quod ſtudium cum magis adhuc cl.* Col-

(1) Recherches ſur le pouls par rapport auxcriſes.

(2) Vide ejus librum Medicina ex Pulſu. Viennæ anno 1770.

(3) Eſſai ſur le pouls.

Collin miraretur, obtento & perlecto libro indefeſſim laboravit, ut horum characterum vel veritatem, vel falſitatem detegeret, idque eo magis, quo magis primo conſpectu haec imaginaria ac incredibilia ipſi videbantur: verum hujus viri praeſtantiſſima Doctrina undequaque innumeris experimentis convictus ac confirmatus, ille eam iterum publice in noſocomio ſuo laudare approbareque, & mihi de multis adhuc tunc temporis dubitanti, aliiſque ſciendi cupidis eam, ad noſtram admirationem apud aegros verificavit. Confirmabit cl. Collin hanc Doctrinam Obſervationibus ſuis numeroſis, magna exactitudine conſcriptis in noſocomio tam in chronicis, quam in acutis morbis circa eam habitis, brevi in lucem edendis, quibus & ego & Viri expertiſſimi Doctores Medicinae, Friedrich, Trabbucci, Ramponi, Oberleuthner, Caneſtrini & Birti medici Itali, Leal Braſilienſis, & de Guerre junior Doctor Monſpellienſis, ac alii adſtitimus publicum ideo exhibituri teſtimonium.

§. VI.

An credibile, quod haec Doctrina tam cito apud nos diſpareat, tamque labili ſine omni Obſervationum Fundamento ſuffulto inſiſtat pedi, uti quibuſdam dicere id placuit, nec unum, nec alterum votir illorum reſpondebit; novum continuo Splendorem haec Doctrina acquiret, novum jam per noſtra numeroſa obſervata & cl. Gandi-

ni (1) *pulcherrimum tractatum acquiſivit. Certe hoc ſolo argumento, quidam ad experiundum ſeſe reſolvebant: explorabant pulſum in diverſis ſubjectis diverſis diei temporibus, praecipue vero tempore aliquo poſt paſtum ſerie digitorum aequali ſpatio pulſanti applicata, omnes fatebantur revera ſeſe percipere varias in pulſationibus & intervallis vario tempore modificationes, tumque interrogati; an credant, naturam tam diſtincte, tam uniformiter fruſtra, & ſine intentione has modificationes in arteriarum pulſu voluiſſe producere, an non his exploratis operae pretium Galenum imitari, experiri quidnam Natura, vel per hanc, vel per illam modificationem ſpatii pulſantis indigitare, quaenam portendere velit, ſapientioribus ac flexilioribus animis plura proponere ſaepe non opus fuit.*

§. VII.

Caeterum annotationibus partim frivolis, ſeriis quibuſdam hanc ſphygmicam Doctrinam labefactare fruſtra tentarunt, & cum plerumque eadem, quae in Galliis hic opponerentur, eaſdem, quas in altero tomo des Recherches inveni, hic enumerare ac reſpondere placuit. Ac primo oggeritur: nimis paradoxam hanc Doctrinam eſſe; Verum non attendebant ſic cum pleriſque novis

(1) Elementa artis ſphygmicæ, idiomate Italico ſcripta.

novis in medicina inventis agi, circulationem idem ſubiiſſe fatum, & cl. Fagonem, qui primus Pariſiis eam tuebatur, multos ſibi conciliaſſe inimicos, interim eventus docuit, quod detractorum cerebra praejudiciis laboraverint, & Veritas juſtificabatur. (2) quod haec Doctrina inutilis, imo pernicioſa ſit, aſt Doctoris Guipatin aſſeclae uſum emeticorum ut pernicioſum declarabant, & hujus remedii patroni veneficii humani accuſabantur, interim in memoriam hujus viri omnes ſapientiores inſurgunt. (3) quod ſanas praxeos regulas conturbet; certe confirmat ſanas, & in noſocomio Pazmaniano, quod jam fere per tres annos diligenter frequento, & in quo medicina magna attentione tam ad veterum, quam ad recentiorum inventa ac Regulas inde fluentes habita aegris cum ſollicitudine ſit, ſaepiſſime vidi, pulſum monitoris vices agere, & manum medicam aegris non loquentibus, & ſaepe ob gravitatem morbi non potentibus loqui ad partem maxime laborantem dirigere, neque unquam vidi neglectum aliquod ſignum aliud ab eo tempore, ex quo ars ſphygmica ibi exercetur, caeterum ſi Regulae practicae adeo eſſent determinatae, ut conſenſum unanimum omnium medicorum mererentur, qui magna ſcientia ac experientia ſunt, non oporteret eaſdem turbare, aſt quam longe ab hac praxeos uniformitate adeo jactata abſumus. (4) Quod haec Doctrina non niſi ex veterum libris reſuſcitata fuerit; Verum ſi hoc eſt, cur inno-

* * *vatio*

vatio audit? Certe Veſtigia illius in Galeno reperiuntur, ſed pro maxima parte nova eſt, & illuſt. viris ſua, ut Harvejo immortalis hujus inventionis gloria manebit. (5) *Quod haec Doctrina neceſſariam authoritatem non habeat, quam veritates medicae habere debent; ſed an minus publica authoritate confirmata cernitur, quam millenae practicae Regulae, quibus tot medici confidunt.* (6) *Quod tot illuſtres Aeſculapii filii caruerint ea, & inutile ſit eidem incumbere ad famam, & nomen magni Medici comparandum; ſed ſi omnia quibus magni nominis Medici ad famam acquirendam uti vel noluerunt, vel non potuerunt, in Medicina rejici deberent, quale erit id novum, Medicamentum, ad quod confugere liceret, nonne omne inventum riſu dignae huic objectioni ſubjiceretur?* (7) *Quod illis, qui publico imponere in animo habent, refugii loco eſſe poſſit; quidni publico imponant Sphygmatici, tot illuſtres viri Hiſpani, Angli, Galli, Germani? An ex hoc capite, quod omnimode hi viri pruritum inde moderentur farragine Medicamentorum aegros obruendi, quod ſigna propria ad remedia debite applicanda determinent, quod Naturae humanae jura reſtituant, quae artis mala applicatio ipſis adimere voluit, an hoc imponere audit?* (8) *Quod nullo modo hos characteres inveniant, rem tantum eſſe imaginariam, doctiſſimis opus eſſe digitis in hac re, aſt his vel applicationis modus, ſtudium, patientia,*

exer-

exercitium deficiunt, vel praejudicioſe negant, vel quod rariſſimum eſſe credo, ipſos tactus ſtupidior a naturali vel artificiali vitio natus ab hac cognitione excludit; quare imaginatione opus eſſet? Practicus in hac arte dicit, veni, & vide: nam millenae objectiones contra unicum demonſtratum nil efficient; ignoti nulla cupido eſt; his addendum, multis in hac arte clariſſimis viris obſervatis cautelis opus eſſe, quae pulchrae lectu ſunt apud cl. Menuretum. (1)

§. VIII.

Haec ſunt praeter paucas alias futiles & ridiculas objectiones, quae hucuſque contra utiliſſimam doctrinam a junioribus aeque ac ſenioribus, ab imperitis & peritis, a practicis ac profeſſoribus declamabantur, inter quos ultimos non infimum adverſarium magnif. de HAEN *reperire eſt; cui in duodecima parte rationis medendi in eam inſurgere, & edicere placuit:* TANTUMMODO EJUSMODI CEREBELLI DELIRAMENTI AGENTIS HUMANAE NOS DOCERE ET DEPLORANDUM IN AMORE VERI SIMPLICISQUE INCONSTANTIAM, ET EAM CONNATAM IPSIS ARROGANTIAM, QUA MAJORUM INVENTIS MINIME CONTENTI PROPRII INGENII PARTU

(1) Nouveau Traité de pouls.

TU INNOTESCERE, CELEBRARIQUE GESTIUNT (1), *qui HOC AUDAX JAPETI GENUS propterea vituperare, calumniareque, ERUDITISSIMIS ILLORUM DIGITIS irridere, totamque Doctrinam PRO NODO GORDIO debilioribus ac minus verſatis proponere non erubeſcit; aſt utinam ſaltem illuſtr. Halleri monitum* (2) *quod fruſtra pro ipſo militare credit, ſecutus fuiſſet, qui prudenter ac honorifice aſſerit, Cl. Bordevium Solani aedificio manifeſto ſuum, ſed ornatius, & longe amplius ſuperſtruxiſſe, quodque id experimentorum genus iteratione oporteat ſtare, aut everti, quorum utrumque otium & opportunitatem & liberum imprimis a praejudicata opinione animum poſceret; adhibuitne magnif. de HAEN has conditiones in exploranda hac Doctrina.*

§. IX.

Non voluit, non potuit: nec mirandum, cum nec in aliis rebus eas adhibuerit, proptereaque ſemper infelix ejus aſſerendae vel reprobandae ſententiae methodus fuerat, id probat ejus de miliari febre Doctrina, quam quotidie Collinius noſter in noſocomio ſuo refutat, ſcriptis refutavit (3), *refutarunt magnif. Stoerk* (4), *Pringle*

(1) P. rat. m. 12. l. 4. p. 177.
(2) Elem. phyſ. T. 2. p. 272.
(3) Annus med. Tertius.
(4) Annus med. primus, ſecundus.

gle (1); *probat infelix ejus exercitium in electricitatis ictu adhibendo, juſte propterea a cl. Tyſſoto* (2) *admonitus; probat inanis timor, & inermis oppoſitio erga emeticorum uſum, a cl. Tyſſoto* (3) *& a cl. Balme* (4) *egregie contra ipſum defenſum; probat Syſtema irritabilitatis, ac ſenſibilitatis contra omnia ill. Halleri* (5) *& cl. Cranzii* (6) *demonſtrata prius negatum, nunc primo coacte admiſſum; ſed manum ad tabulam! His addi poſſunt nunc ſolum ad nos delatus doctiſſimus homo Leopoldus Marcus Antonius Caldani, qui* in Eſame del Capitolo ſettimo contenuto nella XII. parte dell' ultima opera del chiariſsimo Signor Antonio de Haen in Padova 1770. *quam luculentiſſime ex ſenſu ſcriptorum & litterarum Halleri commonſtravit, cl. Haenium per ſe ipſum, per Juſtinum ac Bonnetum quaeſiviſſe reconciliari cum illuſtri Hallero; Hallerum palinodiam, nec ratione inſenſibilitatis, nec ratione irritabilitatis ceciniſſe, dum ſub finem cap. VI. ita concludit*: ora chi ſarà mai, che appreſſo così preciſe atteſtazioni abbia l' ardimento di ſpacciare a voce, & in iſcritto, che il Sig. di Haller nella nota quis la pali-

(1) *Beobachtungen uber die Krankheiten einet Armee*.
(2) Epiſtola ad Hallerum pag. 167.
(3) De febre bilioſa:
(4) Reflexions ſur l' uſage de Vomitifs.
(5) Elementa phyſiol,
(6) Tractatus de cordis irritabilitate.

palinodia? e chi mai quindi innanzi vorrà farſi ſcudo del voſtro capitolo tione canto, per ſoſtenere una sfacciata menzogna. *Probat ejus in colica pictonum curativa methodus, quam ut falſam, ut noxiam omnes Gallici medici ſcriptis, & factis quotidie in ſuis noſocomiis demonſtrant; probat eius praejudicium in cicuta, aconito, oxymelle colchico, &c. a perilluſtri clariſſimo ac magnifico Stoerk inventis remediis in difficillimis morbis efficaciſſimis repudiandis, quae tamen omnium nationum & noſtri Medici ut talia ſcriptis ac factis recommendarunt; probat fruſtranee inſtituta contra alcalinorum vim antiſepticam experimenta, quam cl. Pringle (1) & Gardanne (2) egregie defenderant; probat malus ipſius conceptus de Camphora tanquam medicamento miliaria generandi & calefacienti, quem ex mente ſanorum obſervata cl. Collin & propria cujuſque experientia dudum delevit; probat opii in variolis profuſa manu exhibendi mala conſuetudo a cl. viris Tralles (3), Tyſſot (4) Joung (5) reſtricta, cum uſum opii in hoc morbo rectius definirent; & balneorum in eruptione variolarum incauta adminiſtratio, quorum noxam nuper demonſtravit cl. Cotuni (6); demum*

(1) Obſerv. ſur les maladies des armèes 3me edition.
(2) Eſſai ſur la putrefaction des humeurs animales.
(3) Tractatus de opio.
(4) Epiſtola ad Hallerum.
(5) *Abhandlung vom Mohnſafft.*
(6) De ſedibus variolarum §. 54.

demum negata febris Haemorrhoidalis, uvae urſinae, & lyſimachiae iniuſta ultra modum in perſanando efficacia, pleuritidis falſe aſſignata ſedes, chirurgica quaedam tenuiter defenſa; falſa nervi intercoſtalis originis aſſignatio, inuſtio cranii mortalis, probant, inquam, haec omnia ſatis ſuperque, ipſum nullibi has conditiones implendi animum habuiſſe.

§. X.

Nunc ſine illius conſenſu iam conſtat, quod clinicam praxin, ut ill. viri Bordevius ac Fouquetius perhibuerunt, revera illorum Doctrina illuſtret, amplificetque, quod ut fax luminoſos radios quaqua verſum ſuper tenebricoſa & obſcura artis medicae dubia diſpergat, quod eam certitudinem demum arti Medicae diligenti cultu inducere valeat, quae hucuſque in aliis diſciplinis viſa, in noſtra dudum optata, nunquam ad hodiernum uſque diem obtenta fuerat, quae ſcientiam medicam humili artis coniecturalis titulo eximet, quod denique tot diverſas in arte medica opiniones ſententiaſque conciliare, uniformitatem praxeos inducere, uno verbo fundamentum in ea omni poſteritati conſtituere valeat.

Quare nihil ſupereſſe crediderim, quam ut ſincero animo iunioribus Aeſculapii cultoribus illuſtrem hanc Doctrinam etiam atque etiam recommendem, quam ut optem, ne hanc Doctrinam obiter & tanquam parvi momenti rem conſide-

ſiderent, idque vel ex propria negligentia, vel ex praejudicio ab aliis hauſto, atque in eo confirmato, ſed ut omni molimine huic Doctrinae operam navent, manus ipſi admoveant, ut plurium conatibus ea indies majorem acquirat adhuc perfectionem, & ad talem gradum ſuae excellentiae pertingat, cui nihil ſuperaddi ulterius poſſit; ex quibus omnibus illum, quem ego quem tot alii illuſtres viri percipimus, fructum laborum ſuorum colligent, a miſeris mortalibus ex defectu hujus artis cognitionis ſaepe orco traditis, impoſterum ſalvandis, ab omnibus benevolis aeternas gratias, aeternam gratitudinem relaturi. Vale benevole Lector! Dabam Viennæ Auſtriae 1770.

D. Huttenbacher.

D. SOLEILHET,

DOCTORIS MEDICINÆ MONSPELLIENSIS,

EPISTOLA

AD

CLARISSIMUM ROUX,

Medic. Facult. Pariſienſis Doctorem, Diarii Med. Gall. Authorem &c.

CIRCA

ADNOTATIONES NOVÆ PULSUUM DOCTRINÆ UTILES,

QUAS

NUPER PUBLICI JURIS FECIT

C. L. DE HAEN

S. C. R. A. Majeſt. Archiater, nec non in Univerſitate Vindobonenſi Profeſſor Primarius.

NOn dedignaberis, Cl. Vir, me claſſi illuſtrium horum teſtium adnumerare, qui laudabili judicio, ac opinione integra in novæ pulſuum Doctrinæ favorem teſtimonia perhibent luculentiſsima. His, qui me in cognitionem hujus rei deduxerunt, omnem tribuere juſtitiam debeo, & debito mihi fungi officio propono, ſi in eorum emolumentum hac mea expoſitione cedant quædam Adnotationes a Cl. de

Haen nuper editæ in opere, cui Titulus Antonii de Haen pars duodecima rationis medendi &c. Viennæ Auſtriæ An: 1768.

Maximæ, quam Cl. *Haenio* debeo reverentiæ non me ſubducam; in numerum ſuorum diſcipulorum me ſuſcipiat, ardenter flagito: libertati meæ, cum ipſo, ut magiſtro meo confabulandi, parcat; parcat quoque, ſi meas, & amici mei combinatas ideas, qui quondam conſectaria ſuarum animadverſionum in hanc rem in lucem edet, ipſi proponam.

Annuit Cl. *Haenius* Modificationes pulſuum noviter deſcriptas, vel rythmos Particulares in claſſes ac ſpecies redactas, non eſſe commentorum ludibria, inveniri in corporis humani Natura, non eſſe fictitia.

Proprias ſuas felices ex pulſu depromptas prognoſes annunciat: hiſtoriam quorundam morborum tradit, in queis veſtigia aliquarum modificationum pulſus inveniuntur; admittit quoque, *Hippocratem* & ejus ſucceſſores ſigna ex pulſu deſumpta ad prædicendas notabiliores morborum mutationes adhibuiſſe.

Hæc ex parte *Cl. Haenii* viri longe in arte ſua celeberrimi conceſſa, Doctrinæ pulſuum novæ honori cedunt, ars Sphygmica nunc omnium vota in ſe rapiet; Verum, dubia quædam magna huic viro ſuperſunt, & cui non ſupereſſent dubia circa varias medicinæ partes adeo variis cogitandi modis ſubjectæ?

Atta-

Attamen mihi propoſui, has difficultatum minutias ſolvere, & quæſtionem pulſus eidem ordini annumerare, quo ea incedunt de applicatione venæ ſectionis & purgantium, de criſium doctrina, urinarum hiſtoria, evacuationum alvinarum, ſputorum, & quæ referri poſſunt ad omnes fontes, ex queis indicationes ad medicamenta, adhibenda deſumimus, eæ demum, quæ ad naturam eorundem remediorum ſpectant.

Si Cl. de *Haen* demonſtrem, quod tanti novam pulſus Doctrinam æſtimare debeat, quanti omnes praxeos regulas æſtimavit, quas apud ægros adhibebat, quorum hiſtorias recenſet in duodecim ſuis Tomis, quod in iis magnus aſſertionum numerus reperiatur, de queis non minus dubitare licet, quam de ſignis ex pulſu deſumptis, veniam dabit concludendi, quod cum minime, uti tamen debuit, percitus fuerit de eo, quod illius ſententiis opponi poſſet ad iiſdem valedicendum, pari ratione quibuſdam dubiis de Doctrina pulſuum oriundis ſuperſedere fortiter debeat.

Sed quale curriculum teram? ducem hujus viæ ipſe *Cl. Haenius* ſeſe offert mihi; non minus ipſum, ac te quoque alloqui, Cl. Vir, licitum erit, videbit, me adeo non cavillatorem agere velle, ut potius me & alios ipſe inſtruat, ardenter cupiam.

Illud, quod venerandum Profeſſorem in Hiſtoria pulſus hæſitare fecit, enodare ſtudebo, at-

 tamen

tamen non niſi his ſtabilitis conditionibus: obſecro, reſpondebis mihi ad ſingulas quæſtiones, quas proponere in animo habeo, atque cum ad ſingulam reſponſum dederis, indicabo tibi effectum ex reſponſo tuo in animo meo natum. Impoſsibile eſt, mentem meam tibi aperire, ſi hac mea petitione defrauder; hæc enim ante omnia ſunt neceſſaria, ut de pluribus experimentis conveniamus, quæ dilucidationi materiei a nobis tractandæ inſervire debent, vel quod plus eſt, hæc bene dilucidata me aptum reddere debent, ut ex inſtructione tua proficiam, quarum prima erit ad quæſtiones meas reſponſio tua.

In præcedentibus tomis te jam conſcripſiſſe pulſus hiſtoriam jactas (1) (*Hiſtoriam conſcripſi*) mentem tuam hoc modo declaras, ut credulis imponere velle videaris, dum ſcribis (*medicos recentiores Hiſpanos & Gallos eandem pulſus Hiſtoriam a te extenſiorem longe, explanatioremque petiiſſe* (2) licet quidem nullum horum medicorum noſcam, qui te propterea adiviſſet; ſpero te non minus humaniter mecum acturum, cum enim binæ nationes te, ut ita dicam, arbitrum conſtituant, non dedignaberis, & me quoque judicare.

1. Omnium primo ex te quæro, an ſatis certum ſit, quod, uti affirmare audes, *Hippocra-*

ti

(1) P. 12. rat. m. in Præfatione.
(2) P. 12. rat. m. in Præfatione.

ti honorem reſtitueris (*reſtitui honorem* (1)) dum nos doces, ipſum, ſi voluiſſet, potuiſſe multo extenſiora, ac ſcripſerat, de pulſibus proferre (*ſi voluiſſet potuiſſet*)? an non ſuffeciſſet tibi cum Cl. *Clerico* & tot aliis poſt *Galenum*, vel cum Cl. *Menurcto* dicere, *Hippocratem* raro ad pulſus attendiſſe, ipſum non in integrum eos quidem ignoraſſe, ſed tanti eos non feciſſe, & ante ejus tempora minus adhuc cognitos fuiſſe, an non in culpa eſſet *Hippocrates*? an non omnium contemptu dignus, ſi aſſererem, ipſum, ſi voluiſſet eg. in 2. libro epidem. ubi tam bene cum reliquis congruiſſet, potuiſſe deſcribere pulſum? non ne dignius pro Memoria hujus magni viri dictu, ipſum dignitatem hujus ſigni non cognoviſſe? uno verbo credisne, te majorem *Hippocrate* pulſuum cognitionem poſsidere? vel an credis, quod ea, quæ ex his propriis, ſeu veris, ſeu ſpuriis operibus corraſiſti, mihi pro norma practica ſufficiant? tandem an te primum arbitraris, qui *Hippocrati* ſcientiam Pulſuum attribuerit, & Authorem hujus partis Medicinæ proclamaverit? ſi alius quiſpiam eandem ac tu fovit opinionem, oportuiſſet illum citare, ni fallor. Profecto non te fugit, quæ *Valeriola* in hunc modum; *hanc partem Hippocrates attingere non curavit, aut aggredi de induſtria noluit*.

(1) P. 12. rat. c. 1. p. 14.

2. *Galenum* ubique mordes, adeo amiſit favorem tuum, ut in materia pulſuum *Aretæo* ante ipſum primatum tribuere velis; quorſum hæc? apprime novi, te potuiſſe, niſi Ill. *Hallerus* locum quemdam in methodo ſtudendi *Boerhaavii* emendaſſet, ad vicinam *Hippocrati* epocham *Aretæi* vitam ducere. Sed cl. *Clerico* & Ill. *Hallero* conductoribus vitam *Aretæi* ponis poſt illam *Andromachi*; quare, qui te præiere, illuſtrium virorum metam prætergrederis intorquendo illorum Annotationes? quare inſiſtis adeo, quod *Aretæus* ante *Galenum* vixerit, & cur inſultas *Archigenis* memoriæ, quod ea, quæ *Aretæus* noverit, & inde quæſtum fecerit? quæ de *Aretæo* adducis, quæ ex *Voſſio*, *Clerico*, & aliis deſcripſiſti, hæc omnia generaliter probant, *Aretæum* & *Galenum* ferme eodem vixiſſe tempore, unum vero alterius conſcium non fuiſſe. Quidquid ſit, cuine vis imponere, *Aretæum*, qui quidem hinc inde in ſuis operibus de pulſu loquitur, mereri primum ante *Galenum* locum, qui tamen voluminoſum, longe celeberrimum & pulcherrimum Tractatum de pulſu ſcripſerat. *DEUS & Galenus*, exclamavit Gordonius, *habuerunt notitiam pulſus. DEUS novit & Galenus ſervus ejus*. Nonne fervida tua pro *Aretæo* amicitia a tramite recto te aberrare fecit? num ſine oblectamento compendium Syſtematis Galenici a cl. *Menureto* compoſitum legiſti? an non velles potius tu,

qui

qui tantum ſentis egregia edendi opera pruritum, & tam quærulo agitaris timore, ne poſteritati eadem adulterata, & per quamdam infidelem manum deformata tradentur (*erubui legens meo forſitan nomine me mortuo, ni DEUS avertat, edenda*) (1) an velles potius *Galeni* de pulſibus, quam de eadem materia *Hippocratis* & *Aretæi* ſua compoſuiſſe opera ? an non meminiſti Loci illius *Avegæ* : *de iis quæ de pulſibus a Galeno dicta ſunt, dubia multa infidos homines movere poſſe ad amplificanda Volumina & remorandos Lectores, non eſt, quod ignorem*.

3. Nonne ad periclitandam noſtram eruditionem, de qua non foves amplam cogitationem (*incautis & ſtudio Hippocratico minus verſatis* (2) ſilentio præterire affectas immenſos labores *Floyeri* in pulſus Doctrinam ? Attamen in tuis Obſervationibus eandem arripis methodum, applicas te ad metiendam frequentiam vel numerum majorem minoremve pulſationum. Si *Hippocrates* & *Aretæus* de hac re tanta protuliſſent, quam hic medicus Anglus, certe conſecraſſes plura capita expoſitioni alicujus methodi pulſum calculandi, quam Gallorum quidam & Hiſpani potuiſſent tenere pro quodam tuorum inventorum, niſi *Floyerus* ibi ſufficienter

(1) P. 12 rat. m. c. 4. p. 188.
(2) P. 12. rat. m. c. 4. p. 167.

ter notus eſſet. Potuiſſes hic imponere (*incautis* (1)). Sed notum eſt, *Floyerum*, ad menſuram reduxiſſe, maximam, ad quam pertingere pulſus valet, celeritatem & quod eum diviſerit in claſſes, a minimo tarditatis gradu incipiendo, uſque ad gradum maximum frequentiæ; non parum contribuit ad methodum pulſum tangendi horologium manu tenens juxta methodum Anglorum.

An exiſtimas, ſufficientem adeſſe rationem tibi attribuendi inventum Methodi numerum pulſationum computandi? vel an non cogitas, quod aliquando a te ratio repetetur de Syſtemate Floyeriano? nonne tibi videretur peropportunum, hunc medicum contra Anathema in tuto collocare, quod in tot viros eruditos vibras? non unicus dices, tam bene ut *Aretæus* pulſus noverat (*Aretæus pulſum examinavit, deſcripſitque ita, ut nemo noſtrum accuratius*) (2).

4. An Angliæ bellum indicere tibi animus eſt, plurimum venerande Profeſſor, dum Galliam & Hiſpaniam inſtruis? en adhuc celebrem in Materia ſphygmica Anglum, de quo nec verbulum proferre dignatus es. Quid culpæ commiſit celeb. *Coxius*, cujus opus innoteſcit a duodecim vel tredecim annis, & ut in Gallicam linguam verſum ab octo annis cum Commen-

(1) P. 12. rat. m. p. 167.
(2) P. 12. rat. m. c. 2. in Summarii initio p. 15.

mentario? Sane plurima inde deſumere potuiſſes, ad articulum tuum de pulſu intermittente amplificandum! quæ adfers, & quæ omittis de hoc pulſu ibidem adeo bene diſcuſſa per *Coxium* & ejus Commentatorem cl. *Dabbadium* inveniuntur, ut non credam, poſſe aliquem de hac parte pulſimantiæ ratiocinari, niſi de his duobus medicis loquatur, quos ſilentium tuum æternæ ſors tradidiſſet oblivioni. Cl. *Menuretus* eorum memoriam tibi refricare debuiſſet, quia de iis mentionem injicit, uti cl. *Marque*, qui ſecundæ editioni libri, cui titulus *Recherches ſur le pouls*, præerat; an ad hæc in reſponſionibus tuis advertis animum? & dabis ne, Angliam *Floyeri* & *Coxii* gratia tantumdem juris habere ac nos in tuas inſtructiones?

5. Et noſtra ſchola Monſpellienſis! & hæc Theſis de pulſu, quam D. *Vigarous* ibidem tanta cum laude defenderat, & coram docto & tam numeroſo Auditorio anno 1760. Fruſtra in tua hiſtoria, quæ de iis cogitares, quæro; anhelo judicium tuum de teſtimonio noſtrorum eruditorum Profeſſorum *de Lamure*, *Venel*, *Le Roi*, *Barthez*, & Collegarum, noſtris circa pulſus Doctrinam inventis adeo faventium. Saltem debuiſſes conſulere opera celeberrimi illius Profeſſoris *Sauvageſii*.

Quid dices, ſi illum leviter percurrere digneris, de animi Candore, quocum adoptat deciſiones recentes de pulſibus, de gaudio, quod teſta-

teſtatur, quod veræ naturæ expreſsiones inventæ fuerint (quam longe ante te diligebat) in narium hæmorrhagia, diarrhæa, ſudore? dum conſilium tibi erat, lectores tuos occupandi de eo, quod concernit aſphyxiam, an non potuiſſes ſupponere, quod ea recenſeatur in claſsibus morborum cl. *Sauvageſii*? videbis ibidem hanc aſphyxiam ea, qua oportet, aſsiduitate deſcriptam eſſe. Interim tibi dico, Galliam non ultimum locum tenere in methodo computandi numerum pulſationum arteriarum, ut *Floyerus* fecit. Multum loquebantur apud nos viri celebres de Pulſilogio *Sauvageſii*, & quod iterum in memoriam revocatur in libro des *Recherches* in opere cl. *Michel* & in *Encyclopedia*. Illuſtris *Senacus*, cujus judicium, credo, æquilibras cum veſtri illuſtris & ſapientis Præſidis ſuo, non deſtitit periclitari varios gradus frequentiæ pulſus, habita ratione ad diverſos morbos; an dabis, hanc partem Doctrinæ pulſus feciſſe inter nos magnos profectus, ante quam tu ſuffragium tuum ipſe dederis?

6. Judicium de nobis fers, non tamen noſtra opera legis (1), nonne ex parte tua oportuiſ-

(1) Vide opera noſtra l' idee de l' homme phyſique & moral; D. Robert Traité des principaux objets de medecine; D. Gardanne de Colica pictonum, & de Electricitate; Eſſai ſur la putrefaction; D. Balme Reflexions ſur l' uſage des Vomitifs. Item Recherches ſur l' Hiſtoire de la medecine, ſur les criſes, ſur la Poſition des glandes, ſur les ecrouelles; Aquitaniæ minerales aquæ Diſſertatio, omnia de eodem Authore

tuiſſet, quædam reminiſcentiæ indicia dare de infaticabili & excellenti cive D. *Razouz* medico non cujuſdam Hoſpitii, ſed noſocomii Nemauſani in omnibus rebus abundantis? videbis in ſuis tabellis noſologicis, opere quod multum honoris authori conciliat, exempla pulſus naſalis, inteſtinalis, gaſtrici, ſudoris, pectoralis. Sic Obſervationes de pulſu quæ ſecundum te non ſuccedunt in *Auſtria*, nec in *aere Batavo* (1), admodum bene ſuccedunt in aere ſeptimanico; ne mireris, Medicinam ibi in ſummo ſplendore coli a tot circiter ſæculis, ac anni ſunt, in queis cliniſmo Auſtriaco facem præfers; opus adhuc eſt meminiſſe, quod invenias in opere cel. *Razouz* Hiſtoriam morborum quotidie obſervatorum in quibus ante te author computavit pulſationum numerum in Febri, & ejus paroxyſmis. Sed quia hi inoculationis cauſam refricant, quæ tibi nimis odioſa eſt, quia quoque cel. *Razouz* multus eſt in bonis herbæ *Solani* effectibus, quos æque parum æſtimas ac inoculationem, cogor ulterius pergere; antequam vero hunc articulum finiam, quæro ex te, cujus generis pulſilogium adhibeas.

Eris contentus cum thermometro Farenheitiano, quo uteris; heu! Vir clariſsime! quam do-

leo

thore cl. Bordeu; item Inſtitutiones ex novo Medicinæ conſpectu. De criſibus in Encyclopedia: D. Aymen opus de criſibus. Sur le tiſſu muqueux a cl. Bordeu.

(1) P. 12. rat. m. c. 3. p. 88. in Summario.

leo penuriam temporis , ut tibi narrare poſſem caſus noſtros ratione thermometri , quod magni viri voluerunt in noſocomiis magnifico apparatu circumportare; interim parvam a te flagito inſtructionem de hac magni ponderis materia ; doceas nos ſemel pro ſemper (*ut tandem conſtet, an clinicam praxin illuſtret* (1)) manipulationem, dixiſſem brevi exercitium thermometri apud ægros.

7. Deum in teſtem advocas, a viginti retro annis te quæſtioni pulſus ſtuduiſſe (*DEUM teſtor me eandem toties a viginti retro annis ad incudem revocaſſe , ne qua negligentia privaret me a lumine veritatis* (1)). Conſcientia tua nullam tibi negligentiam exprobrat , & in hac & in aliis rebus (*ut in cæteris*) ; attamen neglexiſti ſermonem injicere de opere cl. *Fouquetii*. Feſtina, venerande Præceptor, juramentum tuum revocare ; nonne revera neglexiſti informationem *de l' Eſſai ſur le pouls*, qui liber annunciatus , & pro meritis laudatus eſt , in ſecunda editione Libri des *Recherches*, quam in manibus habes? quod id ſolum attinet , jam longam reſponſionem a te peto , ſupplementum ad tuam duodecimam partem Rationis medendi . Hæc pars non eſt æquanda cum undecim præcedentibus, ſi non munita eſt tuis reflexionibus

(1) Rat. med. T. 12. p. 2. in præfatione .
(2) P. 12. rat. m. c. 3. §. 2. p. 115.

nibus in opus, adeo in omnium manibus verſatiſsimum, adeo notabile, adeo profundæ eruditionis, & tam firmis fundamentis innixum. Indigito tibi hunc librum, quia doleo tuum in hac re defectum, non obſtante tuo amore in veritatem, & tua reverentia in fidem juris jurandi. Videbiſne ſine ſtupore in hoc opere 1mo. quod juri tuo quod in *Hippocratem* prætendis, jam in anteceſſum reſponſum ſit, vel quod honor tibi auferatur primum te de eo locutum fuiſſe, & eum conſideraſſe, ut Authorem omnis rei, quæ poſt eum de pulſus Doctrina dicta fuit, 2do quod ibidem duo celebres authores Hiſpani nominentur, libro des *Recherches* poſteriores, & in quibus, quocum ornaſſes hiſtoriam tuam, abunde inveniſſes? quid ſi quis te accuſaret, te ex horum authorum Operibus tua hauſiſſe, quin de iis mentionem facias? vel quid dicent medici Hiſpani, quibus inſtructionem tuam impertiri dignaris, (*Hiſpani popoſcerunt*) ſi detegent, quod non noſcas ill. viros *Don Juan Louis Roche*, & *Francois Garcia Hernandes*, *Don Manuel Gultieres de Los Rios*? hi *Solani* diſcipuli eundem aerem ſpiritu ducunt, quem ducebat alio tempore *famoſiſſimus Don Pablo* qui in noſocomio, ubi aliquibus ſtudioſis Medicinæ leges dabat, volebat Doctrinam pulſus in incunabulis ſupprimere, & qui, ut ſapiens *Coxius* annotat, titulis ſuis ſuperbiens, & parva fama, quam in ſuis regionibus

ſibi

ſibi comparaverat, certa pulſus phænomena vaporibus fuliginoſis attribuebat. An non exiſtimares, quod hi vapores idem ſignificent, ac illud *forte aliorum*? exemplum de Don *Pablo* nonne tibi ſatis probat, quod noſocomio quis præeſſe poſsit, & deſtinatus eſſe ad juventutem medicam informandam (*Novorum inventorum participem facere ſtudioſam juventutem* (1)) abſque eo, ut poſsideat hanc humanitatem, ſapientiam, & doctrinam, quam ſimilis exigeret locus? nunc judica, an nimium tibi faciam, ſi a te petam, ut mihi diceres, an tuam hiſtoriam pulſus tam abſolutam credas, ac videris nobis de ea ſpem facere velle? (*Hiſtoriam explanatiorem*); interea dum ibidem nec verbulo operis cl. Fouquetii mentio fit, quod apud nos in omnium manibus verſatur?

8. Neſcio, quo me geram modo in proponendis meis quibuſdam animadverſionibus in uſum quem de quodam opere ill. *Morgagni* facis.

Ante octo annos ill. *Morgagnius* primam editionem dedit ſuarum epiſtolarum anatomicarum, ante tres fere annos ſecundam editionem ſuam promulgavit; quomodo evenit, clariſsime, quod in Hiſtoriæ tuæ curſu, quæ anno 1768. primo apparuit, & quam (*dicis*) ab Hippocrate uſque ad noſtra tempora proſequeris (*Hiſto-*

(1) P. 12. rat. m. c. 3. p. 115.

ſtoriam pulſuum proſequar ab Hippocratis ævo ad ſæculum noſtrum (1)) quomodo, dico, potuiſti ſecundam *Morgagni* editionem ante opera *Solani*, cl. *Nihelii*, libri des *Recherches*, & cl. *Micheli* ponere, qui omnes jam ante primam *Morgagni* Editionem ſcripſerant. Intentum tuum princeps eſt, hæc opera cum iis, quæ ea præceſſerant, comparandi; objectum tuum comparationis illico deſumis ex *Hippocrate*, *Aretæo*, *Wieo*, *Proſpero Alpino*, & aliis, & poſt hæc ponis in amœno horum veterum authorum circulo ante *Solanum*, & ejus aſſeclas ill. *Morgagnium*, qui poſt hos ultimos ſcripſerat; tacite illis eorum ſilentium de ill. *Morgagnio* objicis, inſinuas, *Morgagnium* de pulſibus eadem, imo plura quam eos dixiſſe. Explicas te modo quodam, quo labores tuos in notabilem errorem conjicere poſſes. Ornas tuum librum quibuſdam *Morgagni* animadverſionibus, & locum tibi ante *Solanum* & *Cl. Nibelium* vendicare ſtudes, vel ſaltem ad latera eorum (*viginti retro annis* (2). An non naturæ convenientius, audeo dicere, & honeſtati magis congruum fuiſſet, noſtratibus gratulari, quod ſuas cum ill. *Morgagni* ideis confirmare valeant? ubi eſt fides tua? ubi hic animi candor tibi adeo familiaris? *Servantur in archivis no-*

(1) P. 12. rat. m. in præfat. p. 3.
(2) P. 12. rat. m. l. 3. p. 115.

noſocomii Pazmaniani Teſtimonia Fidei Haenianæ.

9. Non me latet, quod tentaveris hunc anachroniſmum corrigere, vel aliam faciem illi præbere in indice ſummario capitis 2[di] tui, ubi, dum juxta ordinem authores veteres breviter recenſes, in tranſitu mentionem aliquam de tribus vel duobus recentioribus injicis, inter quos reperitur ill. *Morgagnius*. Sed nonne hic fragmentum nimis novi panni veteri ſartæ veſti ſuperimponis? an non quis contra tuam intentionem per has merces decipi poſſet? quod omnes ſcire debeant intereſſet, eſt, quod dum laudas ill. *Morgagnium*, tibi bene caveas de tam mala actione, qua nobis indigitares, quæ in ſuis litteris quam maxime Doctrinæ noſtræ faverent; quare non loqueris eg. de his pleuritidibus, in queis pulſus erat, parvus, debilis, inæqualis ob præſentiam vermium in ventriculo, & quæ ope emetici curabantur? nonne ideo, quia vis parcere voluptati ſuſius dicendi quaſi de tuis propriis, de præſentia vermium in inteſtinis ſine quidquam dicendo de noſtris authoribus, qui de ea re jam diu ante te egerant; permitte, ut tibi in memoriam revocem, quod in libro des *recherches* inveniatur, præſentiam vermium in inteſtinis pulſum reddere irregularem, vivum, ſerratum, trementem, inæqualem, & quod pulſus gaſtricus ſit parvus, ſerratus, inæqualis; nonne ideo, quia emeti-

ca

ca abhorres, uti noſter *Patinus*? quare dum de pulſu intermittenti loqueris, non dicis cum propriis terminis ill. *Morgagni*, quod medici plerumque de intermiſsione pulſus terrefiant? quod hæc intermiſsio ſæpe oriatur ex vitio in ventriculo vel in inteſtinis hærente; & quæ per remedia convenientia tolli poteſt quod intermittentia, uti cordis palpitatio ſæpe per flatus generetur, quarum cauſa tolli poteſt, & qui irritando genus nervoſum cordis motus turbant (1); nonne hæc & alia ſilentio præteriiſti, quia videtur, ill. *Morgagnium* ordini aliquomodo eorum Authorum annumerari poſſe, qui de nova pulſimantia ſcripſerunt; & contendes ne, illum ad inimicos novæ Doctrinæ ponere, uti eum in tua hiſtoria poſuiſti ante noſtros authores, qui eum præcedebant, & qui in lucem edebant ante eum, uti ante te, veritates, quæ in illius operibus inveniuntur.

10. Quem uſum ergo ill. *Morgagnius* tibi præſtitit; video te illum iterum atque iterum citare.

(1) Simile legi poteſt in Cl. D. Unzeri medici germani libro cui titulus, *der Arz eine Medicinische Wochenſchrift*, 245. *ſtes Stuk*, ubi, poſtquam de Colica ab indigeſtione nata ſigna recenſuit, & inter hos poſuit pulſum parvum, debilem omnimodo irregularem, & intermittentem, in honorem ill. virorum addit ſequentia: ultimum ſignum eſt diſtinctivum & in libris noviſſimis variorum medicorum obſervationes factæ reperiuntur, quod talis pulſus vel Diarrhæam prænunciet, vel vero medico indicationem præbeat, ut ægro purgans propinare debeat.

Sed an non idem tibi applicare liceat, quod de Hippocrate ratione noſtrorum pulſus Authorum obſervas; errant ſeu illum citent, vel non citent (*cum æque errent Hippocratem laudantes, quam vituperantes*); loca tibi indigitavi, ubi ill. *Morgagnium* ſequi deberes.

En loca, ubi eum adeo miro modo exſcripſiſti ut mihi ſtatim in mentem venerit tibi ante oculos ponere in duabus paginis loca *Morgagni*, & tua.

Aliam incedo viam, quæ me ſecuriſsime ad finem propoſitum ducat. Si ill. *Morgagnius* aliquam ſuam epiſtolam cum aſphyxia incipit, non deſeris tuum ducem, & quoque articulum de aſphyxia ponis; ſi *Morgagnius* opinionem *Stahlii* revocat de differentia celeritatis ac frequentiæ pulſus, *Stahlius* felicis memoriæ etiam a te aliquod approbationis ſignum recipit, & uti ill. *Morgagnius* obſervationem adjungit, quæ ipſi propria eſt, tu ſtatim eam deſcribis, & adjungis aliquam de te, vel tuis auditoribus. Cl. *Morgagnius* ſe explicat de attentione debita utriuſque Carpi pulſum tangendi, & de neceſsitate omnes poſsibiles arterias offendendi, tu ſimilem illico adfers hiſtoriam, in qua corrigis aliquos tuorum collegarnm minus te inſtructorum.

Si ill. *Morgagni Lanciſium* citat ratione pulſus intermittentis, *Lanciſius* eundem a te recipit honorem; Ill. *Morgagnius* invenit in Cl. *Ra-*

Ramazzinio hiſtoriam Judæi, qui exanimatus, & ſine pulſu erat per quatuor dies ante ſuam mortem; hic Judæus & locus *Ramazzinii*, ubi de eo quæſtio eſt, in tua hiſtoria ſcenam etiam ſuam ludunt. Ill. *Morgagni* de ſene loquitur, qui ſe in lecto hinc inde jactitabat ſine pulſus indicio & paulo poſt moriebatur; invenio apud te eundem ſeſe jactitantem ſenem, & mortuum, uti apud *Morgagnium*. *Ballonius* perhibet, quod ope purgantium hominem curaverit, cui pulſus erat languidus; hæc obſervatio *Morgagnio* in mentem venerat, & in tuo libro eandem obſervationem fideliter narras! Ill. *Morgagnius* loquitur de illis Aſphyxiis unius & duorum dierum, de quibus in ſepulchreto *Bonetti* ſermo eſt & apud te hæ diu durantes Aſphyxiæ & ſepulchretum reperiri eſt. *Morgagni* loquitur de pulſu convaleſcentium; quod de eo dixerat, id apud te invenitur; dum ill. vir exempla adduxit tarditatis extraordinariæ in pulſu, hæc tarditas longo etiam calamo in tuo opere deſcribitur. Si illuſtris Vir de caſibus loquitur, in quibus ſenum intermittentia attentionem poſtulat, tua quoque attentio per animadverſiones hujus viri evigilat, loquitur de extraordinaria frequentia, & tu quoque.

Si ill. Vir extenſius paullo diſcutit id admirandum in certis aſphyxiis, & ejus cauſas, tu quoque Difficultatem certas Aſphyxias explicandi declamas; facile creditur, quod *Veſalius* eru-

ditioni ill. *Morgagni* non exciderit, & illi, qui tuum opus legent, videbunt, quantum tua eruditio *Morgagnianæ* debeat, invenient ibi *Veſalium* & *Riolanum*, qui, niſi fallar, ex eadem occaſione tibi innotuerunt. Uno verbo memoria tua tibi tanta ſervitia preſtitit, præſertim in 20. capite, ut de verbo ad verbum ill. *Morgagnium* deſcripſeris; an oportet lectores tuos bonæ tuæ fidei credere, viginti eſſe annos, quod hanc partem hiſtoriæ elimes. Vidit ea diem ſuum omnium primo in operibus ill. ſenis, & feliciter renaſcitur in tua 10. parte. Defendam hanc partem (*quotquot in illam ſcribant, atque deblaterent multi, æque inconcuſſa ſubſiſtit* (1).

11. Obſecro te, ut mihi permittas de iiſdem ulterius ſermonem facere. Ill. ſenex loquebatur de pulſu præſertim ut anatomicus, quærebat in ſectione cadaverum cauſas, quæ in vivente Aſphyxiam & intermiſsiones producere poſſent; juxta eum, & ſecundum ſanam rationem hæ modificationes reipſa idem ſunt; quid eſt intermiſsio, quam cito præteriens aſphyxia, & quid aſphyxia, niſi aliqua plus minus prolongata intermiſsio; noſtri Authores vero locuti fuere de hac modificatione pulſus, ut medici, obſervantes mutationes ægris accidentes, qui de intermiſsionibus & pulſuum irregularitatibus cu-

(1) P. rat. m. 12. c. 4. p. 167.

curabantur; porro in tam magno curatorum numero obſervarunt, vel quod hæ modificationes pulſus habituales permaneant, vel vero quod communiter accidit, ſuperveniebant mutationes in inteſtinis notatæ, poſt quas pulſus rithmum ſuum naturalem iterum reſumebat; nonne inutile erat, quod dum hoc Doctrinæ illorum caput indagares, occupatus tantum fueris de pulſibus habitualiter intermittentibus, de quibus non deſiere poſt *Solanum* dicere, quod de illis non loquantur? Pulſus habitualiter inordinati non ſunt critici, centies ac centies hoc repetiverunt.

Sed illorum obſervationes non minus ideo concludunt ratione magni pulſuum numeri, qui exhibent rythmos particulares appropinquantibus evacuationibus magis vel minus criticis, & qui in ſtatum naturalem redeunt evacuationibus finitis. Quare ergo operam perdis, *Morgagnium* de aſphyxia exſcribendi? an ideo, ut probes in ejus præſentia impoſsibilitatem pulſum tangendi? an quiſpiam novorum ſphygmaticorum contenderat, pulſum, dum ſenſibilis non eſt, tangendum fore? dum de urinis, ut ſigno eos inſtruis, *qui practicas tuas obſervationes ſolent frequentare* (1) an id primum erit, quod eis probes cum magno citationum apparatu, & imitando anatomicos, qui de ſectione ex retentio-

(1) P. rat. m. 12. c. 3. p. 116.

tione urinæ mortuorum loquuntur, non ſemper urinam ægrorum videri poſſe? an minus veritati conſonum, inſpectionem urinæ multas medico docere veritates, licet dentur ſubjecta, qui habent urinas habitualiter malas, turbidas, variabiles, an inde ſequitur, quod ut plurimum doctrinam de urinis callere nullus opus habeat, idem cum pulſu vel intermittente, vel habitualiter inordinato accidit. Hi errores habituales pulſuum, qui rariſsimi ſunt, exceptionem quoque rariſsimam de generali regula formant. Authores noſtri loquebantur de his exceptionibus poſt hujus expoſitionem, quod communiter accidit; qua de cauſa ordinem rerum naturalium pervertis, tantum ut repetas, quæ te priora dicta ſunt? ſic invenies, quod Author libri des *recherches* jam ante te de pulſibus habitualiter irregularibus, & intermittentibus locutus fuerit, quos febres reddunt æquales, ac regulares, & qui ſalutem ægrorum indicant in ea proportione, qua irregularitates & intermittentiæ reveniunt. Invenies etiam in quibuſdam noſtrorum authorum exempla intermiſsionum, ac inæqualitatum pulſuum, quas citas ex *Wiero*, *Proſpero Alpino*, *Ballonio*; an ergo aliud quid feciſti in elaboranda tua hiſtoria pulſuum, quam ex iiſdem authoribus ea deſcribere? tali pretio facile ſibi comparatur eruditio; collectio ill. *Morgagni* plures adhuc hiſtorias pulſuum habitualiter vel per accidens intermittentium, plures

res cadaverum ſectiones tibi comparare poteſt.

Noſtri Authores locuti ſunt de eventibus, qui fugitivas modificationes ſequuntur, verum id attentare bene tibi caviſti, alius alia vice id tentabit. Tunc anatomicis opus erit, tunc omnes videbunt, quanta exactitudine illos perlegeris.

12. En; tranſeo ad locum principem, ad operis tui nucleum, ad arboris medullam, ad caput, ubi de *Solano* & viris cla. *Bordeu*, *Nihellio*, *Michel*, *le Camus*, & *Menureto* loqueris. Laudas omnes cum conſueta tua urbanitate, aſt & cum tua conſueta libertate eos accuſas, quod abominandæ hæreſi faveant; veſtra Excellentia, clamabat Haro, ad animæ interclusionem, illuſtriſsime archiater! inſinuas doctrinam hanc eſſe comparandam religionis hæreſi (*quam religionis veritas ab heterodoxis*) Non intereſt hic inquirere tuam libertatem, qua ſæpe de religione loqueris; majorem reverentiam erga eam poſsideo, quam ut iſtam noſtris immiſceam clamoſis litigiis; interim ſatis nota alioquin urbi virtus tua eſt (*novimus nunquam formidabiliorem eſſe Hænium, quam dum pietatem ſpirat*). Sed monſtra mihi, amabo te, locum, quo infallibile artis noſtræ tribunal ponere debeam, dubito, quod id fieri poſsit in illis locis Viennæ, ubi hæreſis cicutaria, colchica, inoculationis, & ſublimati corroſivi viget!

get! quo ergo tribunal pones? in hoſpitio tuo nonne? hic locus ille eſt, ubi ſalubris illa liſimachia creſcit; ſed nimis inſiſto pauxillæ vivacitati, quæ ex thalamis cordis tui bonitate plenis erupit; ſpero, quod de hoc zeli tui exceſſu revenies, qui viſcera tua moviſſet uſque ad aſphyxiam producendam; redeo ad amabiles noſtros hæreticos, permitte, ne fœdus meum cum iis frangam, fratres noſtri ſunt, venerande Profeſſor, ad bonam viam eos reducere te oportet, audias preces, quas illorum loco erga te effundo, 1mo. quare tantum in tranſitu nominas Cl. *Michel*, le *Camus* & *Menuret*? timeo, ne Cl. *Michel* opus nomine tantum noſcas, an in alio loco, quam in illo Cl. *Menureti* legiſti? 2. quare Cl. *Nihellius* non efficere potuit, ut ſaltem in Angliæ partem opinionem & inſtructionem tuam tranſmitteres; ſuſpicor te ob Doctiſsimum & Sapientiſsimum *Pringle* hanc gravem Miſsionis tuæ partem neglexiſſe.

Eſt enim iterum alia ſpecies hæreſeos, quæ veſtris acrimoniis Boerhavianis debitam non exhibuit reverentiam, ſpero tandem familiaritatem aliquam cum Cl. *Michelio*.

13. Videris pro *Solano* & authore des *Recherches* notabilem habere prædilectionem; horum unus jam fatis ceſsit; legiſti jam ſuum lapidem lydium? alter abhinc tredecim annis nec verbis nec literis quidquam de pulſus Doctrina reli-

reliquit! quare ejus librum tam tarde cognoviſti? quidquid ſit, an mente tua & conſcientia bene perſuaſus es, quod primus divinus ille Hiſpanus, quem natura ſcintilla ingenii Hippocratici donavit, plus in medicina laboraverit, quam omnes ſui temporis collegæ. Audivi tale de ipſo ferri judicium: ſi tibi placeret id, gauderem. Quod authorem des *Recherches* attinet, an noſcis librum ſuo moderatiorem? non ſuſcipit negotium mundum medicum inſtruendi, non delirat circa proſelitiſmum: non tantum temporis habet ad gratum ſuum animum ſignificandum; hinc illius explebo munus, nec timeo, te id in malam ſuſcepturum fore partem. Cur dicis, authorem hunc aſſerere, quod multas veteribus incognitas modificationes invenerit, antequam *Solanum* noverit, cum tamen modeſte author confitcatur, quod plures pulſuum modificationes, qui ipſi ſingulares apparebant, tantum reſpicere auſus fuerit, ut motus mirabiliores, & nullius momenti, donec verſionem cl. *Lavirotte* viderit; quo demum in hoc momento, venerande vir, cum tuo timore pro poſteritate, & noſtris nepotibus, quæ nos adeo agitat & hæc gravia verba eripit: citius tardius culpam incurremus factorum ſeu malitia ſeu ignorantia patratorum (*Serius, ocius nos ſive malitia, ſeu ignorantia ſive erronea admiſiſſe, ſive utilia repuliſſe ſeri clamabunt nepotes*); certe ſine dubio, monumenta bonæ noſtræ fidei re-

remanebunt, qualem audaciam perhibes lectoribus tuis perſuadendi, quod Commiſſarii a facultate Pariſina delecti ad librum pulſus novi Doctrinæ indagandum eundem ut praxi nocivum declaraverint. Non mendacii te argui vereris manifeſtiſsimi, quo tam polito homini, uti tu quidem es, acerbius nihil eſſe poſsit; quomodo cum facultate Pariſina in contentionem venire audes, cum corpore omni veneratione digno? quare commentatorem cl. *Coxii* non legebas; in hoc ac in tot aliis te illuſtraſſet.

An Aletophili Viennenſes & facultas hujus urbis approbabunt, quod facta mutilabas, quorum facultati Pariſinæ intereſt. Et quid nobis cogitandum relinquis de iis, quæ adfers, & quæ neſcimus, cum videamus, quod res, quæ ſub oculis noſtris agebantur, tam leviter in animo tuo tranſeant.

14. An probare potes, quæ authori des *Recherches*, adhuc imputare audes? clamas, eum non ſolum neglexiſſe, ſed & contempſiſſe & viciaſſe Hippocratem (*negligere flocci facere*, *irridere* (1)); pro nunc effectus eſt primi tui impetus, qui parum vivax eſt, ac fors violentus, crediſne te loqui cum quodam cicutæ amico; ut veritatem dicam, reminiſcor audiviſſe, authorem des *Recherches* confidere, ut alii innumeri, cicutæ vi in gravibus quibuſdam morbis,

(1) P. 12. rat. m. c. 4. p. 164.

bis, atque quod, ut alii multi, magnam æſtimationem ac venerationem pro doctiſsimo ac cla. *Stoerchio*, collega tuo habeat. Verum cicutæ fides, & cl. *Stoerchio* reverentia debita, adhibere poteſt, nec ideo *Hippocrati* ſua demetur æſtimatio; & difficulter mihi probabis, quod author libri des *Recherches* in hunc contemptum inciderit. Unde tibi conſtat, quod ægros ſuos obruat emeticis, purgantibus, apozematibus, poſtquam eos venæ ſectionibus jugulaverit, quod perturbet conamina naturæ per ſuam medendi methodum, & quod convictus eſſe debeat, quod pulſuum modificationes, de quibus legitur, malo regimini attribui debeant. (*Inchoant V. S. perquam numeroſa* (1) *iterata exhibent vomitoria, quotidie hi, illi die ſaltem alterno corpora purgant; an ſæpe non convincantur, mutationes pulſus cuncta perturbanti methodo tribui, adſcribique* oportere); abſtineo a pluribus quæſtionibus, quas tibi in hac materia ſolvendas proponere poſſem, ſine dubio eas provides, tantum te debes admonere, quod non attenderis, plurimos morbos, quorum author meminit, tractatos fuiſſe in noſocomiis non per ipſum authorem, ſed medicos horum noſocomiorum. Grano plus attentionis in Præfationis lectione & methodi prudentis, qua obſervationes recenſentur, falſum judicium tuum im-

(1) P. 12. rat. m. c. 4. p. 207.

impediviſſet. En aliud minoris momenti; ideo tantum profero, quia occaſionem mihi præbet annotationem oculis tuis ſubjiciendi non mihi indifferentem. Dicis, authorem des *Recherches* authoritati *Wieri* inniti; veniam peto, in eo libro non eſt quæſtio de hoc authore. Videas, quare author des *Recherches*, dum eandem viam ac *Solano* incedit, putaverit invenire generalem formulam aptam ad explicandas obſervationes, ex omni parte completas, quæ inveniuntur in libris tuo prioribus. Autumavit etiam, hanc formulam aptiorem adhuc eſſe ad obſervationes ſuas explicandas, quas quiſque omni die apud ægros facere poteſt. En princeps ſuum objectum; quo plures obſervationes antiquas invenies, qui cum clavi ab ipſa propoſita coincidunt, eo magis verum erit dicere, hanc clavim optimam eſſe, & eo meliorem fore ac inſerviat ad obſervationes dilucidandas in ægris præſentes. Author des *Recherches*, dicebat cl. *Vandermonde*, contentus eſt defendere in præfatione operis ſui, quod cum favore de illius obſervationibus conjecturare oporteat, quia bonorum obſervatorum confirmationem de veritate ſuorum factorum expectat. Non ſic loquitur homo, qui ſucceſſus ſuos præconiſare in animo habet, verum impoſsibile eſt maximam fidem denegare quibuſdam ſuis prognoſticis. Nunc ſimilitudinem inſtituas ipſe, Vir clariſsime! inter methodum tuam, & illam cl. *Vandermon-*

dii,

dii , de libro des *Recherches* judicium aliquod ferendi, qui tamen nondum vidit, uti tu legiſti, magnum numerum factorum approbatorum in diverſis operibus recenſitorum, quæ poſt librum des *Recherches* apparuerunt, & quæ facta omni momento licet inſpicere; liceat mihi quoque tibi monſtrare, quod, cum prima editio libri des *Recherches*, quam fors nunquam vidiſti, ſine authoris nomine apparuerit, & aliunde notum ſit, cl. *Marque* medicum facultatis Burdegalenſis ſecundæ editioni præfuiſſe, moris non raro ſit, authorem operis, dum de eo ſermo eſt, non citare; id nobis honeſtius viſum eſt pro authore, qui anonymus latere voluit, nec nomen ſuum divulgare; diſcas exinde, quæ placuerint tibi. Sed ne me accuſes audaciæ, qua promulgo, quod primam non videris editionem, ante oculos tuos pono dicta tua de ſecunda editione. Apparuit anno 1768. aucta cum Tractatu de criſibus. (*Librum eundem plurimum auctum, una cum tractatu olim* de criſibus ſcripto edidit (1), quare hanc ſecundam editionem plurimum auctam prætendis? interea dum cl. *Marque* nihil mutavit vel addidit toti operi? an nunc injuſte metuo, te primam non vidiſſe editionem.

15. Non immoraris, cl. Præceptor, ſermoni de pulſu ſudoris a Galeno deſcripto, & ad

(1) P. 12. rat. m. c. 3. §. 2. p. 100.

& ad noſtra uſque tempora in ſcholis adoptato.

Galenum te odiſſe jam (§. 2.) dixi, in quo tamen ill. *van Svvieten* tantum detexit obſervationum theſaurum. Vim inductionum cæterum perbene ſenſiſti, quas ſapientiores pro poſſibilitate aliorum pulſuum rythmorum ex exiſtentia rythmi ſudoris deducunt. Oculos ab hoc objecto avertis, pro tali certe injucundo, qui ſibi perſuadere vult, pulſum nullatenus narium hæmorrhagiam, diarrhæam, menſtrua indicare; interea dum omnis ſchola medica de indicatione ſudoris per pulſus rythmum teſtatur. En tandem, quod maxime in opere tuo ratione ſudoris eminet. Author des *Recherches*, qui ſemper te occupatum tenet, juxta te contra *Hippocratem*, & fere omnes alios medicos defenderat, quod vix, vel plane non per ſudores criſes fiant; (*contra Hippocratem*, *cunctoſve fere medicos ſtatuit*, *vix* (1) *dari ſudorum criſes* (2). In libro des *Recherches* ratione ſudoris ſequentes invenio propoſitiones. 1. Per veteres ac recentiores medicos deciſum eſt, ſudorem criticum præcedere pulſum plenum, mollem, un-

(1) Ex Roberto Stephano notum eſt, verbum *vix* haberi pro particula, non apud Plautum, qui ait,, *ita tamen vix vivimus cum invidia ſumma* ſeu quod idem eſt, tamen vix ita vivere licet cum incredibili invidia; non ſerius attendendum eſt latiniſmo cl. Haenii, videat ipſe, quid de Plauti mente cenſeat.

(2) P. rat. m. 12. c. 3. p. 160.

undoſum. 2. Hic pulſus undoſus, cum pulſu pectorali ſimilitudinem habet. 3. Pulſus pectoralis cum pulſu ſudoris ſæpius combinatur. 4. Verum hic quæſtio tantum de pulſu ſimplici ſudoris eſt. 5. Dum pulſus eſt inciduus, vel inæqualis, ſic ut author eum deſcripſit, ſemper ſudor expectandus. 6. Pauci ſudores vere critici ſunt, ſæpiſsime ſymptomatici -- in his ultimis non oportet ſemper omnia ſigna ſudorum criticorum quærere, e. g. deſtinatum hujus pulſus rythmum. 7. Pulſus ſudoris ſæpe invenitur in fine paroxyſmi febrium intermittentium. 8. Sudores critici cum ſuo pulſu ſæpe in fine morborum acutorum obveniunt. 9. Pulſus ſudoris ſæpe pulſibus ſuperioribus jungitur.

En ſequelas harum propoſitionum: criticus ſudor ſubinde obvenit in febribus intermittentibus & acutorum fine: tunc pulſus ſudoris ſimplex reperitur. Verum hic pulſus non præcedit ſudores ſymptomaticos, nec illos, qui cum ſputis conjunguntur, vel quacunque alia excretione, tunc enim pulſus eſt compoſitus vel complicatus, non vero ſimplex. Nam ſudores ſymptomatici, & qui cum ſputis junguntur, vel aliis excretionibus majorem efficiunt numerum. Sudores vere critici, & qui ſoli criſin procurant, reſpectu aliorum pauci numeri ſunt. Non multi dantur ſudores critici veri, ut plurimum ſymptomatici. Si medici, quibus optima adhibenda fides, loquebantur poſt *Hippocratem*, uti

Au-

Author des *Recherches*, an non injuriam facis, culpando ipſum de hac re?

16. En clariſsime Vir! medicum, quem inhæſitanter in eorum numerum pono, qui maximam merentur fidem. Prætendit ſemper in dubio manendum eſſe, dum de effectibus criſium agitur, imo quoque dum completiſsimæ nobis apparent, nec unquam certi quid prænunciandum fore, ob recidivæ timorem (*Dubia prognoſis danda ſemper, quamvis fiat evacuatio critica bona, dum videtur abſoluta eſſe - - - - ne recidivam vel novum morbum faciat æger*) ſi optimæ evacuationes, tales ſine dubio, ac criſes per ſudores ſunt, metum relinquere permittant recidivæ, vel alius morbi, nonne ideo hoc fiet, quia, qui apparuerunt ſudores, vere critici nullatenus fuere, vel, ut cum *Authore* des *Recherches* loquar, quia pauci critici ſudores ſunt, plurimi ſymptomatici. Idem magnus medicus, de quo cum tanta præcautione decido, exemplum ſudoris critici ſeptimo die, qui criticus eſt, accidentis adfert; hic ſudor calidus, copioſus, univerſalis erat, per ſpatium ſex horarum durabat, & notabile levamen ſequebatur. Prolongabatur tamen morbus, uſque ad 34. diem cum gravibus ſymptomatibus. Si talis ſudor non eſt criticus, qualis criticus dicendus? adhuc repetam, non ne hoc exemplum probat, plurimos ſudores ſymptomaticos potius quam criticos eſſe. Magnus noſter medicus admonet, quod

quod huic ſudori non confiderit, & factum hoc verum eſſe debuit, cum proponat: deficiebat ipſi conditio ab *Hippocrate* requiſita pro criticis ſudoribus.

Hippocrates per plurima obſervata docuit, quod ſudores ſive tremor & rigor eos præceſſerit vel non præceſſerit, dubiæ prognoſeos ſint, donec poſt inquiſitionem ſequatur eventus, idque eo magis, cum ſudores dentur, qui prima vice, alii, & quod plurimum accidit, qui ægros repetitis judicant vicibus, imo non ſemper ne a morte quidem ægros præſervant, (*crebritate obſervationum* (ſunt de *Haenii* verba) *Hippocrates didicerat, haud modo, qui horrore præcedente caruiſſent, ſed etiam, qui illum præcedentem habuiſſent, ſudores incertæ prognoſos eſſe, donec ſtatus inſequens judicationis confirmaret certitudinem: quippe integre judicari quandoque ægros ſudorum horum alteros unica, ſæpe alios repetita vice, imo non ſemper inde ne a morte quidem ægrum præſervari*).

Hic locus indicat, ſi bene intelligo, quod Hippocrates criſi per ſudores non confiderit, & quod pauci dentur completi judicii. Teſtis eſt Chœrion, qui vigeſimo die primo judicatus fuit, neſcitur quomodo, licet probabile ſit, id per ſudorem copioſum ſeptimo die apparentem factum fuiſſe. Teſtis Dromeadis uxor, quæ poſt tres ſudores tamen ſexta moriebatur; hinc non videntur frequentes aut continui ſudores ſemper

ſalutem adferre certiſsimam. Teſtis Eraſimus, qui toto morbi tempore ſudabat, quinto die moriebatur. Item phreneticus, qui tribus primis diebus vehementer ſudabat, quarta vero obiit. Item Eudoxi uxor, quæ a morbi initio ſudabat, & ſeptima moriebatur; item Nicolai Filius, qui ſeptima moriebatur poſt ſudores. Item Philiſcus, qui ſexta die inter ſudores moriebatur, ſudoribus prima & tertia die erumpentibus: tandem pauper italus ſub oculis ducis mei obiit, ſudorem ſibi multum uſque ad 10. vitæ ſuæ finem accerſiens: ejus ſanguis adeo denſus erat, ut aquoſa nullo modo ſanguini ſe amplius miſcere potuerint (*ſudor a ſanguine ſic contenſato . . ut aquoſa epota haud ultra ſecum commiſcere poſſet*) poſt tot exempla, quis contendere auderet, ſudores non eſſe ut plurimum ſymptomaticos, paucos reperiri criticos, id eſt, qui abſolute & perfecte judicarent morbum.

17. Verum, ubi ille ſapiens medicus qui adeo opinioni authoris des *Recherches* ratione ſudorum favet? tu ipſe es, Clariſsime Præceptor, ſic, tu ipſe es. Reſpice quartum operum tuorum tomum, qui Pariſiis anno 1764. apparuit, & ibidem omnia huc tranſcripta reperies. Diſcipulos tuos admones ratione criſium eventus ſemper in dubio verſandos fore; hiſtoriam adfers ſudoris critici apparentis, ſive, qui re ipſa talis non fuit. *Hippocratem* adducis

cis affirmantem : omnes ſudores dubiæ prognoſeos eſſe, (*incertæ prognoſeos*) quodque pluribus ſudoribus ſæpe ad judicandos morbos opus ſit, & quod raro (*quantoque*) unicus eos judicet, neque poſt hos ægrum ſalutis ſuæ ſecurum omnino eſſe; nec de unico perfecte critico ſudore ſermonem injicis ; Hiſtorias tantum ſudorum maligni generis recenſes per *Hippocratem* obſervatorum ; ſilentio præteris illos boni moris, quorum mentionem fecerat. Quarta hæc pars, adeo ad docendum apta, videtur tantum elaborata fuiſſe ad monſtrandas fortes contentiones, quas contra hos moves, qui ſalubritatem ſudorum nimis generalem credunt. Directe aggrederis opiniones illorum, qui eruptiones cutaneas fere ſemper quidquam critici habere contendunt, & tu tamen vix hujus ultimæ generis criſes cognoſcis bonas ; adularis tibi ipſi, ac gratularis immortalem te aquiſiviſſe gloriam in Germania, quod omni vi hoc præjudicium publicum profligaveris. Longe remotus a cogitandi modo illius acerbæ frontis juriſconſulti, qui cineribus ſuis certam regionem privare minitabatur, cum lætitia prævides, quod Germani tuos veneraturi ſint ob reformationem, quam in terris illorum introduxiſti, ad immunes eos ab hac plaga reddendos, quæ in ſudorum confidentia conſiſtit (*nec plane in gratos meos cineres germaniæ fore hariolos, quando ab hac funeſta plaga pene immunes, me ad juvante ac*

 urgen-

urgente ſe redditos eſſe recordabuntur). Tandem eo majori ſecuritate de ſudoribus loqueris, quo majorem abundantiam de hac materia inveneras in *Sennerto*, qui tibi ad *Hippocratem* viam paravit, *Riverio*, *Sydenhamio*, *Baglivio*, *van Svietenio*. Centies illis iraſceris, qui ægros ſtragulis obruunt, & gaudio perfunduntur, dum eas ſudare vident. Omnes hos ſudores conſideras, ut juſculum pro fellibus, ſeu ut caſus, qui morbum tantum augent; interea iraſceris adhuc authori des *Recherches*, quod paucis terminis idem de ſudoribus longe ante te jam docuerit. Cæterum an vis exempla pulſus ſudoris ſimplicis ſcire, quæ mehercle ado certe ſubinde apparent (*vel dum bene criticus ac ſimplex eſt*) uti naſus in facie hominum, ſi fas eſt ita loqui; conſulta cl. viros *Razouz*, *Fouquet*, *Gabriel*, *Bories de ſette* &c.

18. Si vota tua hodie pro omnibus noſtris pulſus affeclis colligere non potis eram, ſaltem authori des *Recherches* te propitium reddere ſpero. An legiſti, quæ de ſyſtemate cellularis telæ ante duos annos edidit. Qualem tibi ipſum fingere amares, talem ibi eum invenies, magnum pharmacorum ſectatorem, apertum Hippocratis (1) inimicum. Uſque ad textus cellularis

(1) Vide loca in libro des Recherches ſur le tiſſu muqueux pag. 94. 95. 101. 107. 116. 119. 122. 124. 127. 136. 141. 151. 166. 176. 179. 183. 167. 201. 217. 226. &c.

laris epocham ſimplicem hiſtoricum & obſervatorem tantum egit, maxime hunc caracterem in tractatu de pulſu & de criſibus retinuit, tandem ſeſe magis affirmative explicuit; age perluſtra omnia, quæ circa hanc rem ſcripſit; obſervabis, an exprobrationes ob Hippocratem ipſi a te factas mereatur, vel an non favorabilius tulerit de ipſo judicium cl. *Vandermondius*, qui in hunc modum: admodum ſingulare id ipſum eſt, quod Author des Recherches in pulſuum decurſu invenerit, quomodo ideæ Hippocratis quaternariis & ternariis morborum diebus innitantur.

Hiſtoria pulſus novum ſplendorem medicinæ Hippocraticæ adfert, cujus partes tam fortiter author noſter tenere videtur, ut ipſe alia quæquæ ſyſtemata artis noſtræ flocci faciat. Applicationem ſyſtematis ſui ad praxin tam parum ambit, ut potius dubia ſua proponere, & practicos ad ea enodanda incitare contentus fuerit. An ſatis verborum protuli, quibus quietum te ac mitem reddere poſsim? Cl. *Coxii* comentator magis tibi adhuc hanc rem explicabit, & quiſpiam teſtium doctrinæ pulſus tibi dicet, quod injuſtum eſſet petere, ut opiniones authoris ad eaſdem poſtea impugnandas divinentur; per bene recordor, quod illuſtri Hallero ſpeciem amneſtiæ obtuleris, cum ſciveris, ipſum in ſuis experimentis de irritabilitate tuæ pathologiæ peperciſſe (*rebus ſic ſe habentibus manum*

num de tabula , *manifeſtum iam eſt*, *illuſtriſſimum Hallerum de mutanda pathologia ne ſomniaſſe quidem* (1). Eandem circiter indulgentiam pro authore des Recherches ſpero.

19. Cl. *Michel* , & *Cox* proprie dicendo primi ſunt, qui indicationes curationum morborum ex pulſuum Rythmo palam & libere deduxerunt, hinc tibi cum iis agendum , dum in conſpectu omnium medicorum declaras , novam pulſus doctrinam pro medicina pernicioſam . Hodie id publicas , & alia vice ſine dubio id probabis (*medicinam ſubvertit*) ; hoc examinandum relinquo te inter, ac Cl. Viros *Michelium*, *le Camus*, *Dahadium Coxii Commentatorem*, & alios. Præcipue conjecturo, quod Fouquetium in numerum eorum ponere amares , quibus ſpecimen ruinæ medicinalis per novam pulſus doctrinam ortæ debes ; pulchram theſin quoque noſcos a Cl. *Verdelban des moles* , & *Gauthier* editam de indicatione applicationis purgantium ex pulſibus deſumpta ; hæc duo facultatis pariſinæ membra dicta ſua ex adverſo , æquali robore , & Profeſſorio modo contra te defendent. Videbis pulſuum doctrinam ſuas etiam inter nos & in ipſo facultatis noſtræ ſinu habere fautores, hinc rationem non invenies dicendi, quod exinde proſcripta fuerit ; (*tanquam praxi detrimentoſam* (2) quaſi facultas decretum ſeu

(1) Rat. m. 12. c. 7. p. 272.
(2) Rat. m, 12. c. 4. in §. 1. p. 163.

ſeu generalem hujus materiæ deliberationem inſtituiſſet! An non ſaltem admittes, quod debuiſſes diſcipulis tuis citare ac monſtrare hanc theſin in tua pulſuum hiſtoria? ſed tua attentione non dignas exiſtimas has theſas, nam ſiluiſti de iis, Cl. *Scheffelii*, *Gmelini*, *Erhardi* in auſtria, aut in Germania.

20. Quod Cl. *Menuretum* concernit, particularem attentionem meretur; videris mihi caput unicum, ſi non volumen integrum ipſi debere propter ſapientes ejus annotationes de pulſuum ſyſtemate, a viginti retro ſæculis, apud chinenſes exculto; non eſt poſsibile creditu, quam ægre tulerint amici mei, pulſuum, ut ego, exploratores ſilentium tuum de his chinenſibus anecdotis. Cl. *Clejerum* & *Barchuſium* & plures alios authores conſultandos habebas; quam pulchre modernis probare potuiſſes, ipſos nihil novi attuliſſe, cum chinenſes longe ante ipſos ac *Hippocratem*, vel ſaltem ante amicum tuum *Aretæum* talia tradiderint. Ex qua ratione, obſecro te, tam profundum tenuiſti ſilentium de hac parte Doctrinæ Chinenſium, quæ comparari cum illa ſe quondam non negligetur ſcola, quam tu medicam appellas, & quæ ſemper ratione pulſus unanimis erat (*a pluribus retro ſæculis ſcola medica conſideravit pulſum* (1); ratione hujus tui ſilentii diſſentiebamus; quod

(1) P. rat. 12, m. c. 2. §. 5. p. 23.

quod me attinet, credo, te diſcuſsionem ſyſtematis chinenſis pro ſupplemento ad tuam pulſus hiſtoriam aſſervaſſe, alius contendebat te nunquam ſyſtema hoc in medium prolaturum, quoniam muſsites contra chinenſes & aliquos græcos; contra hos, quia docuerunt, mundum ope cicutæ venenare, contra illos, ob voluntariam ignorantiam, in qua marceſcunt.

Litteræ, quas illorum Imperatorum unus ad *Boerhavium* miſerat, ipſis notitiam procurare debuiſſent de progreſſu medicinæ Europeæ, & cognitionem de te, ut principe illius fulcro; ſic ſentiunt quidam aletophili Viennenſes, quos noſcis, & qui omnes de tuis teſtantur ſucceſsibus, quidquid ſit, hanc occaſionem arripio te orandi, ut exactam hujus epiſtolæ me doceas hiſtoriam, multum examinis hæc res cauſavit; id tu finies, ſpero, uti nunc finis examen irritabilitatis (*finis quæſtionis de ſenſibilitatate, ac irritabilitate* (1); auderem ne in tranſitu te omni obſervantia & opinionum teneritudine colere quam ſummarium hujus capitis mihi inſpiravit. (*Finis quæſtionis de ſenſibliitate ac irritabilitate*) comparandum eſt juxta me verbo *Sol ſta* ducis Joſue; dicam etiam, hanc de irritabilitate diſputationem jam inter nos finitam eſſe, uti de hac re convinci poteris, legendo quoſdam Encyclopediæ Articulos, & quoſdam au-

(1) Prat. m. 2. p. 263.

authores gallos. Doctores noſtri monſpellienſ.. e. g. ab An. 1743. jam eam examinarunt, & adoptarunt ſyſtema fere generaliter hodie receptum de ſenſibilitale ac mobilitate partium corporis viventis.

21. Sed adhuc aliqua mihi, reverende Profeſſor illuſtrare debebis; ad methodum pertinent, qua ſyſtema noſtrorum authorum recenſes. Quare ſilentio præteris exceptiones, quas iidem hi medici regulis propoſitis oppoſuere; ibidem aſſeris, quod doceant, hanc modificationem pulſus Diarrhæam, hanc hæmorrhagiam, hanc ſputa indicare &c. ſed quo titulo has propoſitiones magis generales reddis, ac ii, qui eas propoſuere? quare ipſorum ſyſtema mutilas? ubique ſapientes invenies exceptiones, quas tacere non licuerat. Relege, amabo te, caput quartum ſecundi voluminis des Recherches, & mihi dices deinde, an ſenſum recentiorum bene intellexeris, & an tua hiſtoria adeo completa, & adeo æqua ſit compoſita, ac quidem de homine tuæ authoritatis expectari potuit: relege Cl. *Nihellium* & *Solanum*: Videbis, an non dixerint, omnes criſes ſuos pulſus excretorios non ſemper præcedere. Author des *Recherches* ultra progreditur, quærit, operam navat, omnes detegendi indicationes harum varietatum in pulſibus: non minus generaliter, quam particulariter verum eſt, quod in decurſu naturali morborum, dum exceptiones poſsibiles calculandi

di opera adhibetur omnis, regulæ novæ Doctrinæ, veræ, & utiles ſint, & quod Medicus qui quotidie pulſum tangit, ſe cum his regulis occupare debeat. Exemplum quoddam meam opinionem declarabit. Reſtauratorem, fautorem, & amatorem criſium, defenſorem Hippocratis ſaltem in auſtria ubique te deprædicas, hic divinus magiſter te docuit criſes cognoſcere; ſed quid reſponderes alicui, qui ad tuam opinionem infirmandam tibi criſes negaret & ad id probandum tibi morborum hiſtorias adferret, ubi revera criſes nullæ apparuerunt? Sine dubio reſponderes, quod, cum *Hippocrates* criſes dari aſſerat, non dicat, quod eæ ſemper & ubique adſint, & quod ideo ſibi non contradicat; quare adeo ſimplex ratiocinium non pulſuum Doctrinæ poſſet applicari? vera enim eſt & admiſſa ſed non ſine exceptione; nondum eo, devoluta, ut ſemper, & in omni morbo applicari poſsit, cum morbi dentur, in queis pulſus rythmos ordinarios non ſequuntur; fere dixiſſem, quod pulſus ſe non explicent, id quod falſum eſſet, nam abſentia ſignorum criticorum pulſus, dum naturaliter deberent apparere, pro recentioribus eſt ſpecies explicationis ſeu expreſſionis negativæ, de qua pars deſumi poteſt pro diagnoſi & morborum prognoſi; quid ergo rebellis in ſe fovet hæc doctrina, quæ eo gaudet commodo ut certa ratione cum criſium Doctrina comparari poſsit.

22. Hic

22. Hic perfectæ maturationis in pulſus Doctrina defectus, hæ lapidis prominentis ſpecies, quæ prius illuc ponebantur, antequam his diſquiſitionibus incumbere cogitaſſes, naturaliter me ducunt ad quæſtionem, amantiſsime archiater, an bene ad titulum des recherches attenderis: Titulus eſt, *Recherches ſur le pouls par rapport aux criſes*; an ullum fugit, in hoc opere tantum in tranſitu de pulſibus non criticis quæſtionem moveri. Sed notabilis annotatio ratione chinenſium ibidem legitur: brachium in plura tangendi loca diviſerunt, ad quæ obſervatores ſeduli attendere debent; hic loci opus Cl. *Fouquetii* cum libro des recherches conciliatur. Cl. *Fouquetius* de proprio ſuo ingenio & mirabili Doctrina, & ſumma ſagacitate methodum chinenſem explicavit, Doctrinam pulſus in genere novis inventis confirmavit. In libro des recherches pulſus caracteres principaliter petuntur ex æqualitate vel inæqualitate pulſus, ex æqualite vel inæqualitate intervalli inter pulſationes, ex ſimplicitate vel reduplicatione pulſationum. Cl. *Fouquetius* alias duas æqualitatum vel inæqualitatum ſpecies adjungit, illam ſpatii pulſantis, ubi pulſatio præcipue percipitur, illam formæ, ſeu figuræ, qnam arteria in pulſationibus exprimit.

En duas generales formulas, ad quas diverſæ ſpecies pulſuum criticorum, organicorum, non criticorum referri valent. Frequentia vel tar-

tarditas pulſus, ejus durities vel mollities, ejus magnitudo vel parvitas, caracteres ſunt ſubſidiarii, ad quos ſine dubio recurrere nobis licitum eſt. Cl. *Desbreſtius* jam prævidit, quod quis conari poſsit invenire equidem contradictiones inter has duas methodos, de quibus quæſtio eſt, ſed idem medicus hanc rem adeo diſcuſſerat, ut jam non amplius locus ſit cavillationibus. Semper apud nos verum manebit, pulſum naturæ expreſsionis; ejus rythmos bene perceptos conſilii inſtar teneri poſſe, & eos conſilium hoc explicare, uti urinæ, lingua, reſpiratio & alia omnia ſigna explicant.

23. Si quiſpiam unquam dicat, novam Doctrinam noſtram Geometrice demonſtratam eſſe, ſi quis hanc demonſtrationum methodum a nobis exigat, ad quam nulla medicinæ practicæ notio perveniet; nonne vir clariſsime, talis juſte poneretur in claſſem illorum, qui prima logices fundamenta non callent de hac methodo conjecturandi, medicis propria? nonne etiam ex his quæ mox obſervavi, concludes, cum non ſit inſolitum apud nos, judicare de pulſibus ex facta utriuſque prædictæ methodi combinatione, obſervationes omnes, quæ nobis objici poſſunt, & quæ abſque his duabus methodis factæ ſunt, nullius valoris nullius probationis adverſus nos eſſe. Doleo revera me tibi dicere debere, tuas eſſe hujus farinæ, donec ſtabiliveris, quod obſervationes, in quibus caracteres de *Recherches*

non

non inveneras, etiam iis caruerint, quos Fouquetius in opere ſuo delineavit; vides, clariſsime Præceptor quod mihi autem vellicare non patiar, ad confitendum, quod tibi revera in tuis ægris opinio tua juxta librum des *Recherches* non ſucceſſerit, in quibus pulſum in toto morbi decurſu ſemper æqualem inveniſſe aſſeris. Hæc tua aſſertio paradoxa multis noſtris Doctoribus videtur. Unus eorum mihi dicebat, quod te provocare vellet ad veritatem hanc dicendam, an unicus morbus acutus detur, in quo pulſus non variaverit tam fortitudine, quàm intervallis, & evolutione pulſationum indiverſis morbi periodis. Si vero conſtet, quod initia, ſtatus, & declinationes acceſsionum habeant ſuum ſpecialem pulſum, & quod omnes pulſus in initio per obſervata omnia inter ſe ſimilitudinem, uti pulſus ſtatus, ac declinationis habeant, nonne evidens eſt, quod in ſingula acceſsione tales pulſuum ſpecies diſtingui poterint, quas ingenuus obſervator ad ſuas claſſes reducere norit? id quod hic de acceſsionibus febrium dicitur, intelligi debet de quocunque morbo vel Febri, habet enim ſuum initium, ſtatum, & finem & ſingula periodus ſuo particulari pulſu notatur; poterit obſervator ſedulus eodem modo approximare, comparare, & claſſificare pulſus diverſarum evacuationum, qui ſimilitudinem inter ſe habere inveniuntur, hinc claſſem particularem conſtituent; id ergo, quod ut

ut poſsibile concipiebatur, noſtri authores præſtitere, omnes practici intelligent, approbabuntque nec unicus eſt, qui cerebrum ſuum non ſuppellectili factorum inſtructum habeat, quæ ad hanc ſpeciem ædificii exſtruendi non inſervirent: ſi id aliter accideret, nunquam ex pulſu quid cognoſci poſſet.

25. Longe moratus fui, ut tibi quædam de ill. *van Svvietenio* narrem; obſecro te meam excuſationem apud illum in te ſuſcipias: Hiſtoria tua tantum me ad ipſum revocat, quantum æſtimatio ac veneratio, quam nobis ipſius perſona ac opera excitare non deſinunt; obiter dicis, quod Cl. *Nichelii* anno 1745. bis meminerit (*illuſt. Præſes noſter Nihelii in operis altero commentariorum Tomo anno* 1745. *edito his meminerat* (1) verum in hanc aſſertionem laconicam parum commentari a me permittas vellem, quæ minime iis pro inſtructione ſervit, qui tam diviti ſuppellectili caput ſuum non inſtructum habent, ac quidem tu. Ill. *van Svieten* Hiſtoriam Solani & Nihellii in compendium redegit; laudat hos duos medicos, affirmat, quod *rei dignitas mereatur, ut ab omnibus, qui medicinæ operam dant, exploretur hæc quæſtio*; *Solani & Nihelii detecta adoptat*, *addit*, *nullum dubium factis* injici poſſe, de quibus honeſti cives & medici teſtantur. Notat pa-

(1) P. 12. rat. m. c. 3. p. 98.

pariter, pulſum inciduum ſolani multum ſimilitudinis habere cum pulſu Galeni undoſo, & opinione Solani de pulſu diarrheæ criticæ utitur. Id oculis tuis cum omni tibi debita reverentiâ ſubjicere permittes; an non decuiſſet fidum hiſtoricum, qualis videri vis, id elogium lectoribus ſuis referre, quo ill. *van Svviten* Doctrinam pulſus in incunabulis ſuis honoraverat? an non candor, quocum ille obſervationibus horum duorum virorum omnem fidem habet, eas millies pretioſiores lectoribus tuis reddere debebat, & præſertim tibi? atque æſtimatio, quam præſes tuus de Galeno fovet, in tot occaſionibus, imo in materia pulſus ejus memor, nonne in tuis deciſionibus te circum ſpectiorem reddere debebat? Tu vero contentus es edicere, ill. virum obiter operis *Nihellii* meminiſſe (*meminerat* (1)).

25. Sed non hic finis. Quare junior Medicus, qui non adeo fortunatus eſt, ut ex ill. *van Svviten* propriis lectionibus utilitatem capiat, & qui ipſum ſolumodo ex fama publica noſcit, quare talis tibi loca illa in memoriam revocet, quæ tam belle hiſtoriam tuam pulſus ornaſſent. Tantam obſervantiam illuſt. tuo præſidi ſignificabas, dum ipſi opuſculum de hæmorrhoidibus dedicabas (*de Hæmorrhoidibus libellus . . . ſi . . . facere juſſeris obtemperabo*; *cum*

(1) P. rat. m. 12. c. 3. p. 98.

cum nihil magis mihi volupe eſſe poſſit , *quam tibi*, *nihil niſi bonum publicum*, *nil niſi mortalium commoda*, *nil demum niſi medicinæ incrementum*, *diu noctuque meditanti adſpiranti obedire*); en quæ te doceat ; nonniſi alteri tomi (*altero*) mentionem feciſti ; ſiluiſti , quæ in quarto commentariorum tomo continentur , qui poſt ſecundum aliquot annis tardius apparuit, & longe prius duodecima tua rationis medendi parte : *obſervaverat Solano de lucque dicrotum pulſum deſignare criticam narium hæmorrhagiam in morbis* ; *hoc exemplo incitati medici omni attentione obſervarunt pulſantium arteriarum mutationem*, *ut inde eruerent ſigna prognoſtica tam in ſanitate*, *quam in morbis*. *Sic pulſus uterinus dictus*, *qui menſtruorum eruptionem præcedere ſolet*, *deſcribitur*, *pulſus ille plerumque eſt magis elevatus & expanſus quam antea* , *ſimul eſt inæqualis & dicrotus licet illud dicrotum*, *nec adeo frequenter*, *nec adeo diſtincte percipiatur quam in pulſu naſali* , *qui narium hæmorrhagiam præſagit*, *tamen eſt ſatis ſenſibile*. *Monet* anonimus author, *illum pulſum uterinum facilius percipi*, *dum prima inſtant menſtrua* , *uti etiam in annoſis*, *dum deſicere incipiunt*. *Hiſce diebus nobilis virginis pulſum tagens* , *quæ iam quadrageſimum quintum ætatis annum ſuperaverat*, *credebam*, *me percipere illum pulſum uterinum* , *unde rogavi* , *an adeſſet menſtruorum tempus*, reſpondet, ſe jam per tres menſes illis ca-

caruiſſe ; *vix domum redieram , quin litteras miſerit mihi ut moneret, menſtruum fluxum jam adeſſe, qui ſequentibus diebus ſatis magna copia fluere pergebat uti ſæpius hoc ætatis tempore ſolet contingere. Monet ſimul idem author illum pulſum poſt primas menſtruorum periodos non ſemper percipi, licet inſtent menſtrua ; cum in multis facillime prodeant abſque ullo fere ſigno.* Quare lectoribus tuis tam notabilem locum celas? An ſic intentioni hujus viri reſpondes, cujus voluntas tua facit gaudia? Omnium optime valorem ſui in medicis aſſenſus cognoſcis, & eum pulſus doctrinæ ſubtrahere ſtudes? non utile ac neceſſarium eſſe autumas lectoribus tuis ut ſciant, quod prima obſervatio viennæ facta de pulſu menſtruorum ad ill. *van Svvieten* pertineat, uti omnis ſcientia ad ipſum pertinet quam ſub ejus auſpiciis ibidem profiteris.

26. Plus adhuc dico: quomodocunque ex tua parte famam merueris ab aletophilis vienneſiſibus tibi attributam, an non credis, quod, ſiquis parum aſtutius ſecretos hujus actionis elateres rimari vellet, ſuſpicio in te cadere poſſet, quod quondam hanc primam publicam pulſus menſtruorum demonſtrationem tibi attribuere cupias (*in aere auſtriaco*). Non potuiſti integre in quadam tuarum obſervationum hunc pulſum uterinum celare, ſatis de eo profers ad tuendum, quod illum cognoveris, & tamen ſic agis, ut ſuo tempore negare eundem poſsis ; ſi du-

dubia habebas, hic locus erat, ut obſervationem tui præſidis revocares, & eam ante tuam poneres uti eſſe debet, bonam ſecundaſſet partem; certo ſtraboni lucem attuliſſet, quem in tuo te exprimendi modo obſervare credidi. Per Deum immortalem, emenda hocce, ne minimam rationem tibi objiciendi relinquas, quod omnia facere velis, & omnia feciſſe; interim mihi permittas occaſionem obviam arripere, ut obiter, & in eo quod pulſum concernit, lateri ill. *van Svvieten*, illuſt. *Senacum* comitem noſtrum archiatrorum adjungam. Hæc Doctrina attentionem, & audeo dicere, approbationem illuſtriſſimorum horum virorum meruit, de quibus poſteritas leges ac deciſiones recipiet, quas ſæculum noſtrum ſibi imponere ab iiſpem videt.

Sigillum ſuum appoſuerunt novis obſervationibus, & tu nihil adfers de illorum cogitandi methodo. Hoc tuum ſilentium an non quondam futuras ſcolas in admirationem rapiet, dum per opera Ill. virorum *Senaci* & *van Svvieten* enutritæ fuerint, & per tua, quas tam pura poſteritati tradere reſolviſti? (*erubui legens* ... *meo forſitan nomine, me mortuo, ni Deus avertat, edenda* (1).

27. Adhuc quædam, ſi placet, de Illuſt. veſtro Præſide, qua nobili ſimplicitate hiſtoriam ſuam

(1) T. 12. c. 4. p. 148.

ſuam & ſuas narrat reflexiones, quanta præcautione ægram ſuam interrogat, adeo non id, quod in pulſu querit, indicans, quam ſapienter ac moderate concludit, qua honeſtate de exteris ſuis collegis loquitur, quacum ingenii acie, qua diligentia rythmos pulſus deprehenderat; aliam tu incediſti viam, vir clariſsime! ſine dubio in mente tua meliorem. Eam comparato cum hac, quam Preſes tuus iniverat. Magno tubæ ſono promulgas, ſi fas eſt dicere, propoſitam methodum, qua tuas inſtituis obſervationes; ambulas in atriis, noſocomii tui, numeroſa & ſplendida cohorteſtipatus, cum qua lectos ægrorum obſides (1), horas integras conſumis in mendicandis pulſibus, & in commentandis operibus, quæ de iis loquuntur! tangitur, & iterum tangitur, diſcutitur, vota comicorum colliguntur, legitur ac relegitur, in diaria medica inſcribitur *durus*, *ſubdurus*, *æqualis* (2) miſeri ægri! parce exclamationi inconſideranter ori meo excidenti, parce judicio meo, quod pro proſperitate egeſtatis tuæ manus meas verſus cælum attollere facit. Ne mihi imputes, objecta a me augeri, & rei in ſe ſerioſæ colores ni-

(1) Lanquebam, ſed tu comitatus, protinus ad me veniſti centum ſymmache diſcipulis; centum me tetigere manus aquilone gelatæ, non habui febrem, ſymache, nunc habeo, pederete mallem. *Martial.*

(2) Duriuſculus, molliculus, ſubmoliis &c. ridiculæ denominationes.

nimis fugaces a me induci. Loquor juxta ea, quæ de te ipſe adducis, propriis tuis expreſsionibus utor (*accedunt juniores medici --- conveniunt quoque medici extranei iuniores --- cohorte tam eleganti ſtipatus teſtibus idoneis circumdatus hoc pulſuum examen inſtitui, perfeci --- ſic ut aliquando horum integram lectioni unicæ impenderem --- ad ægrorum lectulos, ut refricata memoria, ſic mecum pulſum explorarent --- ejuſmodi examen continuo repetitum ad pulſum exacte explorandum egregie optavit* (1). Ego vero contendo, quod hæc, explorando pulſum methodus nulli fere rei inſerviat, & quod ſperari nullo modo poſsit de futuro in hoc ſtudii genere profectu quodam, niſi in omni linea methodus Illuſt. *van Svvieten* tuæ multum contraria pro norma aſſumatur.

28. An ullum medicorum fugit, quod terror & perturbatio, quæ neceſſario ægrum capere debet, dum juniorum turba ejus lectum circumdat, ipſi non cauſet agitationem, quæ in pulſu percipietur? timidula virgo, æger doloribus obrutus, fæmina irritabili nervorum ſyſtemate prædita, juvenis curioſus & agitatus, pauper ad ſuſpicionem pronus, omnes hi perculſi, perterriti per aſsiſtentium cohortem, an bene inſervire valent ad probam pulſuum ſuſtinendam?

(1) P. rat. m. 12. c. 3. p. 115. & 116.

dam? in illorum præſentia ſermones tenentnr; ſigna nutu, oculis, facie exprimuntur, approbatur, vel rejicitur coram ipſis; libri qui ab illis non intelliguntur, leguntur, in proxima conclavi ſcribitur, vel coram ipſis ſcribitur; & tu non credis, quod ſibi immaginentur, ænigmata ipſis prælegi, ſententiam de ipſorum vita vel morta ſubſcribi, cadaver illorum exſpectari, & ad hæc jam diſpoſitionem fieri. Omnes hæ paſsiones plus minus pulſum alterant.

Populus noſter monſpellienſis nunquam quoſdam ex his in turbas collectas videret, quin non cum ſenſu timoris & iræ exclamaret, o corvi, corvi; & tu vis ut credamus quod in *aere auſtriaco* ægri noſocomii cujuſdam recenter exſtructi, & ubi cives urbis ſibi invicem narrant, quod ibi experimenta inſtituantur cum uſtionibus & trepanationibus in morbis capitis ſine fractura, tam ſedati ſint animi, ut non moveantur, & in ſpeciem anxietatis incidant, & cordis palpitationem eo momento, ubi ſenex medicus, caput, & dux, ſatellitibus ſuis ſtipatus illis primus pulſum tangit, ſequente cum tota cohorte? comici vero, qui pulſum tangunt, unus a dextris, a ſiniſtris alter, qui plus minus diligentiæ oſtendunt juxta fervoris proportionem, qui eodem tempore pulſum tangere & magiſtrum audire volunt, dum opera prælegit,

quorum linguam (1) non bene intelligunt, an credis, quod neceſſaria adſit ad obſervandum tranquillitas ad bene capiendos pulſuum rythmos præſente ægrorum agitatione? an credis, quod inter illos multi dentur, qui contradicere aut perſequi audeant per quæſtiones ſapientem, & celebrem magiſtrum, qui univerſæ europeæ medicinæ leges præſcribit; nam de diverſis horum comicorum partibus oritur galimatiæ ſpecies, ubi quiſque agit ſecundum ſuam utilitatem, timorem, vel ſpem; & ubi nullus, ut ipſi placet, pulſum conſiderare audet.

Ergo veniam dabis, vir magnifice, quod integre tuis obſervationibus diffidam, quæ cum tam fallaci, ac incommodo apparatu in pulſu tangendo exequuntur. Cumque hæ obſervationes nonniſi ſumma ſit diverſorum teſtimoniorum, teſtium multum exprobrandorum, & quorum teſtimonia ſibi ipſi contradicunt, eas illegales eſſe credo; omnes recuſo quingentas obſervationes, quas in tuis diariis cuſtodis (*quingentorum & ultra agrorum diariis exactè omnia, quæ ad pulſum, cæteraque pertinent*) & ex adductis a me rationibus, quas ſuperius recenſui, eaſdem recuſo.

29. Quis me vituperabit, ſi pro norma aſſumam methodum ab ill. *van Svvieten* vero illo

(1) Græcam.

lo archiatro adhibitam, & ſi perſuaſum teneam, quod iu pulſus quæſtione oporteat plus, quam in aliis quæſtionibus amæne, placide, ac ſuaviter agere. Permittet tibi ad limina publica affligere, & plenis decantare buccis omnia, quæ in decem vel duodecim lectis tantum videre poteris, qui duas noſocomii cameras implent, non multum laboris id tibi faciet: ſufficit, quod certiores facti ſimus, 1. quod revera tantum decem vel duodecim lecti in tuo ſint noſocomio; 2. quod tertia pars lectorum per ægros Chirurgicos ſit occupata. 3. Quod certis temporibus fere nullus acutorum ibidem erat reperiundus. 4. Quod ſæpiſsime tantum morbi Chronici ibidem inveniantur, tibi inſervientes ad experimenta de *uva urſi*, *lyſimachia*, *electricitate* faciunda, & in quibus rythmi vere critici pulſus tantum per vim habitualis morbi occultati ſunt, quantum per remediorum effectum, quæ de audaci ſatis teſtantur conſilio. Tranſeo omnes has veritates, dum modo admittas, quod tali modo pulſus quæri, tangique non poſsit, uti fit in venationum clamoribus, & quod hi venationum clamores ſaltem inutiles ſint in loco, ubi pauciores prædæ venatoriæ quam venatores dantur; quando noſtri medici noſocomia adeunt, in quibus per unum diem plures ægri, quam apud te per integrum annum morantur, ſoli eo veniunt, vel cum duobus vel tribus ſociis, ſine rumore, ſine ap-

 pa-

paratu, ſine ut portis urbis agfliatur, quod obſervandi initium fiat, idque methodo Hippocratica (*nos ſumus vere Hippocratici*) ſic aſtronomus attentus conſiderat ſolitarius curſum aſtrorum, & ab omni rumore remotus, interim dum ignarum vulgus in plateis tumultuoſe concurrit, ad eclipſes videndas per vitra infumata, & iterum diſcedit, dum unus ipſi acclamat, quod eclipſis poſtero die primo apparitura ſit; ſic in terris meridionalibus, quæ incunabula artis medicæ erant, illi, qui medicinam cum modeſtia ac ſagacitate colunt, id ſine omni rumore peragunt, illi e contra, qui plus æquo promiſerant, neceſsitantur plateas obambulare, cerebro melodiis gravido ad tranſeuntes alliciendos. Sic medici præteritorum ſæculorum juxta *Hippocraticis* monita erant modeſti, non garruli, dum interim *Menocratis* villos deambulabat populum adſe convocans, tanquam ad ens extraordinarium monſtrandum & qui litteras plenas ſuperbiæ ac jactantiæ ad Philippum regem ſcribebat.

30. Dum noſtros comitamur medicos illi ante vel poſt ægrorum viſitationem ad ſingulum ex noſtris junioribus dicunt, vos adhunc, vos ad alium attendatis numerum, horum ægrorum geratis curam, per diem inviſendi gratia ſæpius accedite; tandem, ad interrogata aliquot verbis reſpondent. Sic procedebant pariſiis Cl. viri *Maloet*, *Verdlhan*, *Maquart*, *l' Allovette*

&

& *Thierri* , & monſpellii Cl. *Fournier* , & *Fargion*; ſive Doctrinæ pulſus addicti vel non addicti ſint, eam tamen, ut omnes alias medicinæ partes callent , oculis noſtris ſubjicunt, nobis explicant ſine magno ſcientiæ, & critices apparatu; ſenſim nos exercitant , ſine oſtentatione, & clamore, non vota noſtra extorquent, contenti, quod , quæ diverſi authores prætendunt, nobis explicent, ſciunt , quod , quæ uni placent, alteri diſplicent ; non amant ex ſuis diſcipulis automata producere fatua & triſti, directæque libertati contrariæ monotoniæ addicta, & ſi fas eſt dicere artis noſtræ genio. Ceterum valde approbo, quod confratribus meis, ac collegis, tuis diſcipulis comiſeris vetulam illam ancillam, cujus pulſus adeo mirabilis , & aberrans erat (*ſeptuagenariam ancillam plures medicinæ ſtudioſi ejus pulpitum explorarunt*) ſed etiam vellem , ut ipſis recommendaſſes , vel permiſiſſes examinare quarundam illarum juvencularum pulſus, quæ in ingruente pubertatis ardore ſanguine redundant, & in pulcherrima vitæ periodo pro explicatione ac functionum declaratione vivunt, Saltem admittes, ut diſcipuli tui pulſum juniorum ſuæ ætatis , & perſonarum omnis ætatis ac ſexus in ſtatu ſanitatis tangant.

Recommenda illis, ut pulſum tangant perſonis, quæ indigeſtionibus laborant, iis, qui præſervative purgant , & tandem non prius pro-

mul-

mulgare, quod extraordinaria in pulſu quærantur. Nam hoc ſolum ſufficeret ad multorum hominum pulſum turbandum, & diſcipulis tuis epitheta maligna ac ridicula comparanda, queis invidia in eos uti poſsit. Tales ſunt noſtrorum conſilia ac dogmata ad nos habiliores, & aptiores ad pulſum explorandum faciundos. An ſic tibi placebunt, & crediſne, quod hæc levia, utilia junioribus tuam pulſus hiſtoriam completam de ornaſſent?

31. Aliquæ adhuc quæſtiones de hac materia mihi ſuperſunt. Quomodo diſcipuli tui tangunt pulſum, & quomodo tu ipſe? Cui methodo ſubſcribis? opus habemus omnis hujus rei cognitione, ut fructum ex tuis obſervationibus & inventis capiamus; qua nam diei hora, habita ratione ad horas prandii, ſecundius eſt pulſum explorare? ſcio, quod detexeris ægris tuis ex illorum lecto exemptis & in ſedili collocatis pulſum agitari & dum facilius ſpiritum trahunt, illorum pulſuum motus magis explicari; Fide mea teſtor, quod profeſſores noſtri hæc omnia ſciant & vidi ipſos pulſum ægrorum tangentes, eoſdem admonere non ſolum, ad ſeſe erigendos, in lecto ſedendos, ſed adhuc ad obambulandum, ſi ſit poſsibile, ſpiritum ducendum, tuſsiendum, loquendum, vel tacendum. Vidi, quomodo ægris brachia extendant, vel flectant, & omnes illorum ſitus variare faciant, vidi eos tempore ſomni pulſus explorare,

re, & noctes tranſigere ad momentum felix aucupandum &c. vidi horum unum oculis deligatis ad lectum ægri accedere & cognoſcere ex illorum pulſu viſcera affecta, vel in criſis labore conſtituta. Hæc omnia cum ſapientia, ac prudentia, non cum magno rumore accidebant, uti id apud te (29.) obſervavi.

Imo fatebor, quod cum ubique juvenum vivacitas reperiatur, me quoſdam meorum condiſcipulorum vidiſſe, qui ad eum enthuſiaſmum pervenerant, ut & noſocomiis incommodi fuerint, & præceptoribus, qui illos pulſuum doctrina inſtruebant, & noſocomiorum horum adminiſtratoribus, & ægris ipſis minus veſtris patientibus, ut a latere ſuorum lectorum unius horæ lecturam & multiplices circa medicinam diſpoſitiones admittant. Hæc parva accidentia, an non quoque tibi accidere poſſent? an non credis, quod medicus ordinarius in ſua quotidiana praxi etiam pulſum cognoſcere poſsit, ac quidem noſocomii medicus? Certus ſis, dari in gallia pagos, ubi medici pulſuum exploratores quotidie obſervationum numerum renovant, & utilia inveniunt. Dantur loca, ubi ipſe populus huic methodo adeo eſt aſſuetus, ut quotidie utriuſque ſexus homines videantur, qui medicis carpos porrigunt dicentes: en, Vir clariſsime, explora, an catharrus meus matureſcat, an brevi ſputa habebo, an capitis dolorem narium

hæ-

hæmorrhagia tollet? an hæmorrhoides vel menſtrua habebo? an meam colicam diarrhæa finiet? an meum pharmacum operari deſinet? an adhuc vomam? dantur medici, qui quotidie ægris prædicunt: non tibi venam ſecabo, quia menſtrua brevi apparebunt, quia in præſenti ſtatu volo narium hæmorrhagiam exſpectare: opus habes vomitorio vel purgante, nam inteſtina tua pro criſi laborant. Urinæ tuæ an non turbantur? &c. Hæc omnia recepta, cognita, uſitata ſunt; nullo dubio remanente, uti nullum dubium linguæ, & urinæ inſpectio, & aliæ excretiones relinquunt: imo obſtetrices, & plures adhuc obſtetricantes dantur, qui ex pulſu cognoſcunt, an gravida inter paucas dies vel horas parturiens futura ſit. Et graviditas an cognoſci poteſt? an ex pulſu? an poteris ergo ſperare omnes hos felices ſucceſſus de methodo, juxta quam hiſtoriam tuam perfeciſti (*perfecti*)?

32. Abſolvam demum tuæ methodi inſufficientiam tibi probare, & majorem eminentiam illi ill. *van Svvieten* attribuere, quæ & noſtra eſt, dum tibi ante oculos ponam quaſdam incertitudines & errores calculi, in quos tu ipſe incidiſti; dicis enim, te ſpatio ultimorum quatuordecim & dimidii anni, qui in demonſtranda hippocratica medicina tranſiere, vidiſſe bis certe, & fors ter pulſum intermittentem ante di-

ar-

arrhæam criticam (*his certe ac forte ter* (1)) modo eodem tempore diarrhæam cum eodem pulſu ſemel caſu fortuito , aut alterum aut forte tertium (*caſu unum , alterum ve* , *aut forte tertium* (2)) ; illico id fiebat certo binis vicibus (*bis certo*) & tum fortuito una vice, aut ſaltem binis (*caſu unum alterumve*) ; hic dicis , quod pulſus intermittens effectus vermium ſit in inteſtinis nidulantium (*a vermibus intermittere pulſum* (3) & alio loco prætendis , hanc veritatem antiquis tribuendam fore & tuæ experientiæ , non vero recentiorum (*non ex recentiorum dogmate* , *verum a remota antiquitate*) , ſic audaciter Solano præripis locum , iiſque omnibus , qui poſt eum laborarunt , & addis , quod ſimilis pulſus ſæpe ſit effectus vermium , ſæpe vero non ſit (*ſæpe vermium ejusmodi pulſus ſit ſæpe etiam minime*) ſed quid ? an pulſus propter vermium præſentiam , vel primarum viarum ſaburram intermittat (*ſordes primarum viarum*) hic pulſus an minus inteſtinalis eſt juxta tuos authores , qui tam longe ante tuam hiſtoriam de anno 1768. ſcripſerant ?

33. Modo dijudicandum relinquis , an hiſpania non ſpecialiter obſervationibus *Solani* ſit ac-

(1) T. 12. rat. m. c. 2. §. 7. p. 25.
(2) P. 12. rat. m. c. 3. p. 100.
(3) T. 12. rat. m. c. 2. §. 7. p. 36.

accommodata (*Hiſpana Tellus*, *Victus aerque*, *& Hiſpanorum idioſincraſia num ejuſmodi pulſuum cauſa exiſtant*) ; affirmas, quod in *Hollandia*, ubi per viginti annos praxin exercuiſti, & ubi per octo annos *Solani* methodum tentaveras, non potueris aliquam huic methodo fauſtam obſervationem videre (*batavo in aere, in quo praxin unde viginti annos exercui, & in quo annos octo in ſolanoniorum veritatem ſedulus inquiſivi . . . non potui hanc ejus experientiam practicam confirmare*) ; nil dicam de ſcrupuloſa hac aeris Hiſpanici & Hollandici comparatione ; certe optime locata eſt. Verum, quare durantibus viginti annis praxis tuæ in Hollandia, & durante octo annorum applicatione tua ad ſolanonianum tuum ſtudium nunquam reflectebas, neque ad intermittentiam, quam veteres te docuerunt effectum vermium vel inteſtinorum infarctus eſſe, neque ad tuas proprias obſervationes, quæ eandem te docuiſſent veritatem ? (*non potui confirmare*) ſine dubio aerem mutare debuiſſes ad meliorem cognitionem acquirendam.

Ea quæ in aere batavo vidiſti, nullam cum iis quæ in aere auſtriaco vidiſti, relationem habent.

An dabis, quod aer noſter in Gallia, qui præciſe inter Hiſpanicum & Batavum medium occupat locum, ultimo oportunior ſit, ad obſer-

ſervationes circa doctrinam pulſus inſtituendas.

34. In quo aere, ſi tibi placet, obſervaſti, quæ in initio tractatus tui de pulſu anno 1768. compilato adfers, & de quibus prius loqueris, antequam mentionem de ſolano & ejus affeclis feceris? (*quod autem mirum ipſe obſervaverim, non reticebo* (1). Agitur de mercatore, in quo pluribus retro annis pulſum intermittentem in ſanitatis ſtatu inveniſti, æqualem vero in ſtatu morbi; bonus hic vir tuam deriſit inquietudinem; (*me inquietum riſit*) hæc res indicat, ut mihi apparet, te minus tunc temporis, quam hodie in pulſu fuiſſe exercitum. Quidquid ſit, ſi hic caſus tibi in aere batavo accidiſſet, ante vel poſt *Solani* opus, quod juxta te anno 1741. apparuit, non potuiſſes affirmare, quod in Hollandia nil talium videris. Ergo in auſtria, ultimis quatuordecim annis & dimidio hoc mirum phænomenon inveniſti; hinc epocha tua (*pluribus retro annis*) non tam alte aſcendit, ac publicatio operis *Solani*, quod te minus inquietum & ægro tuo minus riſibilem facere debuiſſet. Alias, ſed utique hoc phænomenon non publicas, quam An. 1768. id eſt duodecim annis poſt publicationem des Recherches, in quo libro ſimilia inveniuntur, ut tamen minime pro miraculis venditentur, certe non potuiſſes id conſiderare, ut rem tam ſtupendam, & tibi ſo-

(1) P. 12. rat. med. cap. 2. §. 7. p. 40.

ſolummodo particularem; cum veteres jam ejus mentionem fecerint.

Epochæ omnes tuæ, tuæ obſervationes, tua facta hiſtorica, an non commentarium quoddam mereri tibi videntur? admodum utile eſſet, ut ill. *van Svvieten* huic operi manum admoveret.

35. Lubenter vellem, ut noſtri recentiores te nihil docuiſſent, ut tibi pro mea virili parte pro omnibus poſsibilibus inventis gratias agere poſſem; hujus gratitudinis officium libenter adimplerem, verum comprehendere nequeo ex tuo libro, an omnia, quæ ibi reperiuntur, tibi attribuere intendas? incipiam loqui de tuis laboribus fors (34.) pluribus abhinc annis exantlatis. Actu timeo, ne ſolummodo fueris occupatus cum pulſus doctrina duobus abhinc annis plus minus; videris id ipſum fateri (*a biennio novas obſervatines - - - ſedulo examinavi*) & tibi demonſtravi, te librum des Recherches ante hanc epocham non vidiſſe (14.) ſpero, quod hæc omnia luce clariora demonſtraturus, & omnibus medicis ſis probaturus, quod quingentæ obſervationes, de quibus loqueris, ſpatio duorum annorum ſolummodo haud factæ ſint; id nimium foret. (*Quingentorum ægrorum exacte omnia quæ ad pulſum cæteraque pertinent* (1) ſive jam antiquæ, vel non antiquæ

(1) P. 12. rat. m. c. 3. §. 9. p. 146.

quæ ſint, has quingentas obſervationes publicare te rogo; appendicem adeo deſideratum conſtituent ad *Hippocratis* libros epidemiorum; cæterum ſi forte tuis in explicandis pulſuum principalioribus caracteribus denominationes duri, magni, fortis, parvi, tenſi adhibueris, ſpero, quod benevole nobis explicaveris, ex quibus ſignis nos judicare oporteat, pulſum eſſe durum, magnum &c. Crediderim, obſervationes, in quibus Rythmos pulſus a te notatos fuiſſe perhibes, a noſtris omiſſos, in numero harum obſervationum quingentarum contineri; debebimus novas has tuæ dexteritati dilucidationes.

36. Semper avidus honorande præceptor, & archiater de te aliquid diſcendi & occaſionem tibi præbendi, qua quæſtioni pulſus majorem afferre valeas lucem, oculis tuis principaliora capita de pulſu ſubjiciam, quæ diſcipulis & publico in tuis præcedentibus operibus propoſuiſti. Singula pars tuorum operum parvum articulum continebit; prima pars, in qua tanta cum modeſtia de tua Hagæ Batavorum obtenta exiſtimatione & amore incolarum hujus urbis erga te loqueris (*de ſumma exiſtimatione maximoque erga me amore* (1)) nil de pulſu in ſe continet, neque, ſi non fallar, verbo ejus mentio fit; hæc res in majorem me rapit admirationem, cum ibidem de quibuſdam morbis acutis diſſe-

(1) Rat. m. T. I. p. 25.

ras, de criſibus, urinis, ſanguine. Hæc pars in lucem prodiit An. 1756. eodem anno, in quo liber *des Recherches* prodiit, & longo tempore poſt publicationem operis Cl. *Nihelii*, ſatis ſingulare equidem, quod cum in aere batavo per octo annos cum pulſus doctrina eſſes occupatus, non cogitaveris a tuo initio labores tuos *in aere auſtriaco* continuare.

Secunda tua pars anno 1757. edita, me docet, quod venam ſeces, dum pulſus eſt magnus & febrilis (*ſi magnum pulſum valida febris comitetur* (1)) quaſi ſi pulſus magnus non ſit, vena ſecari non debeat juxta hanc regulam inveniebam etiam exemplum intermittentiæ, ſeu ceſſationis integræ pulſus in ægro, qui diarrhæam habebat, & quare nil protuliſti hac occaſione, quæ de aſphyxia judicas? & quare occaſionem præteriiſti annotandi, quantam ſimilitudinem hæc tua obſervatio cum *Solani* ideis habeat, quas a decem abhinc annis examinas? tandem attendis in hac altera parte, ad pulſum debilem & inæqualem (*debilitas ac inæqualitas pulſuum* (2)) ut ad quoddam ſignum polypi ſpecies; & hæc omnia ſunt, quæ in hac parte de pulſu invenio, his addam cum tua licentia recommendationem, quam tuis lectoribus ingeris, imitandi *ſobriam Salomonis ſapien-*

(1) Rat. m. T. 2. p. 4.
(2) Rat. m. T. 2. p. 123.

pientiam (1) vel ſapientem ſobrietatem.

37. Dicis in tertia parte operum tuorum anno 1758. editorum, quod pulſus præceps celer, & contractus ſit, malignitatis ſignum (*celer admodum contractuſque* (2)); loqueris ibidem de pulſu, qui in decurſu morbi acuti *debilis*, *intermittens*, *inæqualis ſit*; ægrotus ſaneſcebat, ſed qua criſi, id non adfers, & nec Solani, nec authoris *des Recherches* tam notabili pulſu præſente mentionem feciſti; certe tunc temporis Pulſus ſtudio non incumbebas; deinde de pulſu debili ac inæquali cum ſpecie quadam diarrheæ involuntariæ loqueris; alius caſus, qui tibi doctrinam noſtram in memoriam revocare debuiſſet. Idem dico de morbo hujus fæminæ, quæ habebat pulſum debilem, inæqualem, & in intervallis, & in ipſis pulſationibus; addis tandem diarrhæam apparuiſſe; noſtrorum tamen authorum non recordaris; hinc poſſum concludere, quod primum operum tuorum volumen, quod tres partes horum continet, non probet, quod peculiare ſtudium circa doctrinam pulſus excolueris An. 1756-57-58.

38. In quarta tua parte rationis medendi loqueris de homine, qui cordis palpitationibus obnoxius pulſum parvum & valde inæqualem habe-

(1) Rat. m. T. 2. p. 145.
(2) Rat. m. T. 3. c. 1. p. 51.

bebat; vomitus æqualem reddebat pulſum & palpitationes multæ debilitati junctas auferebat; pulſus parvus, intermittens, tremens, de ipſius vita metum incutiebat & larga oriebatur diarrhæa, ad tui admirationem æger convaleſcebat (*alvus - - - libera - - - ſtupendos effectus*). Et hæc hiſtoria an non tibi oculos aperuit, ratione Solani & authoris *des Recherches*, cognoſcebas tamen tunc temporis hos authores, tunc temporis ſtudebas pulſui methodo recentiorum adaptata. Non loquebaris uti *Wierus* & alii, qui bene obſervabant pulſum, ejus caracteres belle pingebant, obſervationum ſuarum conſequentias non intelligentes; deinde ſequitur hiſtoria hydropicæ fæminæ, cujus pulſus erat parvus, vivus, & inæqualis, etiam parvus in cancro alicujus dominæ erat. En omne, quod opus tuum de An. 1759. de pulſu continet, inſiſtam per momentum, ſi tibi placet, huic epochæ. Annus 1759. medius eſt inter viginti annos, quos in exantlanda pulſuum doctrina adhibuiſti, aſſeris nimirum jurejurando anno 1768. quod per viginti annos pulſus materiam trutinaveris (*Deum teſtor, me eandem quæſtionem toties a retro annis ad incudem revocaſſe, ne qua me negligentia a lumine veritatis privaret*); hoc jus jurandum anno 1768. præſtitum, neceſſario ſupponit, quod annus 1759. circiter inter viginti annos medium teneat; ſed jam tibi probavi, quod ab anno 1756. prima ope-

rum

rum tuorum epocha parum pulſui materiæ incubueris, item (33) quod ultimis octo annis, quos Hagæ Batavorum vixeras, nihil ejus materiæ inveneris, hinc poſſum concludere, quod de viginti his annis, quos pulſui te impendiſſe affirmas, primi decem anni nihil eſſentialis ad tuam pulſus hiſtoriam tibi attulerint; videbo, in quantum ultimi decem anni tibi inſerviebant, & hos decem annos per opus tuum de anno 1768. editum incipiam, ut illico poſsim ad annos 1759. & 1760. uniendos devenire.

39. En undecimum rationis medendi tomum, pulſus parvus & celer (*cum celeritate parvitas*) ut ſignum gangrænæ in hoc libro conſideratur, venæſectionem ibi ſuades, quia pulſus eſt durus, plenus, (*cum pulſu duro, eoque pleno*); quæſtio ventilatur de obſervatione ſeptali ægrum concernente, qui ſine pulſu exiſtebat, & uſu frigidæ aquæ ſanabatur, atque per largam ventris evacuationem. In oblivionem hic, ut alibi recentiores noſtri veniunt, quorum opinionem ſeptali obſervatio tam ſingulariter confirmat.

En tandem hæmorrhagiam, ſed non ſtipatam cum pulſu Solani dicroto, eſt tamen ea pulſu ſuo notabilis, qui valde vibrans, mire vibrans modo in utroque carpo, modo in uno magis ſentitur (*pulſus admodum vibrans cum Hæmorrhagia unciarum duarum, naris quidem utriuſque, ſed ſiniſtra potiſſimum naris veſperidenuo*

 ſoli-

ſolinæ naris ſiniſtræ ſe qui uncia. Pulſus Solani dicrotus obſervabatur nunquam, ſed pulſus mire vibrans, nunc utroque carpo, nunc alterutro magis). En Solanum unicum citatum ſine cæterorum pulſuum authorum verbulo. Pulſus hæmorrhagiæ dicis, dicrotus non erat, valde vibrabat, mire vibrabat; an hic pulſus vibrans tua inter inventa cenſendus? minime; is in *Galeno* aperte invenitur, qui ſpeciem dicrotiſmi exinde fecerat, & pro hoc caſu illum deſcripſiſti, loco ut Galenum cites; quid eſt pulſus vibrans? in qua re de reduplicatione differt, & de noſtro naſali, de pulſu menſtruorum, de pulſu hæmorrhoidum, de dicroto? quare aliam impendis denominationem, quam eam, qua noſtri recentiores utuntur, ad id exprimendum? hic finis eſt undecimæ tuæ partis.

40. In decima parte nil invenio, quod pulſum ſpectaret, niſi quod valde vibrantem pulſum in tetanico inveneris, in alio tetanico valde debilem. Cæterum hic de Hæmorrhagiis loqueris & præſertim de Hæmophtyſi, eſt pulſum, qui evacuationes has comitatur, non deſcribis. Doles quod manibus tuis exciderint hæ occaſiones, obſervationes per noſtros de hac materia factas confirmandi; in nona tua parte de ægro loqueris, qui diarrhæam & pulſum valde intermittentem habebat, etiam in hoc loco tibi pulſus doctrina elabitur, in hoc tomo tamen peculiariter circa doctrinam hanc verſaris.

ris. Juxta capitis ſumarium multus de pulſu videri vis (*de pulſu varia*); quæ ibi recenſes, vituperia ſunt contra *Galenum*, propterea, quod pulſum in peripneumonicis mollem eſſe dicat; affirmas poſt *Morgagnium*, quem pro duce aſſumpſiſti ab hoc tempore, quo prodiit, & quem indeſinenter deſcribis, quod pulſus peripneumoniæ durus ſit. An permittes, ut tibi demonſtrem, quod, ſi librum *des Recherches* conſultaſſes, rationes ibi inveniſſes, quare pulſus pectoris modo durus, modo mollis, modo ſimplex, modo compoſitus, vel cum pulſu hæmorrhagiæ, ſudoris, gaſtrico, capitali, complicatus inveniatur, omnium horum problematum reſolutio te de declarando *Galeno* bellum impedire potuiſſet, & media tibi ſuggerere, melius omnia, quæ de pulſu peripneumonicorum dicit, intelligendi, quidquid ſit nil prætervivi eorum, quæ in nona tua parte pulſum concernunt.

41. Ad octavam venio partem; parvis tuis homeliis contra magnam hæmorrhoidum hæreſin impleta eſt, inqua tam parum de pulſu, quam in toto reliquo opere invenio. Dubito, an ibidem ſaltem pulſus nomen legatur, licet ibidem quidam morbi acuti & præſertim ſudores recenſeantur. An non ratione ſudorum potuiſſes pulſus ſudoris a Galeni tempore ab omnibus medicis huc uſque indicati mentionem feciſſe. Septima tua pars anno 1762. edita parum de

 pul-

pulſu continet, ibi problema alicujus momenti reperio, quid febris Hæmorrhoidalis ſit, ſciſcitaris, id quæris occaſione hiſtoriæ hujus febris, quæ per quemdam edita fuerat, qui ſatis audaciter opiniones tuas deſeruerat, & qui compedes fregerat, quibus deciſiones tuæ ingenium ejus vinciebant. Audivi a medicis claris ac doctis dicere, quod hæc denominatio febris Hæmorrhoidalis optima ſit, quod hæc febris in hominis natura reperiatur, eodem modo imo magis ac aliæ febres, de quibus ipſe loqueris; hi, ut paucis dicam, ad tuam reſpondebunt quæſtionem, quod Febris Hæmorrhoidalis illa nominetur, cujus ſubjectum Hæmorrhoidarius eſt, pulſus vero Hæmorrhoidalis, & criſis præſentia per Hæmorrhoides; videas, ſi hæc definitio tibi placeat, vel non placeat.

42. Ad ſextam devolvor partem 1761. natam, ſermo eſt ibi de pulſu celeri, duro, forti & phlogiſtico, qui fortior evadebat poſt parvam Hæmorrhagiam (*fortis*) ex vaſis brachii poſt operationem aneuriſmatis. Ægra moriebatur, ſanguinis extravaſatio in baſi cranii inveniebatur, obſtupeo, quod hic pulſus, qui cum illo hæmorrhagiarum ſimilitudinem habet, tibi non in memoriam revocaverit, quæ authores noſtri de ipſo dicunt. Sermo etiam eſt de homine, qui pulſum durum fortem habebat, & cujus vaſa poſt mortem examinata, nonniſi parvum cylindricum polypum continebant: tandem

quæ-

quæſtio eſt de muliere, quæ in vitæ ſuæ fine pulſum inæqualem intermittentem, remittentem habebat, ut tamen mentio nulla fiat evacuationum, quas paſſa eſt; hæcque in ſexta parte.

Non ibi, uti alibi, confundis celeritatem pulſus cum ejus frequentia, dum in tomo de 1768. has duas diſpoſitiones poſt *Morgagnium*, & *Stahlium* diſtinguis.

43. Tandem concludo, quod tomi anno 1768. priores nil de pulſu contineant, quam facta aliqua diſperſa, quæ ad generale quoddam ſyſtema nequeunt reduci, quod in his juxta omnem amplitudinem doctrina recentiorum non ſit examinata, quod ibidem quædam reperiantur obſervationes, quæ iis eo magis favent, quo magis eas obiter te feciſſe conſtat, ſine quod ſequelas exinde deductas præviderís; quod dici non poſsit, quod ante annum 1768. ad hiſtoriam pulſus ſcribendam animum habueris (*pulſus hiſtoriam conſcripſi*) quod uſque ad annum 1768. aliud opus recentiorum, quam Cl. *Nihelii* non cognoveris; quod obſervationes tuæ anteriores hac epocha non reſpici poſſint, ut noſtris oppoſitæ, quia nomenclaturas ac caracteres noſtrorum pulſuum non noſcebas; quod opus tuum de 1758. ſine dubio pro maxime extenſo volumine haberi debeat, quod de pulſu potueras ſcribere, ſed quod haberi nequeat pro hiſtoria pulſus completa, quia plures ſpe-

cies

cies dantur, de quibus nullam mentionem injeciſti; tandem quod Ill. *van Svvieten* longe te doctius de pulſu diſſeruerit, juxta mentem recentiorum, paucis quidem terminis, & quod ipſius obſervandi modus ac obſervationes proponendi methodus tuam longe antecedat.

44. An omnia de operibus anterioribus illo de 1768. propoſui? minime; ad vos me converto, illuſtria facultatis Viennenſis membra. Non dedignemini, quod junior Monſpellienſis doctor querelas ſuas, & vivum ſed reſpectu dignum dolorem contra veſtræ civitatis Profeſſorem Antonium de *Haen* ad pedes veſtros devolvat; abſit, ut uni veſtrum confratrum debitam reverentiam demam; ſed permittite quæſo, honorandiſsimi artis medicæ magiſtri, ut ante oculos veſtros opera ejus de 1768. 1760. aperiam; in propiis terminis ſeſe explicat in primo opere, quod Hippocrates gnarus & expers fuerit in pulſo noſcendo, quod eum conſultaverit pro diagnoſi & prognoſi, aliquando nobis attentius & exactius (*ad diagnoſin prognoſinque formandam aliquando nobis attentius, & accuratius - - - deſcripſiſſe accurate in acutioribus morbis pulſum arteriarum* (1) id anno 1768. *Haenius* veſter confirmat, & en, quæ aliquot annis prius edidit (*pars* 9. *c.* 2.) Hippocrates pauca de pulſu reliquit, de pulſu pe-

(1) T. 12. rat. m. c. 1. p. 12.

peripneumoniæ nihil docuit (*peripneumoniæ pulſum, Hiprocrate, quia de pulſibus non adeo multa habet, non deſcribente*); juxta Cl. *Haenium* anno 1768. nullus datur author diffuſior, nullus plus arbitrarius, inutilior Galeno nullus (*in doctrina pulſuum Galeno difficilior, ſubtilior, pluſque arbitrarius eandemque ob cauſam poſteritati inutilior* (1)), alio loco vero Galenum conſultare opus habet (*Galenum conſulamus neceſſe eſt*); ſingulare admodum eſt, quod illuſtris veſter præſes continuo Galenum citet in pulſuum materia; obſervate erga illuſt. Præſidem venerationis defectum, obſervate judicia, ac contradictiones, quas veſtræ ſapientiæ ac æquitati diſcernendas relinquo.

45. Adhuc auribus veſtris mihi favete, audeam ne vos rogare. An. 1768. Cl. *Haenius* in terminis non æquivocis pronunciaverat, quod novæ pulſuum obſervationes locum in Hollandia & Auſtria non habeant, &, quod has obſervationes factu ſit impoſsibile in quocunque terrarum loco (*obſervationes de pulſu novas in Belgio Auſtriave haud obſervari dicam; verum etiam nullibi terrarum veras, aut obſervari poſſe enuntiabo* (2)). Nihil hac aſſertione clarius, acutius nihil, ac deſpotiſmum maxime redolens.

Cl.

(1) T. 12. rat. m. e. 2. in ſummario p. 16.
(2) P. 12. rat. m. in fine c. 2. p. 161.

Cl. *Haenius* certe obſervationem Ill. *van Svvieten* de pulſu menſtruorum oblivioni tradidit, quæ ſola jam poſsibilitatem ſæpius ſic prænunciandi oſtendit. En inauditam huc uſque contradictionem: Haenius ſuis ipſius immemor eſt, non recordatur An. 1768. ipſum paucis abhinc annis ſeſe ſic expreſsiſſe (pars quinta c. 2.) (*pulſus obſervatus & comparatus cum cœteris coctionis ſignis, circa criſium tempora occaſionem mihi præbuit ſæpius authore Solano evacuationem criticam vomitu, aut alvo futuram prædicendi ad ægrorum lectos in noſocomio*) qualis hic Cl. *Haenii* procedendi modus? honeſti, dicit alio loco *hic author*, conjurare debent ad orbi facta hæc perfidia ſignata patefacienda (*cautos animabimus, ut malam noſtram fidem orbi patefaciant* (1)): videte viri doctiſſimi, quæ vobis agenda. Vobis ac veſtro præſidi hominem denuncio, qui ipſum in perſona, contempſit, ſimulans non cognoſcere ſe ejus opera, & affectans primus haberi, qui de pulſus materia inter vos cogitavit, præſertim de illo menſtruorum (26).

46. Illum huc uſque ut talem depinxi, qui voluit completam pulſus hiſtoriam & recentiorum opinionem ſcribere, ſine quod principaliores eorum libros cognoverit (3. 4. 5.) qui deſcripſit & mutilavit *Morgagnium* (8. 9. 10.) qui

(1) P. 6. c. 6.

qui ſibi ipſi ratione ſudoris contradixit (16.17.) qui memoriæ Galeni inſultavit (2.) qui calumnioſe accuſavit authorum noſtrorum aliquem contemptus Hippocratici (14.) qui de hiſtoria Chinenſium loqui negligebat in opere, quod hiſtoriam pulſus completam nominat, (20.) qui aſſertiones noſtrorum authorum falſificavit, (21.) qui ſibi in plurimis obſervationibus contradixit, (32.) qui tentavit obſcurare epochas ſuarum de pulſu annotationum, ut noſtris prior haberi poſsit, (34.) qui nonniſi de pulſu generalia & locos communes in pluribus partibus propoſuit, (33. 42.) qui affirmaverat inventorem methodi ſe eſſe, in qua de pulſus lentore vel frequentia decernitur, (35.) qui in diverſis operibus confuderat pulſus celeritatem cum ejus frequentia, interim dum An. 1767. eſſentialem differentiam inter has duas pulſus modificationes juxta *Morgagnium* ſtatuerat, (34.) qui pro eo haberi contenderat, qui per viginti annos in materia pulſus laboravit, dum nonniſi anno 1768. opera noſtra noverat de anno 1755. compoſita, (14.) qui veſtros ſtudioſos methodum docuit tumultuoſam, inutilem, jactantiæ plenam ad explorandum pulſum, loco ut ſolam proficiendi in hac re methodum Ill. *van Svvieten* imitari debuiſſet; qui edixerat ſe intra duos annos perfeciſſe centum quinquaginta obſervationes, quæ omnia in morbis videnda continerent, (35.) qui nomen *vibrans* pulſui hemorrhagiarum

rum attribuit, ut celet id, quod alii authores de eo dixerant, & ad nomen inventoris reportandum.

47. Venio tandem ad vos, ut oculis veſtris ſubjiciam, quacum libertate hic medicus de aere veſtro diſponat, poſt quam de aere batavo diſpoſuit, & animum univerſum regnandi concepit. Prius edixit, Hippocratem prædictiones omnes feciſſe, & cognoviſſe morbos tangendo pulſum, & nobis ſimiles cognitiones acquirendas prohibere vult; vult, ut, quæ Hippocrates fecit, ab aliis in Europa fieri impoſsibile judicemus; probabam, quod evidenter ratione Hippocratis ſibi contra dixerit, modo illum pro authore omnis rei ſphygmicæ tenens, modo edicens, eum non adeo multa de pulſu habere; demonſtravi, & qualis etiam mea ſit admiratio, non potui me cohibere, quin adhuc oſtendam, quod, poſteaquam novam pulſus doctrinam, quantum potuit, calumniaverat, flocci habuerat, & maledictis proſciderat, ut inutilem, impoſsibilem, pernicioſam conſideraverat, formaliter promulgaverit, quod ſæpiſsime juxta pulſum prædixerit (*prædixi*) & quid? non unicam criſin, ſed illam vomitus, & alvi; & quoties? non una ſed pluribus vicibus, ſed ſæpius ac ſine dubio id dicere valet (*ſæpius*); & ubi? non ſolus vel occultatus ſed in noſocomio (*noſocomio*) in ipſa Auſtria, ubi anno 1768. ipſi placuit fore impoſsibile prædictiones de

de pulſu facere ; an ipſe ut author has prædictiones fecit ? non, *Solano* authore ; an fortituto id contigit, & quod, quæ faciebat, non cognoverit ? non, ſed dum attente tempora, & ſigna criſium comparavit (*circa criticum tempus & cum coctionis ſignis*) jungebat illico criſium doctrinæ eam de pulſu, & tamen An. 1768. dicit, quod doctrina pulſus ſit facta ad criſes turbandas, & medicinam evertendam (*medicinam evertendam* (1)). Prædictiones, quas tantoties fecit, quare fieri non poſſent a nobis viri clariſsimi, & ubique, ubi medici tam ſapientes ac vos & doctores noſtri repe-riuntur ? Si Cl. *Haenius* has obſervationes non fecit, impoſuit, quia illas annunciabat ! ſi eaſdem fecit, hodie imponere vult ; a quo tempore fidem meretur ? An anno 1760. an aliquot annis ante ? & quid fidei tali homini ſibi ipſi contradicenti adhibendum ? vos judicium feratis, viri ſapientiſsimi & perilluſtres artis doctores. Ad vos, uti decet, ad veſtram appello eruditionem & ex veneratione de omnibus, quæ ad huc dicenda haberem, taceo ; forſan aliquando etiam ea examinabo, quæ de criſibus nobis objecit in tomo rationis medendi 1768.

F I N I S.

(1) T. 12. c. 4. p. 161.